

Ἔχει ἀποκλίνει
ἡ Ὀρθόδοξη
Ἐκκλησία ἀπὸ
τὴν πίστη τῶν πρώτων
Χριστιανῶν;

Πρωτοπρ. Δημητρίου Κωστοπούλου

Σελ. 245

Νηστεύουμε
πρὶν νὰ κοινωνήσουμε;

Εὐδοκίου Δημητρίου

Σελ. 274

Τὰ ἐπιχειρήματα
τῶν θιασωτῶν
τῆς εὐθανασίας
καὶ ἡ ἀναίρεσή τους

Νίκου Κασσῆ

Σελ. 265

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Ἐκκλησιαστική

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Β΄

Πενήντα χρόνια

ἀπὸ τῆς εἰσόδου στὸν Κλῆρο

Μητροπολίτου Πάφου κ. Γεωργίου

Σελ. 227

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Εκκλησιαστική

ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΕΝΤΥΠΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Διεύθυνση: Τ.Κ. 21130
1502 Λευκωσία

Τηλ.: (+357) 22554600

Τηλεομοιότυπο (Fax): (+357)
22439074

Ήλεκτρονική διεύθυνση (E-mail):
diafot@cy.net
Λευκωσία

Όκτώβριος - Δεκέμβριος 2013

Έτος 6ο - Τεύχος 24ο

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ «ΜΕΛΙΣΣΑ»
570 21 Άσπροβάλτα - Θεσσαλονίκης
Τηλ.: (+30) 2397023313
E-mail: melissa@melissaprint.com

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Χ**ρυσόστομος Β΄
Πενήντα χρόνια
ἀπὸ τῆς εἰσόδου στὸν Κλῆρο
Μητροπολίτου Πάφου κ. Γεωργίου.....227
- Ε**ὐαγγέλιο τοῦ Ὁρθροῦ
τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως
Πρωτοπρ. Γεωργίου Ἀντωνίου.....238
- «Πανάγιε Νικόλαε... ἐξελοῦ ἡμᾶς
τῆς ἐνεστώσης ἀνάγκης»**
Πρωτοπρ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ.....240
- Ἔ**χει ἀποκλίνει ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία
ἀπὸ τὴν πίστι τῶν πρώτων Χριστιανῶν;
Πρωτοπρ. Δημητρίου Κωστοπούλου.....245
- Τ**ὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου στὸν Χριστιανισμὸ
Μιχάλη Νικολάου.....258
- Τ**ὰ ἐπιχειρήματα τῶν θιασωτῶν
τῆς εὐθανασίας καὶ ἡ ἀναίρεσί τους
Νίκου Κασσῆ.....265
- Ν**ηστεύουμε πρὶν νὰ κοινωνήσουμε;
Εὐδοκίου Δημητρίου.....274
- Ἄ**φῃστε τὰ παιδιὰ
Νίκης Τρακοσιῆ.....290
- Σ**ελίδες ἀπὸ τὴν Ἱστορία
τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας
Χρίστου Χατζημιχαήλ.....294
- Ἦ**ταν σὲ ἀδικοῦν
Ελένης Ἀναστασίου.....300

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Β΄

Πενήντα χρόνια ἀπὸ τῆς εἰσόδου στὸν Κλῆρο

Μητροπολίτου Πάφου κ. Γεωργίου

Τριπλή, σήμερα, ἡ διαδρομὴ τῆς μνήμης μας, ἅγιοι ἀδελφοὶ καὶ λαὸ τοῦ Θεοῦ περιούσιε. Ἐπιστρέφει εἴκοσι αἰῶνες πρὶν καὶ θεᾶται τὸν Πρωτό-

κλιτο Ἀπόστολο Ἀνδρέα νὰ ὀδεύει πρὸς τὸ μαρτύριο στὴν πόλη τῶν Πατρῶν.

Ἀσπάζεται, ὄχι νοερώς, ἀλλὰ αἰσθητῶς, τὴν προκειμένην εἰς τὸν Ναὸν τοῦτο χαριτόβρυτο κἀρα του. Ἀνατρέχει δακρυροῦσα καὶ στὴν κατεχόμενη Μονὴ του καὶ ἀναπέμπει θερμὴ τὴν παράκληση πρὸς τὸν Θεό, γιὰ τὸ πέρας τῶν δεινῶν τῆς πατρίδας μας.

Ἀνασκοπεῖ, ὕστερα, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς σημερινῆς ἑορτῆς, τὴ ζωὴ τοῦ «γενναίου ἐν μάρτυσι» Τροπαιοφόρου Ἁγίου Γεωργίου. Μέσα στὴ θλίψη ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ ταπείνωση καὶ στὰ ἀδιέξοδα γιὰ τὴν ἀνεύρεση καὶ ἀπελευθέρωση τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἀγνοουμένων μας, προστρέχει σ' αὐτὸν ἱκετευτικὰ ὡς

1. Ἐκφωνήθηκε στὸν Ἱερὸ Ναὸ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, στὸν Στρόβολο, κατὰ τὸ Συνοδικὸ Συλλεῖτουργο τῆς 3ης Νοεμβρίου 2013.

*Μαθητὴς τοῦ Γυμνασίου
Πάφου (πρῶτος ἀπὸ
ἀριστερά)*

*«θερμὸν ἀντιλήπτορα καὶ
εὐεργέτην καὶ φύλακα, τοὺς
αἰχμαλώτους ρυόμενον».*

Ἀνακαλεῖ, ὅμως, ἡ μνήμη μας καὶ ἓνα ἰδιαίτερα σημαντικό γεγονός τῆς Ἐκκλησίας μας: τὴ σημερινὴ ἐπέτειο τῆς εἰσόδου στὸν ἱερὸ Κλῆρο τοῦ Ποιμενάρχου τῆς. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ τρίτο γεγονός θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ γιὰ λίγο.

Ὅταν, πρὶν πενήντα ἀκριβῶς χρόνια, στὶς 3 Νοεμβρίου 1963, σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς παλαιούς Ναοὺς τῆς ἐντὸς τῶν τειχῶν

Λευκωσίας, στὸν Τρυπιώτη, κάποιος νεαρὸς μὲ τρεμάμενα βήματα προσερχόταν νὰ δεχθεῖ τὸν πρῶτο βαθμὸ τῆς ἱερωσύνης, οὐδεὶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θεό, μποροῦσε νὰ προβλέψει τὴν πορεία του. Ἀκόμα κι ὁ Ἐθνάρχης Μακάριος, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ φανταστεῖ ὅτι ὁ νεαρὸς ποὺ ἐχειροτονεῖτο διάκονος, ὡς Ἀρχιεπίσκοπος θὰ τολμοῦσε τομὲς στὴ διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας ποὺ οὔτε ἐκεῖνος ἐτόλμησε. Ἴσως, κατὰ παραχώρηση Θεοῦ, μόνον ὁ Ἄπ. Βαρνάβας νὰ διαισθανόταν τότε τὴν πορεία ἐκείνου ποὺ σὲ λίγα χρόνια θὰ γινόταν ὁ 75ος γνωστὸς διάδοχος του καὶ νὰ «ἡγαλλιᾶτο τῷ πνεύματι». Ὁ διάκονος, ὅμως, ἐκεῖνος ὑπερέβη τὶς προσδοκίες καὶ τῆς Μονῆς καὶ τῶν γνωστῶν του.

Ἡ βιοπάλη στὴν ὁποία ρίχτηκε ἀπὸ νωρὶς, λόγω τῆς ἐκπατρὸς ἀπορφάνισής του, καὶ οἱ ποικίλες δυσκολίες ποὺ συνάντησε, σμίλεψαν τὸν χαρακτήρα του καὶ καλλιέργησαν κατάλληλα τὴν ψυχὴ του. Δημιούργησαν τὸ ὑπέδαφος πάνω στὸ ὁποῖο βλάστησαν καὶ καλλιεργήθηκαν τὰ μυρίπνοα ἄνθη

Ὡς διάκονος, μαζί με τὸν τότε Ἡγούμενο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου Ἀρχιμ. Ἀλέξιο

τοῦ ἐξαιρέτου ἥθους του.

Ὁ Ἄπ. Παῦλος διδάσκει ὅτι ἡ ποικιλία τῶν χαρισμάτων δίδεται «ἐνὶ ἐκάστῳ ἡμῶν... κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφ. δ΄, 7). Ἡ ποικιλία καὶ ἡ ἔνταση τῶν χαρισμάτων ποὺ δόθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ στὸν Μακαριώτατο, μαζί με τὴν καλλιέργεια ποὺ ἔτυχαν ἀπ' αὐτόν, τοῦ χάρισαν μίαν ιδιαίτερη θέση στὴ χορεία τῶν Προκαθημένων, ποὺ ἐκλείσαν τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸ Θρόνο τῆς Κύπρου, ἀφίνοντας ἔντονο τὸ στίγμα τῆς προσωπικότητάς του σ' ὅλους τοὺς τομεῖς.

Σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ

ποικίλα χαρίσματά του, τὰ ὁποῖα «ὡς ὄμβρος ὑδάτων πολλῶν» κατηύγασαν τὴν Ἐκκλησία, ἀπὸ ὅλες τὶς θέσεις αὐξανόμενης εὐθύνης ποὺ κατέλαβε, θὰ ἀναφερθῶ ἐν συντομία, ὑπακούοντας καὶ στὴν προτροπὴ τοῦ Ἄπ. Παύλου πρὸς τὸν Τιμόθεο «τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον» (Β΄ Τιμ. δ΄, 5), γιὰ νὰ παρακινήθουν καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς μίμησης του:

α) Κύριο χαρακτηριστικὸ του, ἡ ἀνεπιτίδευτη ἀπλότητά του, συνδυασμένη με τὴν ἀκατάπαυστη δραστηριότητά του, τὴν παρομιώδη ἐργατικότητά

Κατὰ τὴν ἐνθρόνισή του ὡς Ἡγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ΄

του. Ἀνεδείχθη, κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν, «ὁ λύχνος ὁ καίμενος καὶ φαίνων» (Ἰω. ε΄, 35) στὸ μέσον τῶν πιστῶν, ὀδηγώντας τους.

Ἡ ἀπλότητά του φτάνει πολλές φορές τὰ ὅρια τῆς παρεξήγησης. Οὔτε ὡς Ἡγούμενον τὸν διέκρινε κανεὶς ἐξωτερικά, ἀπὸ τὴν περιβολή του, ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς, οὔτε ὡς Μητροπολίτη ἀπὸ τοὺς διακόνους, οὔτε καὶ ὡς Ἀρχιεπίσκοπο ἀπὸ τὸν ὁποιοδήποτε κληρικό. Μπορεῖ καὶ σήμερα, ὅταν δὲν σὲ ἀντιλαμβάνεται, νὰ τὸν παρακολουθήσεις νὰ κάνει κάθε χειρωνακτικὴ

ἐργασία. Αὐτὴ ἡ ἀπλότητά του ἦταν μόνο μία πτυχή τοῦ ἥθους του, τὴν ὁποία δίδασκε ἔμπρακτα σὲ ὅλους. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸ πὼς δὲν δίδασκε μὲ λόγια τὴν ἀρετή· τὴν ἔδειχνε μὲ τὸ παράδειγμά του, πολὺ πετυχημένα. Γιατί, ὄντως, δὲν χρειάζεται «κάλανος ὀξυπρεπῆς» γιὰ νὰ μεταδοθεῖ τὸ βιούμενο. Αὐτὸς μᾶς δίδαξε εὐσέβεια, διότι τὴν εἶχε ὁ ἴδιος βαθύτατα μέσα του. Μᾶς δίδαξε ἥθος, διότι τὸ διατηροῦσε πάντοτε ἄψογο. Μᾶς δίδαξε εὐπρέπεια, διότι τὴν εἶχε ἔμφυτη. Μᾶς δίδαξε ἀνδρεία, γιατί

αὐτὴ τὸν διέκρινε σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του.

Ὅσοι εὐτυχίσαμε νὰ τὸν εἶχαμε προϊστάμενο, ὁμολογοῦμε πὼς κοντὰ τοῦ νιώθαμε πάντα πλατυχωρία καὶ ἄνεση· οὐδέποτε ἀπωθητικὴ στενότητα.

Παροικιῶδης καὶ ἡ ἐργατικότητά του. «*Ἀπὸ φυλακῆς πρωῆς μέχρι νυκτός*», σὲ ὅποια θέση καὶ ἂν βρέθηκε, ἐργάζεται. Κίνησις εἶναι τὸ κύριο χαρακτηριστικὸν τῆς ἰδιοσυγκρασίας του. Κίνησις ζωηρά, παρὰ ῥαγούσα ἔργον καὶ ὄχι κίνησις στατικὴ ποὺ εἶναι ἀνώφελη. Ἔχει τὴν αἴσθησιν ὁ Μακαριώτατος, πὼς ἡ ζωὴ εἶναι διαρκῆς πάλη εὐγενῶν κατακτίσεων, ἀδιάφορον ἂν πολλοὶ στέκονται ἀπαθεῖς στὶς κερκίδες τοῦ στίβου τῶν εὐγενῶν ἀγῶνων, καὶ ἀδιάφορον ἂν τὸ ἔπαθλον εἶναι ὁ κλάδος τῆς δάφνης ἢ ὁ στέφανος ἐξ ἀκανθῶν.

β) Ἦταν καὶ εἶναι, ὕστερα, ὁ Μακαριώτατος, ἄνθρωπος γνώμης. Στὰ πενήντα χρόνια ποὺ βρίσκεται σὲ καίριες θέσεις τῆς Ἐκκλησίας, ὑπῆρξε ἀσυναγώνιστος στὴ θαρραλέα διατύπωση τῶν πεποιοθῆσεών του. Δὲν ἐδίστασε, ὅσο καὶ ὅποιο καὶ ἂν

ἦταν τὸ κόστος, νὰ ὑψώσει τὴ φωνή του καὶ νὰ καλέσει τοὺς πιστοὺς γιὰ τὴν ἐπίτευξιν συγκεκριμένων στόχων.

Δὲν ἦταν ποτὲ οὐραγός· ἀναδείχθηκε οὐρανοδρόμος πλοηγός, πρῶτα τῆς Μονῆς του, ἀργότερα τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας τῆς Πάφου καὶ σήμερα ὅλης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Ἐφάνη καλὸς κυβερνήτης σὲ ὅλες τὶς συνθηκῆς, εὐμενεῖς καὶ δυσμενεῖς, σὲ ἐξαιρετικά, μάλιστα, δύσκολα χρόνια. Ἡγούμενος ἀνεδείχθη τὸ 1972, ὅταν κορυφωνόταν ἡ δράση τῆς ἀντεθνικῆς καὶ προδοτικῆς ΕΟΚΑ Β΄. Μητροπολίτης ἔγινε μέσα στὸν θρῆνο γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου καὶ τὴ λαίλαπα τῆς Τουρκικῆς Εἰσβολῆς. Καὶ Ἀρχιεπίσκοπος στὸν ἀπόηχο τοῦ ἐπαράτου σχεδίου Ἀνάν καὶ στὴ δίνη τῆς οικονομικῆς κρίσης.

Ἦοντας ἀπλὸς διάκονος, παρενέβη δυναμικὰ στὸν Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο καὶ ἐπέβαλε τὸν, κατὰ τὴ γνώμη του, καλύτερον ὡς Ἡγούμενον τῆς Μονῆς του, τὸν τότε Ἡγούμενον Χρυσορρογιατίσης. Ὡς Μητροπολίτης ὑπῆρξε κλασικὸ παράδειγμα ποὺ ἀποδεικνύει πὼς

Κατὰ τὴ χειροτονία του ὡς Μητροπολίτου Πάφου

ἀκόμα καὶ κυβερνητικὲς ἀποφάσεις, ἔχοντας τὴ σφραγίδα τοῦ ἴδιου τοῦ Ἐθνάρχου Μακαρίου καὶ τῶν τοπικῶν ἀρχόντων, μποροῦν νὰ ἀκυρωθοῦν, φτάνει νὰ ὑπάρχει ὁ ἰθύνων νοῦς ποὺ μὲ τὴ δυναμικότητά του νὰ ἐπεμβαίνει στὰ πράγματα γιὰ τὸ μακροπρόθεσμο καλὸ τῆς κοινωνίας. Στὸν Μακαριώτατο ὀφείλεται ἡ ἀκύρωση τῆς ἀπόφασης γιὰ δημιουργία λιμανιοῦ στὴν Πάφο καὶ ἡ δημιουργία, ἀντ' αὐτοῦ, τοῦ ἀεροδρομίου. Τὰ πλεονεκτήματα εἶναι σήμερα ἔκδηλα στὸν καθένα.

Ἐκφράζοντας θαρραλέα τὴ γνώμη του κατὰ τὴν ἄσκηση

τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου του, ἀποδείχθηκε ἄφοβος σὲ ἐξαιρετικὰ κρίσιμες καταστάσεις. Ὑπεραμνόμενος τοῦ ἥθους τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἐδειλίασε οὔτε καὶ ἐκάμφθη μπροστὰ στὴ μανία τοῦ ὄχλου ποὺ ἀπειλοῦσε μὲ ἐμπρησμό τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ καὶ τὸν ἴδιο μὲ κακοποίηση.

Δὲν ἐδίστασε, προστατεύοντας τὰ συμφέροντα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, νὰ ἔλθει ἀντιμέτωπος μὲ τὸ πανίσχυρο κατεστημένο, τὸ ὁποῖο, δίκην παρασίτων, ἐλυμαίνετο γιὰ χρόνια τὴν Ἐκκλησία.

Ὑπεραμνόμενος τοῦ δικαιώματος τῆς Ἐκκλησίας νὰ πρῶ-

Ὡς Μητροπολίτης Πάφου

ταγωνιστεί σ' ὄλες τὶς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς τοῦ ποιμνίου τῆς, διακήρυττε σ' ἓνα συνέδριο τῶν ἀποδήμων: «Δὲν χαρίζουμε σὲ κανένα τὸ ἀκριβό μας προνόμιο νὰ ἔχουμε ἄποψη ἐπὶ τῶν καιριοτέρων ζητημάτων τοῦ τόπου καὶ νὰ τὴν ἐκθέτουμε ἐλεύθερα».

γ) Ἀνεδείχθη, ὕστερα, ὁ Μακαριώτατος ἄνθρωπος εὐθύνης, σὲ ὅποια θέση καὶ ἂν ἀνῆλθε. Ὁραματιστής, ἀλλὰ καὶ πρακτικὸς ποὺ δὲν ἐξαντλεῖτο στοὺς θεωρητικοὺς ἀκροβατισμούς· ποὺ ὑλοποιοῦσε τὶς εὐγενεῖς συλλήψεις τοῦ πνεύ-

ματός του.

Μὲ τὴ χειροτονία του σὲ Ἐπίσκοπο, βρέθηκε ἀντιμέτωπος μὲ μία Μητρόπολη γιὰ χρόνια παραμελημένη, γιὰ διαφοροὺς λόγους. Ἔδρασε τότε σὰν καταλύτης στὴ λιμνάζουσα καὶ ἀδρανῆ ἀπὸ πολλὰς πλευρὲς κοινωνία τῆς Πάφου. Καὶ κατάφερε νὰ θέσει τὴν Πάφο σὲ τροχιά προόδου. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάρρησή του στὸν Ἀρχιεπισκοπικὸ Θρόνο, αἰσθάνθηκε βαρύτερες τὶς εὐθύνες του, τόσον ἀπέναντι στὴν πατρίδα -ποὺ μπορεῖ μὲν νὰ εἶχε μικρὸ εὖρος γῆς, εἶχε ὅμως μεγάλες διαστάσεις Ἱστορίας- ὅσον καὶ ἀπέναντι στὴν Ἐκκλησία τῆς, ποὺ μπορεῖ νὰ εἶχε μικρὸ ἀριθμὸ πιστῶν, ἀλλὰ διέθετε βάθος ἥθους. Ἦκουε τὸν ἀπόηχο τῶν βηματισμῶν εἴκοσι αἰῶνων Ἀποστόλων στὴ γῆ αὐτὴ ὡς προσταγὴ πρὸς δράση. Καὶ ὅσο ἐξαρτᾶτο ἀπὸ τὸν ἴδιο, ἔδρασε.

Γνώριζε ὅτι ἡ σπουδαιότητα καὶ τὸ μέγεθος μιᾶς Ἐκκλησίας, δὲν μετρῶνται οὔτε ἀπὸ τὴ γεωγραφικὴ τῆς ἔκταση, οὔτε ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν πιστῶν τῆς, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ νέφος τῶν Μαρτύρων καὶ τῶν Ἁγίων τῆς, ἀπὸ

*Μετά την ἐνθρόνισή του
ὡς Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου,
πορευόμενος πρὸς τὸ Μέγα
Συνοδικὸ τῆς Ἱερᾶς
Ἀρχιεπισκοπῆς*

τὸ μέγεθος τῆς μαρτυρίας της, ἀπὸ τὴν ποιότητα τῶν θεσμῶν καὶ τοῦ διακονήματός της. Τὸ νέφος τῶν Μαρτύρων καὶ τῶν Ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου κανένας δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ἀρνηθεῖ. Οὔτε καὶ τὴν Ἀποστολικότητά της. Καὶ ἡ μαρτυρία της ἀδιαμφισβήτητη. Παροῦσα σ' ὅλες τὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους. Ποταμοὶ τὰ αἵματα γιὰ τὴ διατήρηση τῆς Ὁρθοδοξίας τῆς ἀπέναντι σὲ ἀλλόθρησκους καὶ ἑτερόδοξους κατακτητές. Ὑστεροῦσε, ὅμως, στὴ διοικητικὴ διάρθρωση καὶ τοὺς θεσμούς. Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 12ου αἰώνα οἱ Λατίνοι ἐξάρθρωσαν τὴ διοικητικὴ ὀργάνωσή της, ὁρατὸ σημεῖο τῆς Αὐτοκεφαλίας της. Καὶ ἐνωθε

ὁ Μακαριώτατος τὴν εὐθύνη του. Ἔτσι, προχώρησε στὸ πρωτοποριακὸ μέτρο τῆς δημιουργίας νέων Μητροπόλεων καὶ Ἐπισκοπῶν γιὰ καλύτερη διαποίμανση τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἀπόκτηση πλήρους Συνόδου Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας. Εἶναι τοῦτο προϋπόθεση γιὰ ἀνάκτηση τῆς θέσης μας στὴ σειρὰ τῶν Διπτύχων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Αὐτὸ καὶ μόνο τὸ μέτρο θὰ τοῦ δώσει ἰδιαίτερη θέση στὴν Ἐκκλησιαστικὴ μας Ἱστορία.

Μὰ δὲν ἦταν καὶ τὸ μόνο πρωτοποριακὸ ἔργο εὐθύνης ποὺ ἐφάρμοσε. Ὁ Ἐνιαῖος Φορέας Μισθοδοσίας Κλήρου ποὺ ἵδρυσε ὡς Ἀρχιεπίσκοπος, τὸ νεανικὸ κέντρο τῆς Πάφου γιὰ τὴν ὀρθὴ διαπαιδαγώγηση τῆς νεότητας καὶ ἡ πληθώρα τῶν Ναῶν ποὺ ἀνοικοδόμησε ὡς Μητροπολίτης, ἡ ὠθηση στὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς ἐπαρχίας ποὺ ἔδωσε ὡς Ἡγούμενος, ἀμέσως μετὰ τὴν Εἰσβολή, διαθέτοντας κτηματικὴ περιουσία τῆς Μονῆς, εἶναι μερικὲς ἀπὸ τὶς πρωτοβουλίες εὐθύνης ποὺ κατὰ καιροὺς ἀνέλαβε. Γι' αὐτὸ καὶ ἐκέρδισε τὴν ἀγάπη, τὴν εὐγνω-

μοσύνη και την αναγνώριση του ποιμνίου.

Ποιμένας με ὀρθὸ ἐκκλησιαστικὸ ἦθος δὲν παραλείπει νὰ στηρίζει καὶ νὰ καθοδηγεῖ σωστά τους πιστούς. Ἀπόδειξη, ἡ παρουσία ἀνάμεσά μας τῆς πάνσεπτης καὶ χαριτόβρυτης κάρας τοῦ Ἀπ. Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, ποὺ μεταφέρθηκε στὴν Κύπρο με δική του πρωτοβουλία. Ἦθελε στὶς δύσκολες συνθηκὲς τῆς κατοχῆς καὶ τῆς ἐπιδεινούμενης οικονομικῆς κρίσης νὰ τονώσει τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ, νὰ τοῦ ἐμπεδώσει τὴν πίστη γιὰ τὸ μέλλον καὶ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς πατρίδας μας. Δὲν ἐκμεταλλεύτηκε, ὅμως, καμιά φορὰ τὸ συναίσθημα τοῦ λαοῦ, γιὰ νὰ τὸν ἀποπροσανατολίσει δὲν φτάνει στὰ ἄκρα. Ἀνθρώπος τοῦ μέτρου καὶ τῆς εὐθύνης, προσπαθεῖ νὰ διαμορφώσει τὴ συνείδηση τοῦ ποιμνίου του, σύμφωνα με τὰ προστάγματα τῆς ἀληθινῆς πνευματικῆς λατρείας μας καὶ ὄχι νὰ τὸ παρασύρει πρὸς ἐπιφανειακὴ εὐσέβεια καὶ ἐξωτερικοὺς τύπους.

δ) Ἐκεῖνο, πάντως, ποὺ καθιέρωσε τὸν Μακαριώτατο στὴ

συνείδηση τοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ, εἶναι ἡ θαρραλέα καὶ ἑλληνοπρεπὴς τοποθέτησή του ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ μας θέματος. Μία θέση ἀρχῶν ποὺ δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ ἔλθει ἀντιμέτωπος με ξένους καὶ δικούς μας, δεδλωμένους ἐχθροὺς καὶ κατ' ἐπίφασιν φίλους. Στὸν τόπο μας εἶναι συνυφασμένη ἡ δράση τῆς Ἐκκλησίας με τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες, μάλιστα κάποιοι ἐκπρόσωποί της ἔβαλαν μίαν ἰδιαίτερη σφραγίδα στὸν τομέα αὐτό. Ὁ Μακαριώτατος ἔχει νὰ ἐπιδείξει συμμετοχή, κατὰ τὴν ἐφηβεία του, στὸν ἀπελευθερωτικὸ μας ἀγῶνα, στὴν πρωίμη νεότητά του στὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς Τουρκοανταρσίας, ἀργότερα κατὰ τοῦ Πραξικοπιήματος, τοῦ σχεδίου Ἀνάν: καὶ πάντα τὴν ἔκφραση ὑπεύθυνης γνώμης, πολλάκις καὶ ἀντίθετης πρὸς τοὺς κυβερνῶντες, ὅποιοιδήποτε καὶ ἂν εἶναι αὐτοί.

Ἔχει προσλάβει ἀφομοιωτικὰ τὴν πείρα καὶ τὸ ἐθνικὸ πάθος τῶν μεγάλων προκατόχων του, τῶν Κυρίλλων, τοῦ Λεοντίου καὶ τῶν Μακαρίων, καὶ ἀποδεικνύει στὴν πράξη ὅτι ἀπὸ τότε ποὺ στὴν Κύπρο ἀκού-

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
Χρυσόστομος Β'
Λειτουργῶν

στηκε τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ, τὸν πρῶτο καὶ καθοριστικὸ ρόλο στὴ ζωὴ τῆς τὸν ἔχει ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀποστολικῆς ἡ Ἐκκλησίας μας, ἀλλὰ καὶ ἑλληνικὰ τὰ βήματα τῶν προγόνων. Ποιὸ νὰ ἴκουε πρῶτα ὁ Μακαριώτατος; Τὸν Βαρνάβα, τὸν Παῦλο, τὸν Εὐαγόρα, τοὺς αἰῶνες; Ἑλλη-

νισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς πλέκονται ἀδιαχώριστα στὸν τόπο μας. Καὶ εἶναι διπλὴ ἡ εὐθύνη τοῦ Ποιμενάρχου. Ἀγώνας καὶ γιὰ τὸν τόπο καὶ γιὰ τὴν πίστη. Ἄν χαθεῖ ὁ τόπος, τὸ ἔδαφος, ποῦ θὰ στηριχθεῖ ὁ Χριστιανισμὸς;

Συνειδητοποιώντας πλήρως τὴν τελικὴ ἐπιδίωξη τῆς Τουρκίας, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν πλήρη κατάληψη τῆς Κύπρου, δὲν σταματᾷ καθημερινὰ νὰ προειδοποιεῖ πὼς οἱ συνεχεῖς ὑποχωρήσεις δὲν ἐξευμενίζουν τὸν κατακτητὴ καὶ πρέπει νὰ σταματήσουν. Ἡ ἐπιδιωκόμενη λύση, προῖόν ἀδήριτης ἀνάγκης, πρέπει, τουλάχιστον, νὰ ἐξασφαλίζει τὴν ἐθνικὴ ἐπιβίωσή μας στὴ γῆ αὐτῆ τῶν πατέρων μας. Δὲν παραλείπει νὰ ζητᾷ ἐπανακαθορισμὸ στόχων καὶ ἐπιδιώξεων, ἀφοῦ οἱ τόσες ὑποχωρήσεις μας δὲν ὀδήγησαν στὴν ἐπιτευχθῆν ὑποφερτῆς λύσης. Ἰδιαίτερα σήμερα, τονίζει πὼς θὰ πρέπει πάση θυσίᾳ νὰ ἀποσοβηθεῖ ὁ κίνδυνος ἐκπτώσεων στὸ ἐθνικὸ μας θέμα, λόγῳ τῆς οἰκονομικῆς δυσπραγίας καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς προκυπτούσης ἀστάθειας. Τέτοιες ἐκπτώ-

σεις θα όδηγίσουν σέ έπικίνδυνες, μη άναστρέψιμες καταστάσεις. Κάτι τέτοιο, λέγει, θα μās έκανε, άργά ή γρήγορα, θλιβερούς νοσταλγούς έκ του μακρόθεν τής πατρίδας μας. Γι' αυτό δέν δίστασε νά χαρακτηρίσει ώς έσχάτη προδοσία τó ξεπούλημα τών περιουσιών μας στón κατακτητή.

Συμφασμένο πρòς τή μέριμνά του για τó έθνικό μας θέμα εΐναι και τó συνεχές ένδιαφέρον του για τήν έλληνοχριστιανική παιδεία του τόπου, άφοϋ αυτή διαμορφώνει τόν χαρακτήρα και τήν ταυτότητα μας, καθώς και ή προσπάθειά του για άνακούφιση τών οικονομικά άσθενέστερων τάξεων με στόχο ν' άντέξουν και νά άγωνιστούν για μία άξιοπρεπή και βιώσιμη λύση του έθνικού προβλήματός μας.

Κατά τόν λόγο του Χριστού, τó δένδρο γνωρίζεται άπό τόν καρπό του. Και εΐναι ύπεσχημένο στη Γραφή: «*Εΐ τινος τó έργον μενει ό έπρωκοδόμησε, μισθόν λήφεται*» (Α΄ Κορ. γ΄, 14). Εΐναι φανερόν ότι ό Άρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος ό Β΄ έποίησεν έργον και έδωσε καρπούς. «*Έφύλαξε φυλακάς*»,

ήμέρας και νυκτός, στη λογική μάνδρα του Χριστού, διασφαλίζοντας τά λογικά πρόβατα του Χριστού έκ λύκων έπιβούλων. Δέν παρέβλεψε ούτε για μία στιγμή τó καθήκον του, πού συνίστατο εις τó «*πτερωσαι ψυχίν, αρπασαι κόσμον και δοϋναι Θεω*», κατά τόν Γρηγόριον τόν Θεολόγον, αλλά και «*άφωπνίσαι τόν λαόν έκ του έθνικού ληθάργου, προασπίσαι τά τής πατρίδος δίκαια και άγωνίσασθαι δια τήν άπελευθέρωσιν αυτής*».

Τó κήρυγμά του δέν συνίσταται μόνο στο κάλεσμα για μετάνοια και προσευχή για τήν πέραν του τάφου μακαριότητα. Άγκαλιάζει όλες τις πτυχές τής ζωής του λαού. Έχοντας ακράδαντη πίστη στον Θεό, προσπερνά τις καθημερινές δυσκολίες, δίνοντας και στους πιστούς μηνύματα έλπίδος.

Όλόθερμν εΐναι ή προσευχή όλων, όπως ό Θεός τόν διαφυλάττει, έν ύγεία, για χρόνια πολλά «*εϋλογοϋντα και αγιάζοντα ήμās*» και όπως τόν άξιώσει νά ήγηθει, σύντομα, τής έπανόδου του λαού του στις πατρογονικές του έστίες.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΟΥ ΟΡΘΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Πρωτοπρ. Γεωργίου Ἀντωνίου
Θεολόγου - Νομικοῦ

(Μαθ. α', 18 - 25)

«**18** Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γένεσις οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου. **19** Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀρῆρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. **20** Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος ἰδὸν ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄραρ ἐφάρη αὐτῷ λέγων· Ἰωσήφ υἱὸς Δαυὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναικά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἐστὶν Ἁγίου. **21** Τέξεται δὲ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. **22** Τοῦτο δὲ ὅλον γέγορεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· **23** ἰδὸν ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὃ ἐστὶ μεθερμηνεύμενον μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, **24** διεγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, **25** καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν».

Καὶ πάλι βρισκόμαστε ἐμπρὸς στὴν εὐφρόσυνη γιορτὴ τῶν Χριστουγέννων. Στὸ συγκλονιστικὸ Μυστήριό τῆς Γέννησης τοῦ Χριστοῦ. Ὅλο τὸ νόημα τῆς ἑορτῆς συμπυκνώνεται σὲ μία λέξη· «*Ἐμμανουήλ*».

Ὁ θαυμάσιος κόσμος τοῦ οὐρανοῦ, τῆς γῆς, τῆς ζωῆς γενικά, μέσα στὸν ὁποῖο κινούμαστε ἀδιάκοπα, ψιθύριζε στοὺς ἀνθρώπους: Ὁ Θεὸς εἶναι ἀπὸ πάνω σας.

Ὁ Νόμος, ὁ Μωσαϊκός, πῶς καθαρὰ διευκρίνισε: Ὁ Θεὸς εἶναι ἐνώπιόν σας.

Ὁ Κύριος, μὲ τὸν ἐρχομὸ Του στὴ γῆ, ἀπεκάλυψε πῶς ὁ Θεὸς δὲν στέκεται μόνο πάνω σας, δὲν βρίσκεται μόνο ἐνώπιόν σας, ἀλλὰ ἔρχεται νὰ μείνει μαζί σας. Ὡστόσο, δὲν ἦλθε ὡς ἓνας ἐπισκέπτης, ἀπλῶς γιὰ νὰ μᾶς δεῖ, νὰ μᾶς παρηγορήσει στὶς θλίψεις, νὰ μᾶς δώσει μερικὲς ὁδηγίες καὶ μετὰ νὰ φύγει. Ἦλθε, γιὰ νὰ μείνει παντοτινὰ μαζί μας, νὰ γίνῃ ἓνας ἀπὸ μᾶς, ὅμοιος μ' ἐμᾶς, παρεκτός ἁμαρτίας. Ἐννθρώπησε, διότι ἤθελε νὰ συμμετάσχει στὸν πόνο τῆς ἀνθρωπότητας. Νὰ ἀνταποκριθεῖ στὸν πόθο της γιὰ λύτρωση ἀπὸ τὴ φθορά, τὸν θάνατο, τὴν ἁμαρτία. Νὰ τὴν συνδέσει μὲ τὸν Θεό. Ἡ σωστικὴ Του παρουσία ἐπὶ τῆς γῆς συνεχίζεται καὶ μετὰ τὴν Ἀνάληψή Του διὰ μέσου τῆς Ἐκκλησίας -τοῦ Σώματός Του-, ποὺ συνεχίζει μέσα στὸν κόσμο τὸ ἔργο Του. Γι' αὐτὴ τὴν παντοτινὴ Του παρουσία ὀνομάστηκε «*Ἐμμανουήλ*». Ἡ προσωνυμία αὐτὴ σημαίνει, ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας.

Ὁ Ἐμμανουήλ παραμένει στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ὄχι μόνο ὡς ὁδὸς πρὸς τὸν Θεό, πρὸς τὴν Ἀλήθεια καὶ τὴ Ζωή, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ὡς ὁδηγός, ὡς ἐμπνευστής, ὡς ἀδελφός ποὺ καλεῖ ὅλους στὸ Δεῖπνο τῆς Βασιλείας, περιμένοντας ὑπομονετικά, ὄχι σὰν πρόσωπο μακρινό, τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ τοῦ παρόντος.

Αὐτὲς οἱ ἀλήθειες ἀποκαλύπτουν τὸ νόημα τῆς ζωῆς. Φωτίζουν, στηρίζουν. Μεταμορφώνουν τὴ ζωή.

Μεθ' ἡμῶν, λοιπόν, ἡ πικρία, ὁ φόβος, ἡ ἀγωνία ἢ ὁ Χριστός;

Καιρὸς ν' ἀπαντήσουμε...

«Πανάγιε
Νικόλαε,...
ἐξελοῦ ἡμᾶς
τῆς ἐνεστώσης
ἀνάγκης»

Πρωτοπρ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ
Θεολόγου

Στις 6 Δεκεμβρίου ἡ Ἐκκλησία μας ἐορτάζει τὸν Ἅγιο Νικόλαο, Ἀρχιεπίσκοπο Μύρων τῆς Λυκίας, τὸν θαυματουργό. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ποὺ ἀνήκει στὴ χορεία τῶν μεγάλων Ἱεραρχῶν τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, εἶναι ἕνας Ἅγιος ποὺ τιμᾶται ὄλως ἰδιαιτέρως σὲ ὅλοκληρο τὸν χριστιανικὸ κόσμο, σὲ Ἀνατολί καὶ Δύση. Γιὰ μᾶς τοὺς Ὁρθοδόξους Ἑλλήνες θεωρεῖται ὁ προστάτης τῶν ναυτικῶν, γιὰ τοὺς Ὁρθοδόξους Ρώ-

σους ὁ προστάτης τῶν γεωργῶν, ἐνῶ γιὰ τοὺς Δυτικούς ὁ προστάτης τῶν παιδιῶν. Ὅπως χαρακτηριστικὰ ἀναφέρει ὁ Μιχαὴλ Γαλανὸς στὸ κλασικὸ ἔργο του «Βίοι τῶν Ἁγίων», ὁ Ἅγιος Νικόλαος «ὑπῆρξεν ἡ προσωποποίησης τῆς χριστιανικῆς εὐσπλαγχνίας, ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς στοργῆς πρὸς τοὺς στερουμένους καὶ τοὺς κινδυνεύοντας. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ μεγαλυτέρα τῶν ἀρετῶν, ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἀνε-

δείχθη μέγας μεταξύ τῶν μεγάλων. Μέγας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ μέγας εἰς τὴν γῆν, μὲ τὴν ἰσχυροτέραν καὶ εὐρυτέραν δημοτικότητα ἀνὰ πάντα τὸν ὀρθόδοξον καὶ δυτικὸν χριστιανικὸν κόσμον».

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος γεννήθηκε στὰ Πάταρα τῆς Λυκίας στή Μ. Ἀσία κατὰ τὸ δεύτερο ἡμισυ τοῦ 3ου μ.Χ. αἰῶνος ἀπὸ πλουσίους καὶ εὐλαβεῖς γονεῖς, οἱ ὁποῖοι φρόντισαν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τόσο γιὰ τὴν κατὰ κόσμον μόρφωσή του, ὅσο καὶ γιὰ τὴν κατὰ Χριστὸν μόρφωσή του. Ἡ παράδοση ἀναφέρει ὅτι, ὅταν ἦταν ἀκόμη βρέφος, ἀρνεῖτο νὰ θηλάσει τὶς Τετάρτες καὶ τὶς Παρασκευές, γεγονός πού φανερώνει ὅτι ἦταν ἔμπλεος θείας Χάριτος ἀπὸ τὴ βρεφική του ἥδη ἡλικία. Σὲ μικρὴ ἡλικία ἔμεινε ὀρφανὸς ἀπὸ γονεῖς καὶ τότε φανέρωσε τὸν μεγάλο πλοῦτο τῆς ἀγάπης πού ἔκρυβε μέσα του, διαθέτοντας τὴν τεράστια πατρικὴ περιουσία του γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν πασχόντων συνανθρώπων του, γιὰ τὰ ὀρφανά, γιὰ τὶς χῆρες καὶ γιὰ ὅσους ἄλλους εἶχαν ἄμεση ἀνάγκη. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωση τριῶν νεαρῶν κοριτσιῶν, πού λόγω φτώχειας δὲν μπορούσαν νὰ παντρευτοῦν καὶ κινδύνευαν νὰ παρασυρθοῦν στὴν ἠθικὴ διαφθορά. Ὁ Ἅγιος τὶς προστάτευσε, προσφέροντάς τους τὰ χρήματα

πού ἀπαιτοῦντο γιὰ τὴν ἀποκατάστασή τους, καὶ μάλιστα μὲ τέτοιον τρόπο πού κανένας νὰ μὴν καταλάβει ὅτι ἀπὸ αὐτὸν προέρχονταν τὰ συγκεκριμένα χρήματα.

Ἐπῆρξε μέγας θαυματουργὸς Ἅγιος, τόσο ἐν ζωῇ ὅσο καὶ μετὰ θάνατον. Θαύματά του ἀναφέρονται ἀπὸ τὴ νεανικὴ του ἀκόμη ἡλικία. Προτοῦ χειροτονηθεῖ ἱερέας, ἀποφάσισε νὰ ταξιδέψει στὰ Ἱεροσόλυμα, γιὰ νὰ προσκυνήσει στοὺς Ἁγίους Τόπους, στὰ εὐλογημένα χώματα, ὅπου περπάτησε ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ταξιδιοῦ μὲ τὸ πλοῖο, βρέθηκαν σὲ φοβερὴ φουρτούνα, πού ἀπειλοῦσε νὰ βουλιάξει τὸ πλοῖο. Ἡ θερμὴ προσευχὴ τοῦ Ἁγίου γαλίνεψε τὴ φουρτουνιασμένη θάλασσα καὶ ἔσωσε ἀπὸ βέβαιο θάνατο ὅλους τοὺς ἐπιβαίνοντες στὸ πλοῖο. Αὐτὸ τὸ θαῦμα, καὶ πλῆθος ἄλλα ἀνάλογα θαύματα, κατέστησαν τὸν Ἅγιο Νικόλαο στὴ συνείδηση τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων προστάτη, ὅπως προαναφέραμε, τῶν ναυτικῶν, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ εἰκόνα του νὰ κοσμεῖ ὅλα τὰ πλεούμενα, ἐνῶ ναοὶ καὶ ἐκκλησιάκια ἀφιερωμένα σ' αὐτὸν νὰ εὐρίσκονται σὲ πολλὰ ἑλληνικὰ λιμάνια, μικρὰ καὶ μεγάλα.

Ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα στὰ Πάταρα, ὁ Ἅγιος Νικόλαος χειροτονήθηκε ἱερέας καὶ

λίγο αργότερα, όταν απεβίωσε ο τότε Αρχιεπίσκοπος Μύρων της Λυκίας, ἐξελέγη ἀπὸ τὴν ἐπαρχιακὴ Σύνοδο μὲ θαυμαστὸ τρόπο Ἀρχιεπίσκοπος Μύρων τῆς Λυκίας. Ἄγγελος Κυρίου φανερώθηκε σὲ ὄραμα στοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπαρχίας καὶ τοὺς ὑπέδειξε ὅτι ὁ καταλληλότερος γιὰ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ ἦταν ὁ ἱερέας Νικόλαος ἀπὸ τὰ Πάταρα. Ὑπῆρξε, λοιπόν, ὄντως θεόκλητος ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ὡς ἱερέας καὶ ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Μύρων φανέρωσε στὸν μέγιστο βαθμὸ τὰ ποικίλα χαρίσματά του καὶ τὸ μέγεθος τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης του. Τὸ φιλανθρωπικὸ του ἔργο ὑπῆρξε μοναδικό, ἐνῶ ἴδρυσε στὰ Μύρα πτωχοκομεῖο, ξενώνα, νοσοκομεῖο καὶ ἄλλα φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν διωγμῶν τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ τοῦ Μαξιμιανοῦ καταδικάστηκε σὲ ἐξορία καὶ σὲ φυλάκιση, ἀξιώθηκε δὲ νὰ ἐπιστρέψει στὸ ποιμνίό του, ὅταν τελικὰ ἐπεκράτησε στὴν αὐτοκρατορία ὡς μονοκράτορας ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, θέτοντας ὀριστικὸ τέλος στοὺς διωγμοὺς κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐξασφαλίζοντας πλήρη ἐλευθερία ζωῆς καὶ δράσης στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Ἐπὶ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἔσωσε τρεῖς ἀξιωματικοὺς ἀπὸ βέ-

βαιο θάνατο, ὅταν αὐτοὶ κατηγορήθηκαν ἀδίκως, ρίχθηκαν στὴ φυλακὴ καὶ καταδικάστηκαν στὸν δι' ἀποκεφαλισμοῦ θάνατο. Οἱ τρεῖς αὐτοὶ ἀξιωματικοὶ ἐπικαλέστηκαν τὴ βοήθεια τοῦ Ἁγίου καὶ τότε ἐκεῖνος ἐφανίστηκε σὲ ὄνειρο, τόσο στὸν Μέγα Κωνσταντῖνο ὅσο καὶ στὸν ἑπαρχο Ἀβλάβιο. Ἦλεγξε τὸν ἑπαρχο, γιὰτὶ ἀδίκως διέβαλε τοὺς τρεῖς ἀξιωματικούς στὸν Αὐτοκράτορα καὶ πληροφόρησε τὸν Μέγα Κωνσταντῖνο ὅτι οἱ τρεῖς ἀξιωματικοὶ ἀπὸ φθόνου κατηγορήθηκαν καὶ ὅτι δὲν ἦσαν ἄξιοι θανάτου.

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἦταν ἀνάμεσα στοὺς 318 θεοφόρους Πατέρες, ποὺ τὸ 325 μ.Χ. ἔλαβαν μέρος στὴν Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ἡ ὁποία κατεδίκασε τὸν Ἄρειο καὶ τὴν αἰρετικὴ του διδασκαλία. Κατὰ τὴν παράδοση, ἐξοργισμένος ὁ Ἅγιος ἀπὸ τὰ σοφίσματα τοῦ Ἀρείου καὶ τὰ βλάσφημα γιὰ τὸν Υἱὸ καὶ Λόγο τοῦ Θεοῦ λόγια του, σηκώθηκε καὶ τὸν χαστούκισε ἐνώπιον τοῦ Αὐτοκράτορα, μὲ ἀποτέλεσμα αὐτὸς νὰ διατάξει τὴ φυλάκιση τοῦ Ἁγίου. Ὁ Μιχαὴλ Γαλανὸς θεωρεῖ τὴ διήγηση αὐτὴ ἀνυπόστατη, «διότι τοιαύτη διαγωγή ἦτο ἐντελῶς ἀνάρμοστος πρὸς τὸν χαρακτήρα τοῦ ἐξόχου ἐπισκόπου». Ὡστόσο, ἡ συγκεκριμένη παράδοση ἀναφέρει ὅτι τὸ βράδυ ποὺ ὁ Ἅγιος εὐρισκόταν

στη φυλακή, τοῦ ἐμφανίστηκαν ὁ Κύριος καὶ ἡ Παναγία καὶ τοῦ ἔδωσαν ἓνα Εὐαγγέλιο καὶ ἓνα ὠμοφόριο (τὸ χαρακτηριστικὸ ἄμφιο τοῦ ἐπίσκοπου). Τὸ πρῶτο πού πῆγαν νὰ τοῦ πάρουν φαγητό, τὸν βρῆκαν νὰ φορᾷ τὸ ὠμοφόριο καὶ νὰ διαβάξει τὸ Εὐαγγέλιο. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀναφέρθηκε στὸν Μέγα Κωνσταντῖνο, ὁ ὁποῖος διέταξε τὴν ἄμεση ἀποφυλάκιση τοῦ Ἁγίου, ζητώντας του μάλιστα συγγνώμη.

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος κοιμήθηκε ἐν Κυρίῳ λίγα χρόνια μετὰ τὴν Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο. Ἀναφέρεται ὅτι λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του ὕψωσε, προσευχόμενος, τὰ μάτια του στὸν οὐρανὸ καὶ εἶδε ἀγγέλους ποὺ ἔρχονταν νὰ παραλάβουν τὴν ψυχὴ του. Ψέλλισε τότε τὸν ψαλμικὸ στίχο «*Κύριε, ἐπὶ σοὶ ἤλπισα*» καί, προσθέτοντας τὰ λόγια «*εἰς χεῖράς σου, Κύριε, παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου*», ἔκλεισε ἐν εἰρήνῃ τὰ μάτια του. Τὰ μυροβλύζοντα Τίμια Λείψανά του, ποὺ γιὰ αἰῶνες βρισκόνταν στὰ Μύρα τῆς Λυκίας, μεταφέρθηκαν κατὰ τὸν 11ο αἰ. ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους στὸ Μπάρι τῆς Ἰταλίας, ὅπου εὐρίσκονται μέχρι σήμερα.

Στὴν ἰδιαίτερή μας πατρίδα Κύπρο ἡ τιμὴ πρὸς τὸν Ἅγιο Νικόλαο εἶναι πράγματι ξεχωριστή. Αὐτὴ ἡ ξεχωριστὴ τιμὴ φανερῶνεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι χιλιάδες

συμπατριῶτες μας, ἄντρες καὶ γυναῖκες, φέρουν τὸ ὄνομά του. Ὅχι ὅμως μόνο ἀπὸ αὐτό. Χωρὶς ὀλόκληρα φέρουν τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἐνῶ Μοναστήρια (Ἅγιος Νικόλαος τῶν Γάτων, Μονὴ τῶν Ἱερέων, Ἅγιος Νικόλαος στὴν Ὁροῦντα, Ἅγιος Νικόλαος τῆς Στέγης κ.λπ.), μεγάλοι ἐνοριακοὶ ναοὶ καὶ παρεκκλήσια εἶναι ἀφιερωμένα σ' αὐτόν. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ παράδοση, ποὺ φέρει τὸν Ἅγιο Νικόλαο νὰ ἐπισκέφθηκε σὲ νεαρὴ ἡλικία τὸ νησί μας. Τὴν παράδοση αὐτὴ καταγράφει, μόλις τὸν 18ο μ.Χ. αἰῶνα, ὁ λόγιος διδάσκαλος καὶ διευθυντὴς τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς Λευκωσίας, Ἐφραῖμ ὁ Ἀθηναῖος, μετέπειτα Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ὁ ὁποῖος ὅμως ἔζησε γιὰ εἴκοσι ὀλόκληρα χρόνια στὴν Κύπρο. Σύμφωνα, λοιπὸν, μὲ τὴ μαρτυρία τοῦ Ἐφραῖμ τοῦ Ἀθηναίου, ὁ Ἅγιος Νικόλαος, εὐρισκόμενος ὡς λαϊκὸς στὴν Κύπρο, ἔκτισε μαζί μὲ τὸν Ἅγιο Εὐτύχιο -πάνω στὰ ἐρείπια ἀρχαίου εἰδωλολατρικοῦ ναοῦ- ναὸ τῆς Θεοτόκου, στὸν χώρο ὅπου σήμερα εὐρίσκεται ἡ Μονὴ τῶν Ἱερέων (ἡ Ἁγία Μονὴ) κοντὰ στὸ χωριὸ Στατὸς στὴν Πάφο. Στὸν ναὸ αὐτὸ δωρήθηκε, σύμφωνα καὶ πάλιν μὲ τὸν Ἐφραῖμ τὸν Ἀθηναῖο, καὶ μέρος τοῦ ὠμοφορίου τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τὸ ὁποῖο, κατὰ τὴν προαναφερθεῖσα

παράδοση, τοῦ χάρισε ἡ Παναγία, ὅταν ἐκεῖνος ἦταν στὴ φυλακὴ, μετὰ ποῦ χαστούκισε τὸν Ἄρειο κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Μὲ πολὺ ὄμορφο καὶ γλαφυρὸ τρόπο σκιαγραφεῖ τὸ μεγαλεῖο τοῦ Ἁγίου Νικολάου, κυρίως ὁμῶς τὴν ἐτοιμότητά του νὰ προσφέρει βοήθεια σὲ κάθε ἐμπερίστατο ἄνθρωπο, τὸ Δοξαστικὸ τῶν Αἰῶνων ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τῆς 6ης Δεκεμβρίου:

«Σαλπίσωμεν ἐν σάλπιγγι ἁσμάτων, σκιρτήσωμεν ἐόρτια, καὶ χορεύσωμεν ἀγαλλόμενοι, τῇ ἐτήσιῳ πανηγύρει τοῦ θεοφόρου Πατρός. Βασιλεῖς καὶ Ἄρχοντες συντρεχέτωσαν, καὶ τὸν δι' ὄνειρου φρικτῆς ἐπιστασίας, Βασιλέα πείθοντα, ἀναιτίους κρατουμένους τρεῖς, ἀπολύσαι στρατηλάτας, ἀνυμνεῖτωσαν. Ποιμένες καὶ Διδάσκαλοι, τὸν τοῦ καλοῦ Ποιμένος ὁμόζηλον Ποιμένα, συνελθόντες εὐφημήσωμεν. Οἱ ἐν νόσοις τὸν ἱατρόν· οἱ ἐν κινδύνοις τὸν ρύστην· οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸν προστάτην· οἱ πένητες τὸν θησαυρόν· οἱ ἐν θλίψεσι τὴν παραμυθίαν· τὸν συνοδίτην οἱ ὁδοιπόροι· οἱ ἐν θαλάσῃ τὸν κυβερνήτην· οἱ πάντες τὸν πανταχοῦ θερμῶς προφθάνοντα, μέγιστον Ἱεράρχην, ἐγκωμιάζοντες οὕτως εἶπωμεν· Πανάγιε Νικόλαε, πρόφθασον, ἐξελοῦ ἡμᾶς τῆς ἐνε-

στώστης ἀνάγκης, καὶ σῶσον τὴν ποίμνην σου ταῖς ἱκεσίαις σου».

Ἄς σαλπίσουμε μὲ σάλπιγγα ἁσμάτων, ἄς σκιρτήσουμε γιὰ τὰ ἐόρτια καὶ ἄς χορέψουμε μὲ ἀγαλλίαση γιὰ τὴν ἐτήσια πανηγύρη τοῦ θεοφόρου Πατρός. Βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες, ἄς συντρέξουν καὶ ἄς ἀνυμνήσουν ἐκεῖνον, ποῦ μὲ ὄνειρο φρικτῆς ἐπιστασίας (=φροντίδας) ἔπεισε τὸν Βασιλέα νὰ ἀπολύσει τοὺς τρεῖς στρατηλάτες (=ἀξιωματικούς) ποῦ ἐκρατοῦντο ἀναιτίως (=ἀδίκως). Ποιμένες καὶ Διδάσκαλοι, ἄς συνέλθουμε γιὰ νὰ ἐπαινέσουμε τὸν Ποιμένα ποῦ ὑπῆρξε ὁμόζηλος τοῦ καλοῦ Ποιμένος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅσοι εἶναι ἄρρωστοι, ἄς ἐγκωμιάσουν τὸν ἱατρό, ὅσοι εὐρίσκονται σὲ κινδύνους αὐτὸν ποῦ θὰ τοὺς ἀπαλλάξει ἀπὸ αὐτούς, οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸν προστάτη, οἱ φτωχοὶ τὸν θησαυρό, ὅσοι εὐρίσκονται σὲ θλίψεις τὴν παρηγορία, οἱ ὁδοιπόροι τὸν συνοδοιπόρο, οἱ εὐρισκόμενοι στὴ θάλασσα τὸν κυβερνήτη, ὅλοι μαζὶ, ἄς ἐγκωμιάσουμε τὸν μέγιστο Ἱεράρχη, ὁ ὁποῖος προλαβαίνει παντοῦ νὰ προσφέρει τὴ βοήθειά του, καὶ ἄς ποῦμε τὰ ἐξῆς: Πανάγιε Νικόλαε, ἔλα νὰ μᾶς ἀπαλλάξεις ἀπὸ τὴν παροῦσα ἀνάγκη καὶ νὰ σώσεις τὴν ποίμνη σου μὲ τὶς ἱκεσίες σου.

Ἔχει ἀποκλίνει
ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία
ἀπὸ τὴν πίστη
τῶν πρώτων Χριστιανῶν;

Τὶ ἀπαντᾷ ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος;

Πρωτοπρ. Δημητρίου Κωστοπούλου
Θεολόγου

Ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι καύχημα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἶναι τὸ γεγονός ὅτι συνεχίζει ἐδῶ καὶ 2000 χρόνια τὴν πορεία ποὺ ἐχάραξε ὁ Θεάνθρωπος Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι, χωρὶς ἀλλαγές καὶ παραχαράξεις «τῆ ἅπαξ παραδοθείση τοῖς ἁγίοις πίστει» (Ἰούδ., 3).

Δυστυχῶς, ὅμως, ἀπὸ τὰ πρῶτα κιόλας χρόνια τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν οἰκουμένη, βρέθηκαν «ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς (τοῦ Χριστοῦ) ὀπίσω αὐτῶν» (Πράξ. κ', 30), ὅπως προφητικῶς εἶπε στοὺς Ἐπισκόπους τῆς Μ. Ἀσίας ὁ Ἀπό-

στολος Παῦλος, λίγο πρὸ τοῦ τέλους τῆς ἐπίγειας ζωῆς του.

Τὸ τραγικὸ εἶναι ὅτι οἱ παραχαράκτες καὶ διαστρεβλωτὲς τῆς χριστιανικῆς πίστεως κατηγοροῦσαν καὶ κατηγοροῦν καὶ σήμερα τὴν Ἐκκλησία, ὅτι αὐτὴ ἔχει ἀποκλίνει ἀπὸ τὴν πίστη καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο ζωῆς τῶν πρώτων Χριστιανῶν, ποὺ δίδαξε ὁ Κύριος καὶ οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι.

Αὐτὴ ἡ κατηγορία προβάλλεται στὶς μέρες μας κυρίως ἀπὸ τὶς ἀναρίθμητες Προτεσταντικὲς Ὀμάδες, ὅπως εἶναι, π.χ., οἱ Εὐαγγελικοί, οἱ Πεντηκοστιανοί, οἱ Μορμόνοι, οἱ Βαπτιστές, οἱ Μεθοδιστὲς καὶ κυρίως οἱ λεγόμενοι Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ.

Τὴν ἴδια κατηγορία προβάλλουν καὶ οἱ μετριοπαθεῖς ἀρχαιολόγοι, οἱ ὅποιοι δὲν ἀπορρίπτουν τελείως τὴ χριστιανικὴ πίστη (ὅπως οἱ ἀκραῖοι νεοειδωλολόγοι, πού ἐπιθυμοῦν τὴν ἀναβίωση τῆς λατρείας τῶν ἀρχαίων θεῶν), ἀλλὰ ἀρνοῦνται τὴν Παλαιὰ Διαθήκη -τὸ πρῶτο δηλαδὴ μέρος τῆς Ἁγίας Γραφῆς- καὶ διδάσκουν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἦταν Ἕλληνας καὶ ὄχι Ἰουδαῖος, ἀπόγονός τοῦ Προφητὰνακτος Δαβίδ.

Ὑπάρχουν, ἐπίσης, καὶ πολλοὶ ἄθεοι, πού, θέλοντας νὰ πλήξουν τὴν Ἐκκλησία, ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ὑπῆρξε ὡς ἱστορικὸ πρόσωπο, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἓνας μύθος, πού κατασκεύασε ἡ ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ νὰ κρατᾷ σὲ ὑποταγὴ τοὺς λαοὺς καὶ νὰ τοὺς κάνει πειθίμια ὄργανα τοῦ κρατικοῦ κατεστημένου.

Αὐτὲς οἱ κατηγορίες γιὰ τοὺς ἄδαεῖς καὶ μὴ ἔχοντες γνώση τῆς Ἱστορίας τῆς Πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, εἶναι σκανδαλιστικὲς καὶ μπορεῖ νὰ κλονίσουν τὴν πίστη στὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Ὑπάρχουν, ὅμως, ἑκατομμύρια Μαρτύρων, οἱ ὅποιοι ἐγνώρισαν προσωπικὰ τὸν Θεάνθρωπο Κύριο καὶ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, εἴτε διότι ἔζησαν τὴν ἴδια ἐποχὴ μὲ αὐτοὺς εἴτε διότι

εἶχαν ἄμεση ἀποκάλυψη, μὲ τὴν ὁποία ἀπέκτησαν τὴ βεβαιότητα τῆς πίστεως. Αὐτὴ τὴ βεβαιότητα τὴν ὑπέγραψαν μὲ τὸ αἷμα τους, ἀφοῦ προτίμησαν νὰ χάσουν τὴ βιολογικὴ τους ζωὴ παρὰ νὰ χάσουν τὴ σχέση τους μὲ τὴν κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Χριστό, πού εἶναι ἡ ἀληθινὴ ζωὴ καὶ μάλιστα ἡ αἰώνια ζωὴ! Γι' αὐτὸ λέγονται Μάρτυρες, διότι μὲ τὸν θάνατό τους ἔδωσαν ἀδιάψευστη μαρτυρία, ὅτι ὁ Θεάνθρωπος εἶναι ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Ζωὴ ἡ Αἰώνιος!

Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐξοχώτερους Μάρτυρες εἶναι ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας τῆς Συρίας, πού ἔζησε στὰ χρόνια τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Σύμφωνα μὲ μαρτυρίες ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, εἶναι τὸ παιδί πού ὁ Κύριος ἐκράτησε (ἔφερε) στὴν ἀγκαλιὰ Του (γι' αὐτὸ καὶ Θεοφόρος ἐπονομάστηκε) καί, διδάσκοντας στοὺς Μαθητὲς Του τὴν ταπείνωση, εἶπε: «*Ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ Βασιλείᾳ τῶν Οὐρανῶν*» (Ματθ. ι', 4). Τὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου ἐδιδάχθη ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος ἀπὸ τὸν ἐπιστήθιο Μαθητὴ τοῦ Κυρίου, τὸν Ἰωάννη, τὸν Ἀπόστολο καὶ Εὐαγγελιστὴ. Ἐμαρτύρησε γιὰ τὴν πίστη του στὸν

Σωτήρα Κύριο στη Ρώμη, όπου έγινε βορά τῶν λεόντων περὶ τὸ 103 μ.Χ., στὰ χρόνια τοῦ αὐτοκράτορα Τραϊανοῦ.

Ταξιδεύοντας σιδηροδρόμιος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια στὴ Ρώμη μετὰ τὴ συνοδία δέκα ἀγρίων ρωμαίων στρατιωτῶν, ἔγραψε ἑπτὰ ἐπιστολές, ἀπευθυνόμενες πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἐφέσου, τῆς Μαγνησίας, τῶν Τράλλων, τῆς Ρώμης, τῆς Φιλαδελφείας, τῆς Σμύρνης καὶ τὸν Ἐπίσκοπο τῆς Σμύρνης Ἅγιο Πολύκαρπο.

Μέσα ἀπ' αὐτὲς τὶς θαυμαστὲς ἐπιστολὲς τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου, θὰ σταχυολογήσουμε ὅσα ὁ ἀποστολικὸς αὐτὸς Πατὴρ γράφει, καταρρίπτοντας τοὺς ἰσχυρισμοὺς καὶ τὶς κατηγορίες τῶν συγχρόνων του, ἀλλὰ καὶ τῶν συγχρόνων μας αἰρετικῶν καὶ ἀθέων, πού ἀναφέραμε στὴν ἀρχὴ τοῦ ἄρθρου μας.

Ἄς δοῦμε, πῶς ὁ Ἅγιος Ἰγνατίος -ὡς σύγχρονος τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων- διαψεύδει τὸν ἰσχυρισμὸ τῶν διαφόρων ἀθέων καὶ νεοειδωλολατρῶν, ὅτι δῆθεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ὑπῆρξε ὡς ἱστορικὸ πρόσωπο, ἀλλὰ εἶναι κατασκευάσμα τῆς φαντασίας τῶν θεωρουμένων Μαθητῶν Του.

Θὰ ἦταν καλὸ νὰ σᾶς μεταφέρω στὴ γλῶσσα πού εἶναι γραμμένα -δηλαδὴ στὴν ἑλληνικὴ τῆς

ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς- τὰ ἀποσπάσματα πού θὰ χρησιμοποιοῦμαι, διότι μερικὰ ἔχουν καὶ λογοτεχνικὴ ἀξία, ἀλλὰ, γιὰ σκοποὺς καλύτερης κατανόησης, θὰ τὰ παραθέσω κατ' εὐθείαν σὲ νεοελληνικὴ ἀπόδοση.

Γράφει, λοιπόν, πρὸς τοὺς Μαγνησιεῖς: «*Αὐτὰ σᾶς τὰ γράφω ἀγαπητοί μου... γιὰ νὰ εἴσθε στερεωμένοι στὴν πληροφορία τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως (τοῦ Κυρίου), πού συνέβη κατὰ τὴν ἡγεμονία τοῦ Ποντίου Πιλάτου. Ὅλα αὐτὰ ἔγιναν ἀληθινὰ καὶ βέβαια ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ἐλπίδα μας, ἀπὸ τὴν ὁποία μὴ γένοιτο νὰ ξεστρατίσει κανεὶς ἀπὸ σᾶς*» (§11, στ. 1 - 2).

Ἐπίσης, πρὸς τοὺς Τραλλιανούς μετὰ περισσότερη ἔμφαση γράφει: «*Κλειῖστε, λοιπόν, τ' αὐτιά σας, ὅταν κάποιος σᾶς μιλάει χωρὶς (νὰ δέχεται ὡς Θεάνθρωπο) τὸν Ἰησοῦ Χριστό, πού εἶναι ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ, υἱὸς τῆς Μαρίας, πού ἀληθινὰ γεννήθηκε, ἔφαγε καὶ ἤπιε, ἀληθινὰ ἐδιώχθη ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ἀληθινὰ ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανε, ἐνῶ τὸν ἔβλεπαν τὰ ἐπουράνια (δηλαδὴ οἱ Ἄγγελοι) καὶ τὰ ἐπίγεια (δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι) καὶ τὰ ὑποχθόνια (δηλαδὴ οἱ δαίμονες). Ὁ Ὅποῖος καὶ ἀληθινὰ ἀνέστη ἀπ' τοὺς νεκρούς, διότι τὸν ἀνέστησε ὁ Πατέρας Του, ὁ Ὅποῖος*

μέ τον ἴδιο τρόπο θὰ ἀναστήσει καὶ μᾶς πού Τὸν πιστεύουμε μέσῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔξω ἀπ' τὸν Ὅποιο δὲν ὑπάρχει ἀληθινὴ ζωή.

»Ἄν ὅμως, ὅπως ἀκριβῶς λέγουν μερικοὶ ἄθεοι καὶ ἄπιστοι, κατὰ φαντασίαν ἔπαθε ὁ Χριστός, ἐνῶ αὐτοὶ βρίσκονται στὸν χῶρο τῆς φαντασίας, τότε γιατί ἐγὼ εἶμαι δεμένος καὶ γιατί εὐχόμαι ν' ἀντιμετωπίσω τὰ θηρία; Ἄδικα, λοιπόν, πεθαίνω καὶ βγάζω ψεύτη τὸν Κύριο; Ν' ἀποφεύγετε, λοιπόν, τὶς κακὲς παραφυάδες (δηλαδὴ τοὺς ἀπίστους καὶ αἰρετικούς) πού καρποφοροῦν θάνατο καὶ ὅποιοι τὶς γεύεται ἀμέσως πεθαίνει» (§9 καὶ §10).

Ἀλήθεια ἀγαπητοί μου, ποῖος ἀπὸ ἐμᾶς θὰ ἦταν πρόθυμος νὰ δοθεῖ τροφή στὰ θηρία γιὰ χάρι ἐνὸς ἀνύπαρκτου προσώπου ἢ ἐνὸς ψευτοθεοῦ; Τί θὰ κέρδιζε ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος, ἐὰν πέθαινε γιὰ τὸν Χριστό, γνωρίζοντας ὅτι ὅσα λέγονται γι' αὐτὸν εἶναι φανταστικά; Ἐφόσον, ὅμως, ἔζησε συγχρόνως μετὰ τὸν Κύριο καὶ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ γνωρίζει ἀπὸ πρῶτο χέρι καὶ μετὰ ἀπόλυτη βεβαιότητα τὰ γεγονότα τῆς Θείας Οἰκονομίας, γι' αὐτὸ καὶ παρακα-

λοῦσε τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ρώμης, στέλλοντας σχετικὴ ἐπιστολή, νὰ μὴν τοῦ κάνουν κακό. Τί κακό; Νὰ μὴν προσπαθήσουν νὰ τὸν γλυτώσουν ἀπὸ τὰ δόντια τῶν θηρίων!

Μὲ τὴν ἴδια δύναμη καὶ βεβαιότητα γράφει τὰ ἴδια περίπου λόγια πρὸς τοὺς Σμυρναίους, στὶς τρεῖς πρῶτες παραγράφους τῆς πρὸς αὐτοὺς, ἐπιστολῆς του, λέγοντας: «Δοξάζω τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Θεόν... ὁ ὅποιος εἶναι ἀληθινὰ ἐκ γένους Δαβὶδ κατὰ σάρκα, υἱὸς Θεοῦ κατὰ τὸ θέλημα καὶ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, γεννημένος ἀληθινὰ ἀπὸ παρθένο, βαπτισμένος ἀπὸ τὸν Ἰωάννη γιὰ νὰ πληρωθεῖ πᾶσα δικαιοσύνη ὑπ' αὐτοῦ, καθηλωμένος ἀληθινὰ κατὰ τὴ σάρκα ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ τετράρχου Ἡρώδου... Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔπαθε γιὰ μᾶς, γιὰ νὰ σωθοῦμε. Καὶ ἀληθινὰ ἀνέστησε τὸν Ἐαυτὸν Του... Διότι ἐγὼ καὶ Τὸν γνωρίζω καὶ Τὸν πιστεύω ὅτι καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν ἦταν μετὰ σάρκα. Καὶ ὅταν ἦλθε στὴ συντροφιά τοῦ Πέτρου (στὸ ὑπερῶον) εἶπε πρὸς αὐτούς: “Ἐλθετε, ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε ὅτι δὲν εἶμαι φάντασμα ἀσώματο”. Καὶ ἀμέσως Τὸν ἄγγιξαν καὶ ἐπίστευσαν... Γι' αὐτὸ καὶ περιφρόνησαν τὸν θάνατον... Καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν ἔφαγε καὶ ἔπινε μαζί τους ὡς σαρκικός, μολονότι πνευματικῶς ἦ-

ταν ενωμένος με τον Πατέρα».

Σ' αυτό το απόσπασμα, ο Άγιος Ίγνάτιος στη δική του μαρτυρία προσθέτει και τη μαρτυρία των Αγίων Άποστόλων, οι οποίοι και αυτοί την υπέγραψαν με το αίμα του μαρτυρικού τους θανάτου, πλὴν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, πού ἐκοιμήθη φυσικῶς. Τί κέρδος εἶχαν οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι νὰ πεθάνουν, ἂν γνώριζαν ὅτι ὁ Χριστὸς ἦταν πλάσμα τῆς φαντασίας τους, ἦταν ἓνας ἀπατεώνας πού πέθανε, χωρὶς ν' ἀναστηθεῖ;

Στις περικοπές, ὅμως, ἀπὸ τὶς τρεῖς ἐπιστολές τοῦ Ἁγίου μας πού παραθέσαμε, ἀκούστηκε καὶ μία ἄλλη μαρτυρία του, ἡ ὁποία φωνάζει ὅλους τοὺς ἀνοήτους ἀρχαιολάτρες, πού ἰσχυρίζονται μὲ ἀνιστόρητα ἐπιχειρήματα καὶ φανταστικὲς ἱστορίες, ὅτι δῆθεν ὁ Κύριος ἦταν ἑλληνικῆς καταγωγῆς! Ἔτσι, στὴν πρὸς Σμυρναίους (βλ. §1, στ. 1) καθὼς καὶ στὴν πρὸς Τραλλιανούς ἐπιστολὴ (βλ. §9) τονίζει ὅτι ὁ Κύριος εἶναι κατὰ σάρκα ἐκ γένους Δαβίδ. Ἀσφαλῶς, ὁ Ἅγιος Ίγνάτιος, πού ἦταν σύγχρονος τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων, γνώριζε πολὺ καλύτερα τὰ τῆς καταγωγῆς τοῦ Θεανθρώπου. Νὰ γιατί τὸ ξανατονίζει στὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή του ὅτι «ὁ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κυοφορήθηκε ἀπὸ τῆ Μαρία κατ'

οἰκονομία Θεοῦ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ καὶ Πνεύματος Ἁγίου» (§8, στ. 2). Στὴν ἴδια ἐπιστολὴ γράφει: «...Στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ... τοῦ κατὰ σάρκα ἐκ γένους Δαβίδ, τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ...» (§20, στ. 2).

Ἄς ἔλθουμε τώρα νὰ δοῦμε, ἂν ὁ Ἅγιός μας συμφωνεῖ μὲ τοὺς ἀρχαιολάτρες ἐκείνους, πού ἰσχυρίζονται ὅτι καὶ μὲν εἶναι Χριστιανοὶ Ὀρθόδοξοι, ἀλλὰ ἀπορρίπτουν δὲ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὡς ἐβραϊκὴ ἱστορία καὶ δὲν τιμοῦν τοὺς Πατριάρχες καὶ τοὺς Προφῆτες τῆς, ἐνῶ πολλὲς φορὲς τοὺς κατηγοροῦν καὶ τοὺς εἰρωνεύονται γιὰ τὰ λόγια καὶ τὰ ἔργα τους.

Γράφει, λοιπόν, στὴν πρὸς Φιλαδελφεῖς ἐπιστολή του: «...Ὁ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακώβ καὶ οἱ Προφῆτες καὶ οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἡ Ἐκκλησία, ὅλα αὐτὰ εἶναι στὴν ἐνότητα τοῦ Θεοῦ. Ἔχει δὲ κάτι ἐξαιρετικὸ τὸ Εὐαγγέλιο, τὴν παρουσία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ Πάθος Του καὶ τὴν Ἀνάστασή Του. Οἱ ἀγαπητοὶ Προφῆτες προανήγγειλαν γι' Αὐτόν. Τὸ Εὐαγγέλιον, ὅμως, εἶναι τὸ ἀπάρτισμα τῆς ἀφθαρσίας. Ὅλα μαζὶ (δηλαδὴ Πατριάρχες, Προφῆτες, Ἀπόστολοι καὶ τὸ Εὐαγγέλιο) εἶναι καλά, ἐὰν πιστεύετε ἐν

ἀγάπη» (§9, στ. 1 - 2).

Ἐπίσης, σὴν ἴδια ἐπιστολὴ το-
νίζει: «Καὶ τοὺς Προφῆτες ν'
ἀγαπᾶμε, διότι καὶ αὐτοὶ τὸ
Εὐαγγέλιο προκατήγγειλαν καὶ σ'
Αὐτὸν (τὸν Χριστὸν) ἤλπιζαν καὶ
Αὐτὸν ἀνέμεναν καὶ στὸν Ὅποῖον
(ὡς ἄσαρκον ἀκόμα Λόγον τοῦ
Πατρὸς), ἀφοῦ ἐπίστευσαν, σώ-
θηκαν, εὐρισκόμενοι σὴν ἐνόητα
τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀξιαγάπητοι
καὶ ἀξιοθαύμαστοι Ἅγιοι (οἱ
Προφῆτες), μαρτυρημένοι ἀπὸ
τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ συναθροι-
σμένοι στὸ Εὐαγγέλιο τῆς κοινῆς
ἐλπίδας» (§5, στ. 2).

Συνεχίζει τὴ διατύπωση τῶν
σκέψεών του καὶ σὴν πρὸς
Μαγνησιεῖς ἐπιστολή, λέγοντας:
«Οἱ θειότατοι Προφῆτες ἔζησαν
κατὰ Χριστόν. Γι' αὐτὸ καὶ κα-
ταδιώχθηκαν, ἐμπνεόμενοι ἀπὸ
τὴ Χάρη Του, γιὰ νὰ πληροφο-
ρηθοῦν ὅλοι ὅσοι ἀπειθοῦσαν ὅτι
ἓνας Θεὸς εἶναι (καὶ σὴν Παλαιὰ
Διαθήκη καὶ σὴν Καινὴ Διαθή-
κη) ποὺ φανέρωσε διὰ τοῦ Ἰησοῦ
Χριστοῦ, ποὺ εἶναι ὁ Λόγος Του,
τὸν Ἐαυτὸν Του» (§8, στ. 2). Καὶ
συνεχίζει: «...Πῶς ἐμεῖς θὰ μπο-
ρέσουμε νὰ ζήσουμε χωρὶς Αὐτὸν
(τὸν Ἰησοῦ Χριστόν), στὸν Ὅποῖον
ἐμαθήτευσαν καὶ οἱ Προφῆτες
πνευματικῶς καὶ Τὸν περιέμε-
ναν ὡς διδάσκαλον; Καὶ γι' αὐτό,
Ἐκεῖνος ποὺ δικαίως προσδο-
κοῦσαν, ἤλθεν καὶ τοὺς ἀνέστη-
σε ἐκ νεκρῶν» (§9, στ. 1).

Στιγματίζοντας, πάλι, τοὺς
Ἰουδαίους, ποὺ δὲν δέχθηκαν τὸν
Ἰησοῦ Χριστὸ ὡς τὸν ἀναμενό-
μενο Μεσσία, γράφει πρὸς τοὺς
Σμυρναίους: «Δὲν τοὺς ἔπεισαν
οὔτε οἱ Προφητεῖες, οὔτε ὁ Νό-
μος τοῦ Μωϋσέως, οὔτε τὸ Εὐαγ-
γέλιο μέχρι τώρα, οὔτε καὶ τὰ πα-
θήματα τῶν δικῶν μας ἀνθρώπων
(δηλαδὴ τῶν Μαρτύρων)» (§5, στ.
1).

Δὲν εἶναι ὀλοφάνερη ἡ ἀπο-
δοχὴ ἐκ μέρους τοῦ Ἁγίου μας
τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τοῦ Νό-
μου καὶ τῶν Προφητῶν, τὰ ὁποῖα
-σύμφωνα μὲ τὰ λόγια του- συν-
δέονται ἄμεσα μὲ τὸν Ἰησοῦ
Χριστὸ καὶ τὸ Εὐαγγέλιό Του; Μὲ
ποῖα λογικὴ, λοιπόν, οἱ πλανε-
μένοι ἀρχαιολάτρεις θέλουν νὰ
μᾶς ἀποσπᾶσουν ἀπὸ τὴν πίστι
τῶν Πατέρων τῆς Ἀποστολικῆς
Ἐποχῆς μὲ κούφια νεωτερίζοντα
κηρύγματα; Δὲν εἶναι προτιμότερο
ν' ἀκούσουμε τὸν Ἅγιο Ἰγνάτιο
ποὺ μᾶς προτρέπει: «Σὰς παρα-
καλῶ, λοιπόν, ὄχι ἐγώ, ἀλλ' ἡ
ἀγάπη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ: νὰ
χρησιμοποιεῖτε μόνο τὴν χρι-
στιανικὴ τροφή, ν' ἀπέχετε ἀπ' τὰ
ἀλλότρια βότανα, τὰ ὁποῖα εἶναι
ἢ αἴρεση. Οἱ πλάνοι μπλέκουν
στὶς ἐγωιστικὲς τοὺς ιδέες τὸν
Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ τίς προσφέρουν
ἔτσι ὡς θανάσιμο φαρμάκι, ἀνα-
κατεμένο μὲ μέλι καὶ κρασί, γιὰ
νὰ τὸ πίνουν εὐχάριστα ὅσοι τὸ
πάρουν καὶ νὰ πεθάνουν. Νὰ φυ-

λάγεσθε, λοιπόν, ἀπὸ τέτοιους» (Τράλ. §6, στ. 1 - 2).

Ἄς ἔλθουμε τώρα νὰ ἀκούσουμε τί ἔχει νὰ μᾶς πεῖ ὁ Ἅγιός μας γιὰ ὅσα ἀνοήτως ἰσχυρίζεται ἡ πολυεθνικὴ ἐταιρεία «ΣΚΟΠΙΑ», πὸν κατευθύνει ἑκατομύρια δυστυχεῖς ὀπαδούς της σ' ὄλο τὸν κόσμο, θύματα τῆς φοβερῆς πλύσεως ἐγκεφάλου πὸν ἔχουν ὑποστει καὶ αὐτοαποκαλοῦνται Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά.

Ἰσχυρίζεται, λοιπόν, ἡ «ΣΚΟΠΙΑ» ὅτι ἡ δογματικὴ διδασκαλία περὶ τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, περὶ τῆς Θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, περὶ τῆς κατὰ σάρκα Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀύλου ψυχῆς, περὶ τῆς Ἐκκλησίας ὡς θεανθρωπίνου σώματος, περὶ τῆς Θ. Κοινωνίας ὡς πραγματικοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄλλα πολλὰ -πού δὲν φθάνει ὁ χρόνος ν' ἀναφέρουμε- εἶναι νεώτερες ἰδέες τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ὅτι οὐδέποτε οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἐπίστευσαν τέτοια δόγματα. Τί ἀπαντᾷ σ' αὐτὰ ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος;

Γράφει χαρακτηριστικὰ στοὺς Μαγνησιεῖς: «Νὰ φροντίζετε, λοιπόν, νὰ στερεώνεσθε στὰ δόγματα τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων... μέσα στὸν Υἱό, τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα... Ὑποταχθῆτε στὸν Ἐπίσκοπο καὶ με-

ταξύ σας, ὅπως ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση Του (ὑποτάσσονταν) στὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα γιὰ νὰ εἶναι ἡ ἔνωση σαρκικὴ καὶ πνευματικὴ» (§13, στ. 1 - 2). Στούς λόγους αὐτοὺς φαίνεται τὸ ὁμότιμο τῶν τριῶν προσώπων, ἀφοῦ οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι ἔδειχναν τέτοια ὑποταγὴ στὸν Υἱὸ καὶ στὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὴν ὁποία ὄφειλαν καὶ στὸν Θεὸ Πατέρα. Ἐπίσης, ὁ Χριστὸς φαίνεται ὅτι ἦταν Θε-ἀνθρωπος, δηλαδὴ ἦταν σάρκα καὶ πνεῦμα.

Στούς Ἐφεσίους, πάλι, γράφει: «Ἔμαθα ὅτι πέρασαν ἀπὸ ἐκεῖ μερικοὶ πὸν εἶχαν κακὴ διδασχία. Αὐτοὺς δὲν τοὺς ἀφήσατε νὰ σπεύρουν σὲ σᾶς (τὶς διδασχὲς αὐτές), βουλώνοντας τ' αὐτιά σας, ὥστε νὰ μὴν παραδεχθῆτε αὐτὰ πὸν ἔσπερναν, διότι εἴσθε λίθοι τοῦ ναοῦ τοῦ Πατρὸς ἐτοιμασμένοι νὰ γίνετε οἰκοδομὴ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, ὀδηγούμενοι στὰ ὕψη διὰ τῆς μηχανῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πὸν εἶναι ὁ Σταυρὸς (σ.σ. ἀνυψωτικὴ πρὸς τὸν Θεὸ μηχανὴ εἶναι ὁ Σταυρὸς καὶ ὄχι φονικὸ ὄργανο ἄξιο περιφρονήσεως, ὅπως λέει ἡ “ΣΚΟΠΙΑ”), χρησιμοποιώντας γιὰ σχοινὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα» (§9, στ. 1).

Ἐδῶ φαίνεται πάλι ὁ Τριαδικὸς Θεὸς καὶ ἡ πίστις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅτι γιὰ νὰ φθάσει νὰ γίνεῖ ὁ πιστὸς οἰκοδομὴ

του Θεοῦ Πατρὸς (δηλαδὴ ναὸς τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος) πρέπει νὰ ὀδηγηθεῖ ἀπὸ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ «δι' οὗ τὸν Πατέρα ἐγνώκαμεν», ὅπως ψάλλει ἡ Ἐκκλησία καὶ μάλιστα σ' αὐτὸ συμβάλλει ἡ Σταυρικὴ Θυσία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ φθάσουμε στὸν Υἱό, πρέπει νὰ μᾶς ὑψώσει σὰν σχοινὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἀφοῦ, ὅπως λέγει πάλι ὁ Ἀπ. Παῦλος, «οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν εἰ μὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ» (Α' Κορ. ιβ', 3). Ἔτσι, λοιπόν, βλέπουμε αὐτὸ ποὺ πάντοτε δίδασκε καὶ διδάσκει ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ὀδηγεῖ στὴ γνῶση τοῦ Υἱοῦ καὶ ὁ Υἱὸς στὴ γνῶση τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, στὴν πίστη στὸν Ἕνα Τριαδικὸ Θεό.

Τὸ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα κτίσμα τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ τὸ πρῶτο, ὅπως ἰσχυρίζεται ἡ ἑταιρεία «ΣΚΟΠΙΑ», ἀλλὰ Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, ποὺ ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ πάψει νὰ εἶναι καὶ τέλειος Θεός, δηλαδὴ ἔγινε Θεάνθρωπος, φαίνεται πεντακάθαρα στὰ γραπτὰ τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου. Ἄς δοῦμε τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα: «Ἕνας γιατρὸς ὑπάρχει σαρκικὸς καὶ πνευματικὸς (ἄνθρωπος καὶ Θεὸς δηλαδὴ), γεννητὸς καὶ ἀγέννητος (ὡς ἄνθρωπος καὶ

ὡς Θεός), Θεὸς ποὺ φόρεσε σάρκα καὶ ἤλθε στὸν θάνατο ἢ ἀληθινὴ ζωὴ, (προερχόμενος) καὶ ἐκ τῆς Μαρίας καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ, πρῶτα παθητὸς (ὡς ἄνθρωπος) καὶ ἔπειτα ἀπαθῆς (ὡς Θεός), ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Κύριός μας» (Ἐφεσ. §7, στ. 2).

Σὲ ἄλλο σημεῖο (ποὺ ἔχουμε ἐνωρίτερα δεῖ σὲ ἄλλη συνάφεια) ὀνομάζει τὸν Ἰησοῦ Χριστό, Θεό, ποὺ ἀληθινὰ ἐγεννήθη ὡς ἄνθρωπος καὶ λέει: «Δοξάζω τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν Θεό, ποὺ ἔτσι σᾶς ἔκανε σοφοὺς, διότι σᾶς κατάλαβα ὅτι ἔχετε καταρτισθεῖ σὲ πίστη ἀμετακίνητη... στὸν Κύριό μας, ὅτι εἶναι ἀληθινά... υἱὸς Θεοῦ κατὰ θέλημα καὶ δύναμη Θεοῦ, γεννημένος ἀληθινὰ ἀπὸ παρθένο...» (Σμύρν. §1, στ. 1).

Μήπως, ἡ ἑταιρεία «ΣΚΟΠΙΑ», ποὺ ἐμφανίστηκε μόλις τὸν 19ο μ.Χ. αἰώνα, γνωρίζει καλύτερα τί πίστευαν οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ γιὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ἀπ' ὅτι ὁ Ἅγιος Ἰγνατίος ποὺ ἔζησε τὸν 1ο αἰώνα καὶ ἐμαρτύρησε στὶς ἀρχὲς τοῦ 2ου;

Στὰ παραπάνω ἀποσπάσματα φαίνεται καὶ ἄλλο ἓνα σπουδαῖο δόγμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅτι ἡ Μαρία, ἡ μητέρα τοῦ Ἰησοῦ, ἐγέννησε τὸν Θεὸ μετὰ σάρκα καὶ ἐπομένως δικαίως τὴν ἀποκαλοῦμε «Θεοτόκο», παρὰ τὶς ἀντιρρήσεις τῶν Ψευδομαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ καὶ ὄλων

τῶν Προτεσταντῶν.

Στὴν πρὸς Ἐφεσίους εἶναι τόσο σαφὲς τὸ δόγμα αὐτὸ ποὺ δὲν ὑπάρχει καμία ἀμφισβήτηση. Λέει ἐπὶ λέξει: «Ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκνοφορήθη ὑπὸ Μαρίας κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ...» (§18, στ. 2).

Ἡ ἐταιρεία «ΣΚΟΠΙΑ» ἔχει καὶ μιὰ ἄλλη ἀντορθόδοξη διδασκαλία. Λέει ὅτι ὁ -κατ' αὐτὴν- ἄνθρωπος Χριστὸς πέθανε καὶ ἐτάφη καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἀνέστησε ὡς πνεῦμα πλέον, χωρὶς σῶμα ὑλικό. Καὶ αὐτὴ ἡ κακοδοξία καταρρίπτεται ἀπὸ τὸν Ἅγιό μας, ὁ ὁποῖος (ὅπως καὶ ἐνωρίτερα εἶδαμε) δηλώνει κατηγορηματικὰ στοὺς Σμυρναίους: «...Ἀληθινὰ ἔπαθε καὶ ἀληθινὰ ἀνέστησε τὸν ἑαυτό Του... καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἦταν μὲ σάρκα... καὶ ἔφαγε καὶ ἤπιε μαζί τους (δηλαδὴ τοὺς Ἀποστόλους) ὡς σαρκικός, μολοντί πνευματικῶς ἦταν ἐνωμένος μὲ τὸν Πατέρα» (§1, §2 καὶ §3).

Ἐμεῖς, ὡς Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ πιστεύουμε ὅτι ὁ Θεάνθρωπος Κύριος ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι παρῶν μέσα στὴν Ἐκκλησία Του. Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα σύνολο ἀνθρώπων, ποὺ πιστεύουν στὸν Χριστό, ἀλλὰ ἓνα Θεανθρώπινο Σῶμα μὲ κεφαλὴ τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ μέλη ὀργανικά τοὺς βαπτισμένους, στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος, πι-

στοὺς οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐνωμένοι πνευματικὰ μεταξύ τους. Στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τὴν κεφαλὴ μέχρι τὸ τελευταῖο μέλος, κυκλοφορεῖ τὸ Αἷμα τοῦ Θεανθρώπου καὶ δίνει ζωή. Ὅποιος δὲν μένει ζωντανὸ μέλος στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀποκόπτεται, λόγῳ μὴ συμμετοχῆς στὴ Θ. Κοινωνία ἢ λόγῳ αἱρέσεως, δὲν ἔχει ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου.

Αὐτὲς τὶς βασικὲς γιὰ τὴ σωτηρία μας ἀλήθειες διδάσκει καὶ ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος στὶς ἐπιστολές του. Λέγει χαρακτηριστικὰ στοὺς Τραλλιανούς: «Ὁ Χριστὸς μᾶς καλεῖ στὸ Πάθος Του, διότι εἴμαστε μέλη τοῦ Σώματός Του. Δὲν ὑπάρχει κεφαλὴ χωρὶς μέλη. Ὁ Θεὸς μᾶς ἔνωσε μὲ τὸν ἑαυτό Του καὶ ἡ ἐνωσις αὐτὴ εἶναι ὁ Χριστὸς» (§11, στ. 2). Πρὸς δὲ τοὺς Ἐφεσίους λέγει: «...Νὰ ψάλλετε μὲ μιὰ φωνὴ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στὸν Πατέρα γιὰ νὰ σᾶς ἀκούσει καὶ νὰ σᾶς γνωρίσει διὰ τῶν καλῶν σας ἔργων ὅτι εἴσθε μέλη (τοῦ Σώματος) τοῦ Υἱοῦ Του (δηλαδὴ μέλη τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας)» (§4, στ. 2). Καὶ λίγο παρακάτω τοὺς προτρέπει νὰ μένουν ἐνωμένοι «...ὅπως ἡ Ἐκκλησία (εἶναι ἐνωμένη) μὲ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ ὡς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς (εἶναι ἐνωμένος) μὲ τὸν Πατέρα, οὕτως ὥστε τὰ πάντα νὰ εἶναι σύμφωνα στὴν ἐνότητα

αὐτὴ
(τῆς Ἐκκλη-
σίας)» (§5, στ. 1).

Ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία λειτουργεῖ σωστικά γὰρ τὰ μέλη της, ὅταν αὐτὰ τὰ μέλη -δηλαδὴ οἱ πιστοὶ Χριστιανοί- εἶναι συσπειρωμένοι γύρω ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο τῆς κάθε τοπικῆς Ἐκκλησίας, διότι ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι εἰς τύπον καὶ τόπον Χριστοῦ. Μαζὶ μὲ τοὺς Πρεσβυτέρους καὶ τοὺς Διακόνους φροντίζουν γὰρ τὴ διαποίμανση τοῦ λογικοῦ ποιμνίου -δηλαδὴ τῶν Χριστιανῶν- καὶ τὴ σωστὴ διατροφή τους, ποὺ εἶναι κυρίως ἡ προσφορά σ' αὐτοὺς τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ τῆς Θ. Κοινωνίας. Ἡ Θ. Κοινωνία (ἀφοῦ προηγηθεῖ ἡ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν τῶν πιστῶν διὰ τοῦ Μυστηρίου τῆς Μετανοίας καὶ Ἐξομολογήσεως -ποὺ τότε ἐγίνετο δημοσίως μέσα στὴ Θεία Εὐχαριστία-) προσφέρεται ὡς φάρμακο ἀθανασίας καὶ θεώσεως τῶν πιστῶν. Ὅλα αὐτά, δηλαδὴ τὴν Ἱερωσύνη, τὰ Μυστήρια τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ τῆς Ἐξομολογήσεως, τὰ ἀρνοῦνται τελείως οἱ λεγόμενοι Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά, οἱ δὲ Προτεστάντες τὰ δέχονται ὡς συμβολικά, διότι δῆθεν ἔτσι τὰ δέχονταν καὶ οἱ πρῶτοι

Χριστιανοί. Γιὰ νὰ δοῦμε, ὅμως, συμφωνεῖ μαζί τους ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος;

Γράφει πρὸς τοὺς Ἐφεσίους: «Πρέπει ὅλοι νὰ συντρέχετε πάνω στὴ γνώμη τοῦ Ἐπισκόπου, πρῶγμα ποὺ ἤδη κάνετε. Διότι τὸ ἀξιονόμαστο πρεσβυτερίο σας (δηλαδὴ οἱ ἱερεῖς τῆς πόλεως) ποὺ εἶναι ἄξιο τοῦ Θεοῦ, ἔχει συναρμοσθεῖ πάνω στὸν Ἐπίσκοπο, ὅπως οἱ χορδὲς στὴν κιθάρα. Γι' αὐτὸ μέσα στὴν ἀγάπη σας καὶ στὴν ὁμόνοιά σας, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς γίνεται ἄσμα-τραγουδι!» (§4, στ. 1 - 2). Συνεχίζει δὲ λίγο πρὸ κάτω: «Κανεῖς ἄς μὴ πλανᾶται ὁποῖος δὲν πατᾶ μέσα στὸ θυσιαστήριο (δηλαδὴ στὴν Ἁγία Τράπεζα ποὺ εἶναι ἐντὸς τοῦ Ἱ. Ναοῦ) στερεῖται τοῦ ἄρτου τοῦ Θεοῦ (δηλαδὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ προσφέρεται ὡς Θεία Κοινωνία). Ἄν ἐνὸς καὶ δύο ἢ προσευχὴ ἔχει τόση δύναμη, πόσο μᾶλλον (ἔχει δύναμη ἢ προσευχὴ) τοῦ Ἐπισκόπου καὶ ὅλης τῆς Ἐκκλησίας (στὴ Θ. Λειτουργία); Ὅποιος, λοιπόν, δὲν συμμετέχει στὴ σύναξη τῆς Ἐκκλησίας (δηλαδὴ στὴ Θεία Λειτουργία), αὐτὸς δείχνει ὅτι εἶναι ὑπερήφανος καὶ ξεχώρισε (δηλα-

δὴ ἀφόρισε) τὸν ἑαυτό του. Καὶ εἶναι γραμμένο, ὁ Θεὸς στοὺς ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται. Ἄς φροντίσουμε, λοιπόν, νὰ μὴν ἀντιτασσώμεθα στὸν Ἐπίσκοπο γιὰ νὰ εἴμαστε ὑποταγμένοι στὸν Θεὸ» (§5, στ. 2).

Πολὺ πιὸ καθαρὰ φαίνεται ἡ μεγάλη σημασία τοῦ ἱεροῦ κλήρου μέσα στὴν Ἐκκλησία ἀπ' ὅσα λέγει ὁ Ἅγιός μας στοὺς Μαγνησιεῖς: «...Νὰ εἶναι προκαθήμενος ἀνάμεσά σας ὁ Ἐπίσκοπος εἰς τόπον τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ Πρεσβύτεροι εἰς τόπον τοῦ ὁμίλου τῶν Ἀποστόλων καὶ οἱ γλυκύτατοί μου Διάκονοι ποὺ εἶναι ἐμπιστευμένοι στὴ διακονία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ...» (§6, στ. 1). «Ὅπως, λοιπόν, ὁ Κύριος δὲν ἔπραξε τίποτε χωρὶς τὸν Πατέρα, οὔτε μόνος Του, οὔτε διὰ τῶν Ἀποστόλων, ἔτσι καὶ σεῖς νὰ μὴν κάνετε τίποτε χωρὶς τὸν Ἐπίσκοπο καὶ τοὺς Πρεσβυτέρους... Ὅλοι νὰ συνέρχεσθε ὡς εἰς ἓνα ναὸ τοῦ Θεοῦ, ὡς εἰς ἓνα θυσιαστήριο (δηλαδὴ Ἁγία Τράπεζα), εἰς ἓνα Ἰησοῦ Χριστὸ ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὸν ἓνα Πατέρα καὶ μένει καὶ θὰ μένει ἓνας» (§7, στ. 1 - 2).

Πρὸς δὲ τοὺς Τραλλιανοὺς λέγει: «Ὁμοίως ὅλοι νὰ σέβονται τοὺς Διακόνους σὰν τὸν ἴδιο τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καθὼς καὶ τὸν Ἐπίσκοπο ὡς τύπο τοῦ Πατρός, τοὺς δὲ Πρεσβυτέρους ὡς συνέδριο τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς ὁμιλο τῶν

Ἀποστόλων. Χωρὶς αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει Ἐκκλησία» (§3, στ. 1)! Καὶ τονίζοντας τὴν ἀνακαινιστικὴ δύναμη τοῦ Μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας συμβουλεύει: «...Γίνετε καινούργιοι ἄνθρωποι μέσα στὴν πίστη, ποὺ εἶναι ἡ Σάρκα τοῦ Κυρίου καὶ μέσα στὴν ἀγάπη ποὺ εἶναι τὸ Αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (§8, στ. 1).

Ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιός μας, δείχνοντας τὴν ἄσβεστη ἀγάπη του πρὸς τὸν Κύριο, γράφει μερικὰ συγκλονιστικὰ λόγια στὴν ἐπιστολή του πρὸς τοὺς Ρωμαίους, προκειμένου νὰ μὴν τὸν ἐμποδίσουν νὰ μαρτυρήσει καὶ γιὰ νὰ γίνε φανερὴ ἡ ἀξία τῆς Θ. Κοινωνίας γιὰ τὸν ἴδιο καὶ γιὰ ὅλους τοὺς Χριστιανούς. Αὐτὰ θὰ τὰ παραθέσω χωρὶς νεοελληνικὴ ἀπόδοση, διότι εἶναι ὑπέροχο τὸ πρωτότυπο κείμενο: «Οὐδὲν με ὠφελήσει τὰ πέρατα τοῦ κόσμου οὐδὲ αἱ βασιλεῖαι τοῦ αἰῶνος τούτου. Καλὸν μοι ἀποθάνειν εἰς Ἰησοῦν Χριστόν, ἢ βασιλεύειν τῶν περάτων τῆς γῆς. Ἐκεῖνον ζητῶ, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα. Ἐκεῖνον θέλω τὸν δι' ἡμᾶς ἀναστάντα· ὁ δὲ τοκετὸς μοι ἐπίκειται (ἐννοεῖ τὴ γέννησή του στὴν αἰώνιο ζωὴ διὰ τοῦ μαρτυρίου). Σύγγνωτέ μοι, ἀδελφοί· μὴ ἐμποδίσπτε μοι ζῆσαι, μὴ θελήσετέ με ἀποθάνειν... ἐκεῖ παραγενόμενος ἄνθρωπος ἔσομαι. Ἐπιτρέψατέ μοι μιμητὴν εἶναι

τοῦ Πάθους τοῦ Θεοῦ μου...» (§6, στ. 1 - 3). «Ζῶν γὰρ γράφω ὑμῖν, ἐρῶν τοῦ ἀποθανεῖν. Ὁ ἐμὸς ἔρως ἐσταύρωται, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ πῦρ φιλόυλον· ὕδωρ δὲ ζῶν καὶ λαλοῦν ἐν ἐμοί, ἔσωθέν μοι λέγων: δεῦρο πρὸς τὸν Πατέρα. Οὐχ ἥδομαι τροφή φθορᾶς, οὐδὲ ἡδοναῖς τοῦ βίου τούτου. Ἄρτον Θεοῦ θέλω, ὃ ἐστὶ σὰρξ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐκ σπέρματος Δαβίδ, καὶ πόμα θέλω τὸ αἷμα αὐτοῦ, ὃ ἐστὶν ἀγάπη ἀφθαρτος» (§7, στ. 2 - 3).

Ἡ σωτηρία, λοιπόν, τοῦ Χριστιανοῦ βρίσκεται μέσα στὴν Ἐκκλησία, πού ἐκφράζεται μὲ τὴν ἐνότητα γύρω ἀπὸ τὸν νόμιμο Ἐπίσκοπο καὶ μὲ τὸ Μυστήριό τῆς Θ. Εὐχαριστίας, πού ὁ Ἐπίσκοπος καὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἐξουσιοδοτημένοι Πρεσβύτεροι τελοῦν. Ἀκόμη καὶ τὸ Βάπτισμα, ὁ Γάμος καὶ ἡ Μετάνοια-Ἐξομολόγησι δὲν εἶναι ἔγκυρα ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν Ἐπίσκοπο.

«Εκείνη ἡ Εὐχαριστία (δηλαδὴ ἡ Θεία Λειτουργία) ἄς θεωρεῖται βεβαῖα -λέγει ὁ Ἅγιός μας- ἡ ὁποία γίνεται ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο ἢ ἀπὸ ὁποῖον ἐκεῖνος ὀρίσει... Δὲν ἐπιτρέπεται χωρὶς τὸν Ἐπίσκοπο οὔτε Βά-

πτισμα νὰ τελεῖται... Ὅποιος κάνει κάτι κρυφὰ ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο λατρεύει τὸν διάβολο» (Σμύρν. §8 καὶ §9). Καὶ ξανατονίζει: «Ὅπου ὑπάρχει διαίρεσι καὶ ὀργὴ δὲν κατοικεῖ ὁ Θεός. Σ' ὅλους ὅσοι μετανοοῦν δίνει συγχώρησι ὁ Κύριος, ἐὰν μετανοήσουν μέσα στὴν ἐνότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆ συνάξει τοῦ Ἐπισκόπου» (Φιλ. §8, στ. 1). Ἐδῶ φαίνεται ἡ δημοσία Ἐξομολόγησι κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἡ συνήθεια τῆς παρθενικῆς ζωῆς ἦταν κάτι πού ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Ἐκκλησίας ὑφίστατο: «Ὅποιος μπορεῖ νὰ μένει σὲ ἀγνότητα, τιμώντας τὴ σάρκα τοῦ Κυρίου -γράφει- ἄς μένει χωρὶς καύχησι» (Πολύκ. §5, στ. 2). Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ Μέγα Μυστήριό τοῦ Γάμου μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἀπὸ τότε γινόταν μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας καὶ μὲ τὴν εὐλογία τῆς «ἐν Κυρίῳ», ὅπως καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει (βλ. Α' Κορ. ζ', 39), καὶ μὲ τὴν ἄδεια τοῦ Ἐπισκόπου. «Πρέπει, ἐπίσης, ὅσοι νυμφεύονται καὶ ὅσοι ὑπανδρεύονται νὰ ἐνώνονται μὲ τὴ γνώμη-ἄδεια τοῦ Ἐπισκόπου, γιὰ νὰ εἶναι ὁ γάμος σύμφωνος μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου καὶ ὄχι ἀπὸ σαρκικὴ ἐπιθυμία. Ὅλα νὰ γίνονται γιὰ τὴ

δόξα τοῦ Θεοῦ» (Πολύκ. §5, στ. 2).

Κάτι ἄλλο γιὰ τὸ ὁποῖο κατηγορεῖται ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπὸ τοὺς Προτεστάντες, ἀλλὰ καὶ δυστυχῶς ἀπὸ πολλοὺς ψευδορθοδόξους, εἶναι ἡ τιμὴ πού ἀπονέμει στὰ λείψανα τῶν Ἁγίων τῆς. Αὐτὴ ἡ τιμὴ πρὸς τὰ λείψανα τῶν Ἁγίων μας εἶναι πλάνη καὶ εἰδωλολατρία, ὅπως λένε οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀλήθειας; Σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα δὲν δίνει ἀπάντηση στὶς ἐπιστολές του ὁ Ἅγιός μας. Τὴν βρίσκουμε, ὅμως, σ' ἓνα ἐξίσου ἀρχαιότατο κείμενο, πού λέγεται «Μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Πολυκάρπου», Ἐπισκόπου Σμύρνης, πού ἦταν σύγχρονος τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου καὶ πρὸς τὸν ὁποῖο ὁ Ἅγιός μας ἔτρεφε μεγάλη ἀγάπη καὶ τοῦ εἶχε ἀφίσει μιὰ ἐπιστολή, ὅπως ἦδη ἀναφέραμε.

Σ' αὐτὸ τὸ ἀρχαιότατο κείμενο, πού περιγράφει πῶς συνελήφθη, δικάστηκε καὶ ἐμαρτύρησε στὴν πυρὰ ὁ Ἅγιος Πολύκαρπος, ἀναφέρει ὁ συγγραφέας στὸ τέλος: «Ἔτσι καὶ μεῖς (δηλαδὴ οἱ Χριστιανοὶ πού παρηκολούθησαν τὸ μαρτύριο τοῦ Ἁγίου Πολυκάρπου) μαζέψαμε τά, ἀκριβότερα ἀπὸ πολὺτιμες πέτρες καὶ καθαρότερα ἀπὸ χρυσάφι, ὅστ' αὐτὰ του καὶ

τὰ ἀποθέσαμε σὲ κατάλληλο τόπο. Ἐκεῖ θὰ συναζόμεστε μ' ἀγαλλίαση καὶ χαρὰ καὶ θὰ γιορτάζουμε τὴ γενέθλια ἡμέρα τοῦ μαρτυρίου του, μὲ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ, γιορτάζοντας τὴ μνήμη ἐκείνων πού ἄθλησαν καὶ δυναμώνοντας τίς ψυχές μας γιὰ νέα μαρτύρια» (§14, στ. 1 - 3).

Συμπερασματικά, βλέπουμε ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, σύμφωνα μὲ τὰ ὅσα μᾶς εἶπε ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, κάθε ἄλλο παρὰ ἔχει παρεκκλίνει ἀπὸ τὴν πίστη τῆς πρωτοχριστιανικῆς ἐποχῆς. Παρὰ τίς ἀντιρρήσεις τῶν ποικιλονόμων αἰρετικῶν, ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ θὰ συνεχίσουμε (ὅπως, ἄλλωστε, διαπιστώσαμε ὅτι ἔπρατταν καὶ οἱ Χριστιανοὶ τοῦ πρώτου μ.Χ. αἰῶνος) νὰ τιμᾶμε τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸν ὡς Θεάνθρωπο καὶ Λυτρωτὴ μας καὶ τοὺς Ἁγίους Του ὡς καθ' ὁμοίωσιν Αὐτοῦ, ὡς θεοὺς κατὰ χάριν καὶ νὰ ψάλλουμε: «Κύριε, εἰ μὴ τοὺς Ἁγίους Σου εἶχομεν πρεσβευτὰς καὶ τὴν ἀγαθότητά Σου συμπαθοῦσαν ἡμῖν, πῶς ἐτολμῶμεν, Σῶτερ, ὑμνῆσαι Σε, ὃν εὐλογοῦσιν ἀπαύστως Ἄγγελοι; Καρδιογνώστα, φεῖσαι τῶν ψυχῶν ἡμῶν».

Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου στὸν Χριστιανισμό

Μιχάλη Νικολάου
Θεολόγου

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

3. Σχέση σώματος καὶ ψυχῆς

Βασικὴ διάσταση τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας εἶναι ὁ ἀδιάρρηκτος σύνδεσμος ψυχῆς καὶ σώματος. Τὸ σῶμα μαζὶ μὲ τὴν ψυχὴ συνθέτουν τὸν «κατὰ φύσιν» ἄνθρωπο. Ὅπως χαρακτηριστικὰ ἀναφέρει ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος Κωνσταντίας, «ἄνθρωπος δὲ ἀληθέστατα λέγεται κατὰ φύσιν οὔτε ψυχὴ χωρὶς σώματος, οὔτ' αὖ σῶμα

χωρὶς ψυχῆς, ἀλλὰ τὸ ἐκ συστάσεως ψυχῆς καὶ σώματος εἰς μίαν τὴν τοῦ καλοῦ μορφήν συντεθέν»¹. Ἡ ψυχὴ δημιουργήθηκε ταυτόχρονα μὲ τὸ σῶμα. Ἐξαιτίας τῆς ἀνακράσεώς της μὲ τὸ σῶμα, ἐντοπίζεται ὁμοτίμως σ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος². Βρίσκεται σ' ὀλόκληρο τὸ σῶμα, χωρὶς νὰ περιέχεται ἀπὸ αὐτό, ἀλλὰ ἡ ἴδια περιέχει, συνέχει καὶ ζωοποιεῖ τὸ σῶμα³. Μάλιστα, εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι, ἐξαιτίας τῆς συνεκτικῆς καὶ

1. Ἐπιφανίου Κύπρου, *Πανάριον*, 64, 18, PG 41, 1097D. Πρβλ. Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος 45, Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα*, PG 36, 632 καὶ Γρηγορίου Νύσσης, *Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου*, 29, PG 44, 233D.

2. Βλ. Γρηγορίου Νύσσης, *Περὶ Κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου*, PG 44, 156C.

ζωοποιοῦ δύναμης τῆς ψυχῆς ἐν σχέσει μὲ τὸ σῶμα, ὅπως καὶ τῆς κυριαρχικῆς φύσης τοῦ ἀνθρώπου ἐν σχέσει μὲ τὴν ὑπόλοιπὴ κτίσι, τὸ «κατ' εἰκόνα» τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τῶν ἀγγέλων (σημ. καὶ οἱ ἄγγελοι ἔχουν δημιουργηθεῖ κατ' εἰκόνα Θεοῦ)⁴.

Τὸ σῶμα ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστο ὄντολογικὸ στοιχεῖο τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ σῶμα εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, ὅπως ἐμφανίζεται μέσα στὸν κόσμο. Εἶναι ἡ ὁρατὴ φανέρωσι τῆς ψυχῆς. Ὅπως εὐστοχα ἀναφέρει ὁ Καθηγητὴς Γεώργιος Μαντζαρίδης, «τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου συνδέεται ἄρρηκτα μὲ τὴν αὐτοσυνειδησία του, εἶναι τὸ “ἰμάτιο” ἢ ἡ “στολή” του· εἶναι ἀκόμα ὁ τόπος φανερώσεως τῆς ὑποστάσεώς του. Καὶ αὐτὸ δὲν νοεῖται μόνο μὲ δια-

χρονικὴ ἀλλὰ καὶ μὲ αἰώνια προοπτικὴ. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὸ σῶμα γιὰ τὴν ἐπίγεια μόνο διαβίωσή του, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν αἰώνια, ἢ ἀκριβέστερα γιὰ τὴν αἰδία, δηλαδὴ τὴν κατὰ χάρι ἀναρχὴ καὶ ἀτελεύτητη ζωὴ του. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐνιαία ψυχοσωματικὴ ἐνότητα ἀποτελεῖ μέσα στὸν κόσμὸ σύμβολο τῆς αἰωνιότητος». Ὁ Ἀπολογητὴς Ἀθηναγόρας σημειώνει χαρακτηριστικά: «Ἄνθρωπον ἄρα δεῖ τὸν ἐξ ἀμφοτέρων (σώματος καὶ ψυχῆς) ὄντα, διαμένειν εἰς αἰεί»⁵.

Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν Ὁρθόδοξη Παράδοσι δὲν βρίσκεται δέσμη ἐντὸς τοῦ σώματος, ὅπως διδάσκουν οἱ Πλατωνικοί, ὥστε νὰ τείνει ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπ' αὐτό. Ἀντίθετα, μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος ὑπάρχει στενότατος σύνδεσμος,

3. «Ἡ δὲ ψυχὴ συνδέεται τῷ σώματι ὅλη ὅλω καὶ οὐ μέρος μέρει καὶ οὐ περιέχεται ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ περιέχει αὐτό, ὥσπερ πῦρ σίδηρον καὶ ἐν αὐτῷ οὔσα τὰς οἰκείας ἐνεργείας ἐνεργεῖ». Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἔκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως 1, 13, PG 94, 853A.

4. Βλ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, *Κεφάλαια ἑκατὸν Πεντήκοντα* 61 - 62, ἔκδ. Π. Χρήστου, Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, *Συγγράμματα*, τ. 5, Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 70 - 71. Περισσότερα βλ. Γεωργίου Ἰ. Μαντζαρίδου, *Ἀλήθεια καὶ ζωὴ*, ἔκδ. Ἰνδικτος, Ἀθήνα 2012, σ. 76.

5. Ἀθηναγόρου, *Περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν*, 15, PG 6, 1004D.

μάλιστα τόσο ἀρμονικὴ εἶναι ἢ συνάφεια τῆς ψυχῆς μὲ τὸ σῶμα, ὥστε ἡ ψυχὴ δὲν θέλει νὰ ἐγκαταλείψει τὸ σῶμα ποτέ. «Ὡς μηδέποτ' ἀπολιπεῖν τοῦτο ἐθέλει, μηδ' ἀπολείπειν ὅλως, μὴ βίας ἐπενεχθείσης ἐκ νόσου δὴ τινὸς μεγίστης, ἢ πληγῆς ἔξωθεν»⁶. Εἶναι χαρακτηριστικὸς ὁ λόγος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ σ' ἓνα τροπάριο τῆς Νεκρώσιμης Ἀκολουθίας ποὺ μιᾶ γιὰ τὸ βίαιο χωρισμὸ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ ἀγαπημένο της στοιχεῖο, δηλαδὴ τὸ σῶμα⁷. «Ἡ ἐρασμία αὕτη συνάφεια⁸ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα προβάλλει δυναμικῶς τὸ “κατ' εἰκόνα” εἰς τὸν ὅλον ἄνθρωπον, χωρὶς νὰ καθιστᾶ

αὐτὸ σύνθετον ἐξ ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν στοιχείων»⁹.

Ἡ συνάφεια σώματος καὶ ψυχῆς εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα καταδίκης ἢ πτώσεως, ὅπως στὸν Πλατωνισμό, ἀλλὰ ἀποτέλεσμα εὐδοκίας καὶ ἀγάπης τοῦ Θεοῦ¹⁰. Τὸ σῶμα εἶναι, κατὰ τὴ φύση του, τελείως ἀποσυνδεδεμένο ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν οἰαδίποτε πτώση, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅποιοδήποτε πάθος. Τὸ πάθος ὀφείλεται σὲ παρὰ φύση κίνηση τοῦ νοῦ, καὶ ὄχι στὴν ὑπαρξὴ τοῦ σώματος. Σύμφωνα μὲ τὸν ἅγιο Μάξιμο τὸν Ὁμολογητὴ, τὸ εἶδος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι «τὸ ὅλον αὐτοῦ». «Ἐπ' ἀμφοῖν τοιγαροῦν ἡ σχέσις, ψυχῆς λέγω καὶ σώμα-

6. Γρηγορίου Παλαμᾶ, *Κεφάλαια φυσικά*, 38, PG 150, 1145D - 1148A. Πρβλ. Γεωργίου Ι. Μαντζαρίδου, *Παλαμικά*, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη ³1998, σ. 159.

7. «Ὡντως φοβερῶτατον, τὸ τοῦ θανάτου μυστήριον! Πῶς ψυχὴ ἐκ τοῦ σώματος, βιαίως χωρίζεται ἐκ τῆς ἀρμονίας, καὶ τῆς συμφυΐας, ὁ φυσικώτατος δεσμός, θεῖω βουλήματι ἀποτέμενεται». Βλ. Νεκρώσιμος Ἀκολουθία, *Μέγα Εὐχολόγιον*.

8. Ὁ ὅρος «συνάφεια», τὸν ὅποιο χρησιμοποιεῖ καὶ ὁ Μ. Βασίλειος γιὰ τὴν ψυχοσωματικὴ δομὴ τοῦ ἀνθρώπου, δηλώνει σαφῶς ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴ διάκριση καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ ἀχώριστο τῶν δύο συστατικῶν στοιχείων αὐτοῦ. Μεγάλου Βασιλείου, *Ὁμιλία Γ'*, PG 31, 216.

9. Γεωργίου Ι. Μαντζαρίδου, *Παλαμικά*, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη ³1998, σ. 159.

10. Βλ. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Περὶ διαφορῶν ἀποριῶν*, PG 91, 1069AB.

τος, ὡς καὶ ὄλου εἶδους ἀνθρωπίνου μερῶν ἀναφαιρέτως νοουμένη, ... οὐκ ἔστιν οὖν ὄλωσ σῶμα δυνατὸν ἢ ψυχὴν εὐρεῖν ἢ λέγειν ἄσχετον»¹¹. Τὸ κείμενο αὐτὸ ξηλώνει ὀλόκληρη τὴν ἀρχαία περὶ σώματος φιλοσοφικὴ παράδοση. Μᾶς λέει ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ μιλοῦμε ἢ νὰ βροῦμε πουθενὰ σῶμα ἢ ψυχὴ ἀνθρώπινη μόνη τῆς. Τὸ μόνο σταθερὸ «εἶδος» στὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξή, τὸ μόνο ἀκίνητο, μᾶς λέει ὁ ἅγ. Μάξιμος, δὲν εἶναι ἡ ψυχὴ του, ἀλλὰ εἶναι ἡ ὄντολογικὴ αὐτὴ ἄρρηκτὴ σχέση σώματος καὶ ψυχῆς, ἀφοῦ μίτε ἡ ψυχὴ εἶναι εἶδος τοῦ σώματος, μίτε τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς. Ἐπίσης, ὁ ἀνθρώπος ὡς ὑπόστασις-πρόσωπο δὲν εἶναι οὔτε σῶμα, οὔτε ψυχὴ, οὔτε μία ἀνάμειξη τῶν δύο ἢ τὸ ἄθροισ-

μά τους, ἀλλὰ κάτι ποῦ τὰ συνέχει καὶ τὰ ὑπερβαίνει, χωρὶς νὰ συνέχεται ἀπὸ αὐτὰ ἢ νὰ ἀνάγεται σὲ αὐτά¹².

Τέλος, μποροῦμε νὰ παρατηρήσουμε ὅτι τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα τοῦ ἀνθρώπου (σῶμα καὶ ψυχὴ) μποροῦν νὰ συνεργαστοῦν καὶ νὰ συντελέσουν στὸν ἐξαγιασμὸ καὶ τὴ σωτηρίᾳ τοῦ ὄλου ἀνθρώπου¹³.

4. Οἱ ὄροι «σῶμα», «σάρξ», «ψυχὴ», «ψυχικὸς» καὶ «πνεῦμα» στὸν Ἀπόστολο Παῦλο

Ἡ θεολογία τοῦ σώματος ἔχει συγκεφαλαιωθεῖ στὴ διδασκαλία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τὴν ὁποία ἀργότερα σχολίασαν καὶ ἀνέπτυξαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἀπό-

11. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Περὶ διαφορῶν ἀποριῶν*, PG 91, 1101BC.

12. «Οὐδὲν τὸ σύνολον τῶν ὄντων ἐστὶ κατ' αὐτὸ εἶναι ὅπερ ἐστὶ καὶ λέγεται τὸ ἄθροισμα τῶν ἡμῖν περὶ αὐτὸ νοουμένων τε καὶ λεγομένων, ἀλλ' ἕτερόν τι παρὰ ταῦτα, τὸ περὶ ὃ ταῦτά ἐστι, συνεκτικὸν μὲν τούτων, αὐτὸ δὲ τούτοις οὐδαμῶς συνεχόμενον (οὐδὲ γὰρ ἐστὶν ἐκ τούτων, ἢ ταῦτα, ἢ τι τούτων, ἢ ἐκ τινῶν, ἢ τινὸς αὐτῶν, ἢ ἐν τούτοις, ἢ τισιν, ἢ τινι τούτων, τὸ περὶ ὃ ταῦτα καὶ ἐστὶ καὶ λέγεται)». Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Περὶ διαφορῶν ἀποριῶν*, PG 91, 1225D.

13. Βλ. Μάρκου Α. Ὁρφانوῦ, *Ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου κατὰ Δίδυμον Ἀλεξανδρέα*, ἔκδ. Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 196.

στολος Παῦλος δέχεται τὸν κατὰ φύσιν ἄνθρωπο ὡς συγκείμενο ὁμότιμα ἀπὸ σῶμα καὶ ψυχῆ¹⁴.

Στὸ σημεῖο αὐτό, θεωροῦμε πολὺ σημαντικό νὰ ἀναφέρουμε τὴ σημασία τῶν ὄρων «σῶμα», «σὰρξ», «ψυχῆ», «ψυχικός» καὶ «πνεῦμα» στὸν Ἀποστολο Παῦλο γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὴν περὶ σώματος διδασκαλία του.

Τὸ «σῶμα» δηλώνει τὸν ὅλο ἄνθρωπο, καὶ ὄχι ἀπλῶς τὴν ὑλική του σύνθεσιν. Εἶναι ὁ «τόπος», ὅπου ἐνοικεῖ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

Ὁ ὅρος «σὰρξ» σημαίνει τὸν ἄνθρωπο ἐν γένει, ποὺ εἶναι ἀτελής καὶ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

Ἡ «ψυχῆ» δηλώνει ὁλόκληρο τὸν ζῶντα ἄνθρωπο καὶ πιὸ συγκεκριμένα δηλώνει τὴ ζωοποιὸ δύναμιν ποὺ τὸν διατηρεῖ στὴν ὑπαρξιν.

Ὁ ὅρος «ψυχικός» ἐκφράζει

τὴν τάσιν τοῦ ἀνθρώπου μόνον πρὸς τὴ γίνῃν ζωή.

Τὸ «πνεῦμα» δὲν ἀποτελεῖ δομικὸ στοιχεῖο τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ στοὺς πιστοὺς. Πιὸ ἀναλυτικὰ σημαίνει τὸν «ἔσω ἄνθρωπο», ποὺ λαμβάνει ὡς χάρισμα τὸ Ἅγιο Πνεῦμα¹⁵.

Μέσα ἀπὸ τὶς πιὸ πάνω διευκρινήσεις, καθίσταται σαφές ὅτι στὴ θεολογικὴ σκέψιν τοῦ Ἀπ. Παύλου ὁ πλήρης καὶ τέλειος ἄνθρωπος ἀπαρτίζεται ἀπὸ σῶμα, ψυχῆ καὶ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ ἄρα τὸ σῶμα δὲν εἶναι κάτι εὐτελές. Εἶναι ἀδιανόητο ὁ Χριστιανὸς νὰ ἀποστρέφεται τὸ σῶμα του καὶ νὰ θέλει νὰ τὸ ἀποβάλλει ὡς ἐχθρικό. Ἀντίθετα, ἐπιθυμεῖ τὴν ἐν Χριστῷ ἀνακαίνισιν καὶ ἀφθαρτοποίησίν του· «ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι φανερωθῆ»¹⁶.

Βέβαια, πολλοὶ αἵρετικοί, ὅπως γιὰ παράδειγμα οἱ Μανι-

14. Βλ. Ἀνέστη Γ. Κεσελόπουλου, *Προτάσεις Ποιμαντικῆς Θεολογίας*, ἐκδόσεις Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2003, σσ. 275 - 277.

15. Βλ. Ἰω. Καραβιδουπούλου, «Οἱ ὅροι "σὰρξ", "πνεῦμα", "σῶμα", "ψυχῆ", "καρδιά" καὶ "νοῦς" ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου», *Γρηγόριος Παλαμᾶς* 41 (1958), σσ. 252 - 255.

16. Β' Κορ. 4, 10.

χαῖοι, γνωστοὶ γιὰ τὴν ἀρνητικὴ καὶ ἐχθρικὴ στάση τους πρὸς τὸ σῶμα, χρησιμοποιοῦν ὀρισμένα χωρία ἀπὸ τὶς ἐπιστολὲς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, συγκεκριμένα αὐτὰ ποὺ ἀναφέρονται στὴ σῶμα καὶ στὸ πνεῦμα, γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὶς ἀπόψεις τους¹⁷. Πράγματι, εἶναι χαρακτηριστικὴ, σὲ ὀρισμένα χωρία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἡ διάκριση καὶ ἀντιδιαστολὴ σαρκὸς καὶ πνεύματος. Ὡστόσο, κατὰ τὸν Καθηγητὴ Ἰωάννη Καραβιδόπουλο, «*ἡ βιβλικὴ διαλεκτικὴ μεταξὺ “σαρκὸς” καὶ “πνεύματος” δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὴν ἑλληνικὴ ἀντίθεση μεταξὺ “σώματος” καὶ “ψυχῆς”*. Ἡ ἀντίθεσις “σαρκὸς” καὶ “πνεύματος” εἶναι ἀντίθεσις μεταξύ τῆς φυσικῆς τάξεως καὶ τῆς ὑπερφυσικῆς, ἥτις ἀπεκαλύφθη, ἐνῶ ἡ ἀντίθεσις “σώματος” καὶ “ψυχῆς” εὐρίσκεται

ἐντὸς τῆς ἴδιας φύσεως, τῆς “σαρκὸς”»¹⁸. Ἐπομένως, ἡ διάκριση ποὺ κάνει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δὲν ἔχει σχέση μὲ δυαρχικὲς ἀντιλήψεις καὶ τὴ δυαρχικὴ ἀνθρωπολογία τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία χωρίζει τὸν ἄνθρωπο σὲ φύσει ἀθάνατη ψυχὴ καὶ φύσει θνητὸ σῶμα. Ἡ διάκριση αὐτὴ (μεταξὺ «σαρκὸς» καὶ «πνεύματος») πρέπει νὰ νοηθεῖ ἐσχατολογικῶς.

Γιὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο ὁ σαρκικὸς ἢ ψυχικὸς ἄνθρωπος εἶναι ὅλος ὁ ἄνθρωπος - ψυχὴ καὶ σῶμα- ὁ ὁποῖος στερεῖται τῆς ἀφθαρτοποιοῦ ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος¹⁹. Ὅταν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέει «*ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομησαὶ οὐ δύνανται*»²⁰, δὲν ἐννοεῖ ὅτι δὲν σώζεται ἡ σὰρξ. Ἀλλὰ ἐννοεῖ τὸν ψυχικὸ καὶ σαρκικὸ ἄνθρωπο ποὺ εἶναι «*σὰρξ καὶ αἷμα*»

17. Βλ. Μάρκου Α. Ὁρφανοῦ, ὁ.π., σσ. 173 - 176.

18. Ἰω. Καραβιδόπουλου, «Οἱ ὅροι “σὰρξ”, “πνεῦμα”, “σῶμα”, “ψυχὴ”, “καρδιά” καὶ “νοῦς” ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου», ὁ.π., σ. 252.

19. «*Οὕτως ὁ ἔχων Πνεῦμα Ἅγιον λέγεται πνευματικός, ἐνῶ ὁ μὴ ἔχων τὸ Πνεῦμα ἢ ὁ μὴ ζῶν κατὰ Πνεῦμα ἀποκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Παύλου “σαρκικός” ἢ “ψυχικός”*». Ἰω. Ρωμανίδου, *Τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα*, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη ³2010, σ. 140.

20. Α΄ Κορ. 15, 50.

καὶ δὲν ἔχει Ἅγιο Πνεῦμα. Ὁ ἄνθρωπος χωρὶς τὴν ἀφθαρτοποιὸ ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος δὲν μπορεῖ νὰ μετέχει τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ²¹.

Ἡ «κατὰ σάρκα» ζωὴ δὲν εἶναι ἡ βιολογικὴ ζωὴ, δηλαδὴ ἡ ζωὴ τοῦ σώματος καὶ οἱ φυσικὲς ἀπαιτήσεις του, ἀλλὰ ἀποτελεῖ «φρόνημα», ἀφοῦ «οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσι»²². Μὲ τὸν ὄρο «σὰρξ» δηλώνεται «ἡ ἐφάμαρτος τάσις καὶ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς»²³. Καὶ ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ «φρόνημα τῆς σαρκὸς» εἶναι «ἔχθρα εἰς Θεὸν» καὶ «θάνατος»²⁴, συγκεφαλαιώνει τὴν ἐπαναστατημένη ἐναντία στὸν Θεὸ φύση. Σημαίνει τὴν κατάσταση τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ τὸν

Θεό. Ὅταν ἀναφέρεται στὴν ταλαιπωρία τοῦ ἀνθρώπου «τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;», ἐννοεῖ καὶ ἀναφέρεται σὲ ἓνα σῶμα κυριαρχημένο ἀπὸ τὴ «σάρκα». Ἡ ἐπίκληση, ὡστόσο, τοῦ πιὸ πάνω χωρίου δὲν ἔχει σχέση μὲ τὴν πλατωνικὴ νοσταλγία τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν ὑλικὴ ὑπόσταση, ἀλλὰ ἐκφράζει τὴν ἀναζήτησι τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῆς σαρκὸς²⁵. Ἐπομένως, κάθε ἄποψη ὅτι τὸ σῶμα εἶναι ἐκ φύσεως κακὸ ποὺ στηρίζεται στὰ ἐν λόγῳ χωρία δὲν ἰσχύει, πρόκειται γιὰ παρερμηνεῖα καὶ παρανόπη τῶν λόγων τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

(Συνεχίζεται)

21. Βλ. Ἰω. Ρωμανίδου, ὁ.π., σσ. 139 - 142.

22. Ρωμ. 8, 5.

23. Βλ. Μάρκου Α. Ὁρφανοῦ, ὁ.π., σ. 158.

24. Ρωμ. 8, 5 - 7.

25. Βλ. Ἀνέστη Γ. Κεσελόπουλου, ὁ.π., σσ. 273 - 274.

Τὰ ἐπιχειρήματα τῶν θιασωτῶν τῆς εὐθανασίας καὶ ἡ ἀναίρεσή τους

Νίκου Κασσῆ
Θεολόγου

Εἰσαγωγή

Εὐθανασία μία μόδα τῆς ἐποχῆς μας ἢ ἓνα πρόβλημα με βαθύτερες ρίζες; Εἶναι ἓνα ἐπίκαιρο, ἄκρως ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ καὶ συνάμα ἀμφιλεγόμενο θέμα. Ἔχει σημαντικὲς ἠθικὲς, νομικὲς καὶ πνευματικὲς πλευρὲς, γι' αὐτὸ ἡ ἀνθρώπινη εὐθύνη εἶναι πραγματικὰ πολὺ μεγάλη. Εἶναι ἓνα θέμα ποὺ ἀπασχολεῖ πολὺ ἔντονα τοὺς γιατροὺς παγκοσμίως.

Μὲ τὸν ὄρο εὐθανασία ἐννοοῦμε τὸν ἀνώδυνο θάνατο. Ἔχει, ὅμως, καὶ τὴν ἔννοια τοῦ ἔνδοξου, καλοῦ, θανάτου. Ὁ ὄρος εὐθανασία δημιουργήθηκε ἀπ' τὸν Ἄγγλο Φιλοσοφο Φράνσις Μπέικον (Francis Bacon), ὁ ὁποῖος ἔγραψε ὅτι «τὸ ἔργο τῆς

ιατρικῆς εἶναι ἡ ἀποκατάσταση τῆς υγείας καὶ ἡ καταπράυνση τῶν πόνων, ὄχι μόνον ὅταν ἡ καταπράυνση αὐτὴ μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει στὴ θεραπεία, ἀλλὰ καὶ ὅταν μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσει ἓναν εὐκόλο καὶ γαλήνιο θάνατο». Ὡστόσο, ἡ ἀποψή του ἔφερε στὸ προσκίνητο πολλὲς διαμάχες, ποὺ ἔγιναν ὀξύτερες τὰ τελευταῖα χρόνια. Ἀρχικὰ, ἡ θέση αὐτὴ στάθηκε ἀντιμέτωπη στὴ χριστιανικὴ διδασκαλία, σύμφωνα με τὴν ὁποία μόνον ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ διαθέσει τὴ ζωὴ καὶ τὸν θάνατο. Ἐπιπλέον, ὁ πόνος ἔχει ἀξία γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ σὲ κανένα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συντομεύ-

σει τούς πόνους.

Ἡ εὐθανασία ὡς ἰατρικὸς ὄρος σημαίνει τὴν ἐσκεμμένη ὑποβοήθησι γιὰ ἥρεμο καὶ εὐκόλο θάνατο. Μποροῦμε νὰ διακρίνουμε πέντε μορφές εὐθανασίας:

1. *Θεληματικὴ εὐθανασία:* Ὅταν τὴν ζητάει ὁ ἴδιος ὁ ἀσθενής. Μὲ νομικοὺς ὅρους αὐτὸ σημαίνει «*βοηθούμενη αὐτοκτονία ἢ ἀνθρωποκτονία κατ' ἐπίκληση*».

2. *Ἀθέλητη εὐθανασία:* Ἐφαρμόζεται ἀπὸ κάποιον στὸν ἀσθενῆ, ποὺ ἐκείνη τὴ στιγμή δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ἐκδηλώσει τὴ θέλησή του.

3. *Βίαιη εὐθανασία:* Γίνεται χωρὶς τὴ θέληση τοῦ ἀσθενῆ.

4. *Παθητικὴ εὐθανασία:* Χρησιμοποιεῖται ὡς ὄρος γιὰ νὰ δείξει τὴν πρόκληση ἢ τὴν ἐπιτάχυνση τοῦ θανάτου μὲ θεληματικὴ διακοπὴ τῆς ἀποτελεσματικῆς θεραπείας.

5. *Ἐνεργητικὴ εὐθανασία:* Σημαίνει ἐσκεμμένη βλάβη γιὰ νὰ προκληθεῖ ἢ νὰ ἐπιταχυνθεῖ ὁ θάνατος.

Τὰ τελευταῖα χρόνια ἔγιναν προσπάθειες γιὰ τὴ νομιμοποίηση τῆς εὐθανασίας μὲ δικαιολογητικὰ τὸν οἶκτο

πρὸς τὸν ἄνθρωπο ποὺ ὑποφέρει, τὴ θυσία του γιὰ χάρι τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ τὴν ἀπαξία τῆς ζωῆς εὐρύτερα. Καὶ πάλι ὁμως, στοὺς ἰσχυρισμοὺς αὐτοὺς προκύπτει τὸ ἐρώτημα ἂν ὁ ἄνθρωπος, εἰδικὸς ἢ μί, ἔχει δικαίωμα νὰ ἐπιβουλεύεται τὴ ζωὴ τοῦ συνανθρώπου του καὶ νὰ τοῦ δώσει ἓνα τέλος εὐκόλο καὶ γαλήνιο;

Αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα, καθὼς καὶ ἄλλα, θὰ προσπαθήσουμε νὰ ἀπαντήσουμε.

Ὅρισμὸς καὶ ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῆς εὐθανασίας, ἀπὸ τὸν Ἰπποκράτη ἕως σήμερα

Ἀλλοιώνοντας τὴν ἀρχικὴ σημασία τῆς λέξης, υἱοθετήθηκε ἀπὸ τὴ διεθνῆ κοινότητα, ὁ ὄρος εὐθανασία γιὰ νὰ δηλώνει τὴ θανάτωση ἀτόμων, ποὺ πάσχουν ἀπὸ κάποια ἀνίατη ἀσθένεια μὲ ἀποτέλεσμα ἡ ζωὴ τους νὰ γίνεται ἀφόρητη καὶ δυσβάστακτη. Στὴν πρακτικὴ τῆς ἐφαρμογῆς ἐμφανίζεται μὲ διαφορὲς μορφές, τὶς ὁποῖες εἶδαμε στὴν εἰσαγωγή. Ἐδῶ πρέπει νὰ τονίσουμε ὅτι ὅλες οἱ μορφές εὐθανασίας, εἴτε παθητικῆς

εἴτε ἐνεργητικῆς, ἔχουν τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα καὶ σκοπό, νὰ συντομεύσουν τὴν ἀνθρώπινη ζωή.

Ἡ εὐθανασία δὲν εἶναι φαινόμενο τῆς ἐποχῆς μας. Ὁ Ἴπποκράτης, ὁ πατέρας τῆς Ἱατρικῆς, ὄχι μόνο ἀπαγόρευε τὴν ἄσκησίν της, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπλὴ ὑπόδειξή της. Σημειώνει στὸν γνωστὸ ὄρκο, ποὺ δίνουν μέχρι σήμερα οἱ ἀπανταχοῦ γιατροί: «Οὐ δώσω δὲ οὐδὲ φάρμακον οὐδενὶ αἰτηθεὶς θανάσιμον, οὐδὲ ὑφηγήσομαι ξυμβουλὴν τοιήνδε», δηλαδή οὔτε θὰ δίνω θανατηφόρο φάρμακο σὲ κάποιον ποὺ θὰ μοῦ τὸ ζητήσει, οὔτε θὰ τοῦ κάνω μία τέτοια ὑπόδειξη. Ἀντίθετα, ὁ Ρωμαῖος Στωικὸς Φιλόσοφος Σενέκας εἶναι ὑπὲρ τῆς εὐθανασίας. Μάλιστα, στὸ ἔργο του «Epistulae ad Lucilium» γράφει: «Ὅπως ἀκριβῶς θὰ διαλέξω τὸ πλοῖο μου, ὅταν πρόκειται νὰ ταξιδέψω ἢ τὸ σπῆτι μου, ὅταν πρόκειται νὰ κατοικήσω, ἔτσι θὰ ἐπιλέξω καὶ τὸν θάνατό μου γιὰ τὸ πέρασμά μου ἀπὸ τὴ ζωή». Ὁ Πλάτωνας στὴν περίφημή του «Πολιτεία» διατύπωσε τὴν ἀποψη ὅτι μόνο οἱ πνευματικὰ καὶ σωματικὰ ὑγιεῖς πρέπει νὰ φροντίζονται. Οἱ ὑπόλοιποι

πρέπει νὰ ἐγκαταλείπονται. Ὁ Τόμας Μοῦρ στὸ ἔργο του «Οὐτοπία» κάνει ἑκκλιση σὲ γιατροὺς καὶ ἱερεῖς, ὅπως παρακινοῦν τοὺς ἀνιάτα ἀσθενεῖς νὰ τερματίζουν μόνοι τους τὴν ζωή τους. Τὸ 1935 ὁ νομπελίστας Φυσιολόγος Ἀλέξης Κάρελ ἔγραψε: «Θὰ ἔπρεπε νὰ ξεφορτωνόμαστε τοὺς ἐγκληματίες καὶ τοὺς φρενοβλαβεῖς, ἀνθρώπινα καὶ οἰκονομικά, σὲ μικρὰ ἰδρύματα εὐθανασίας ποὺ θὰ ἦταν ἐφοδιασμένα μὲ τὰ κατάλληλα ἀέρια». Μετὰ τὸν Β΄ Παγκόσμιον Πόλεμον οἱ ὑποστηρικτὲς τῆς εὐθανασίας ἔριξαν τοὺς τόνους, ἐξαιτίας τῶν ναζιστικῶν θηρωδιδῶν.

Τὰ τελευταῖα, ὅμως, 25 χρόνια οἱ ὑποστηρικτὲς τῆς ἐπανήλθαν στὸ προσκίνιο μὲ πολὺ δυναμικὸ τρόπο. Σ' αὐτὸ συνέτελεσαν πρῶτον, ἡ ἀποδοχὴ καὶ ἡ νομιμοποίηση τῶν ἀμβλώσεων στὸν δυτικὸ κόσμον καὶ δεύτερον, ἡ τεράστια πρόοδος τῆς Ἱατρικῆς καὶ τῆς Τεχνολογίας ποὺ ἔδωσαν τὴ δυνατότητα τῆς παράτασης τοῦ μοιραίου καὶ ἀναπόφευκτου. Σύνθημά τους: «Δικαίωμα στὸν θάνατο μὲ ἀξιοπρέπεια».

Κοινωνιολογία τῆς εὐθανασίας

Στὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ '90, οἱ Κοινωνικὲς Ἐπιστῆμες δὲν εἶχαν ἀποκρυσταλλώσει ξεκάθαρη θέση στὸ θέμα τῆς εὐθανασίας. Στὸ τέλος τῆς ἴδιας δεκαετίας, πραγματοποιήθηκαν περισσότερα ἀπὸ εἴκοσι παγκόσμια συνέδρια καὶ μεγάλος ἀριθμὸς δημοσιεύσεων. Ἀποτέλεσμα ὄλων αὐτῶν ἦταν νὰ δημιουργηθοῦν δύο τάσεις. Ἡ μία ὑπὲρ καὶ ἡ ἄλλη κατὰ τῆς εὐθανασίας. Ἐπῆλθε ὁ διχασμὸς στὴν ἐπιστημονικὴ κοινότητα καὶ γενικότερα στὸν κόσμο. «Ἔτσι, ἄλλοι σήμερα δέχονται τὴν εὐθανασία ὡς ἐλεύθερη βουλευτικὴ ἐπιλογή, βιοκοινωνικὴ ἀναγκαιότητα ἢ προσωπικὴ ψυχοσυναισθηματικὴ ἀπόφαση, ἐνῶ ἄλλοι τὴν ἀπορρίπτουν ὡς ἐνδεχο-

μενὴ ἀφορμὴ θεσμικῶν στρεβλώσεων καὶ κυρίως ὡς ἀυθαίρετη παρέμβαση στὴν ἠθικὴ τῆς δημιουργίας, μὲ πλῆθος κοινωνικῶν καὶ πολιτιστικῶν ἀδιεξόδων» (Βασίλειος Γιούλτσης). Ὡς τελευταῖο, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι εἶναι ἐλάχιστος ὁ πραγματικὰ συνειδητὸς κοινωνικὸς προβληματισμὸς.

Κοινωνικὴ διερεύνηση - ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς εὐθανασίας

Οἱ θιασῶτες τῆς εὐθανασίας ὡς κύριο ἐπιχείρημά τους ἐπικαλοῦνται τὴν ποιότητα ζωῆς τοῦ πάσχοντος. Ὅμως, γιὰ τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο ὅταν μιλάμε γιὰ ποιότητα ζωῆς, τὰ κριτήριά του εἶναι τελείως ὑλιστικὰ καὶ εὐδαιμονιστικὰ. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι μόνο ὕλη, ἀλλὰ καὶ πνεῦμα, εἰδικὰ μάλιστα μπροστὰ στὸν θάνατο. Αὐτὸ συνεπάγεται ὅτι ἡ ποιότητα ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ ὑπολογίζεται σφαιρικὰ. Ἡ σύγχρονη κοσμικὴ ἀντίληψη τὴν προσεγγίζει ὡς δικαίωμα καὶ ὄχι ὡς γεγονὸς ποὺ ὑπερβαίνει τὸν ἄνθρωπο. Ὁ σεβασμὸς στὸ θεῖο δῶρο τῆς ζωῆς ἀπαιτεῖ καὶ

τὴν προστασία της μὲ ὅποιον ὁδὸν τρόπο. Αὐτὸ μεταφράζεται ἀφενὸς σὲ παράτασή της καὶ ἀφετέρου ἐπιδίωξη νὰ διατηρήσουμε τὴν ποιότητά της καὶ ὄχι προσπάθεια τερματισμοῦ της.

Ὅταν ἡ ἀσθένεια εἶναι ἀνίατη καὶ ὁ θάνατος ἀργὸς καὶ μαρτυρικός, ἐπιβαρύνει τόσο τὸν ἀσθενῆ ὅσο καὶ τὸ περιβάλλον του. Ἡ νοσοκομειακὴ φροντίδα καὶ ἡ φαρμακευτικὴ ἀγωγή ἀνίατων περιπτώσεων ἀπομυζεῖ τεράστια κονδύλια, τόσο ἀπὸ τὸ κράτος ὅσο καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τῶν ἀσθενῶν. «*Ἡ σύγχρονη κοινωνία βλέπει αὐτὰ τὰ ἄτομα ὡς ἄσχετα μὲ τὴν παραγωγή καὶ τὴν κατανάλωση, ἀσύμφορα στὴν πρόοδο καὶ ἐξέλιξη τοῦ συστήματος καὶ ἐμποδίζει τὴν ἄνεση καὶ εὐδαιμονία τῶν ὑπολοίπων. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ ἡ προθυμία συμπαράστασέως ἀπὸ μέρους της εἶναι περιορισμένη*» (Νικόλαος Γ. Κόιος).

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα αὐτόνομο ὄν ποὺ ἔχει τὴ δυνατότητα καὶ τὸ δικαίωμα νὰ παίρνει ἀποφάσεις, ἀλλιῶς αὐτοαναρρεῖται καὶ ἀλλοτριώνεται. Ἀνακύπτει, ὅμως, τὸ ἐρώτημα μήπως ἡ πράξη τῆς εὐθανασίας

περιορίζει τὴν ἀνθρώπινη αὐτονομία ἢ τελικῶς εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς, πανηγυρικῆ ἀναγνώρισί της. Ἄφοῦ, ὅμως, ὁ ἄνθρωπος κατεξοχὴν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀποφασίζει αὐτόνομα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς προσταγὰς τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου γιὰ τὸν τρόπο ποὺ θὰ ζήσει, συνακόλουθα ἔχει καὶ τὴν ἐλευθερία νὰ ἀποφασίσει καὶ γιὰ τὸν θάνατό του, ὑπὸ τὴν ἀναγκαία προϋπόθεση πὼς ἔχει πλήρη συνείδηση τῶν πράξεών του καὶ κατανοεῖ τὶς συνέπειές τους. Ἐφεξῆς, τὸ κοινωνικὸ σύνολο εἶναι ὑποχρεωμένο νὰ σεβαστεῖ τὴν αὐτόνομη ἐπιλογὴ τοῦ ἀτόμου, διότι καθαυτὸ τὸν τρόπο σέβεται, τελικῶς, καὶ τὸ ἴδιο τὸ ἄτομο. «*Σὲ κάθε ἄλλη περίπτωση προσβάλλεται εὐθέως ὁ ἄνθρωπος, καὶ μάλιστα στὸ πιὸ εὐαίσθητο σημεῖο του: στὸν ὑπαρξιακό του πυρῆνα, στὴν προσωπικότητά του*» (Ε. Πρωτοπαπαδάκης).

Κάθε ἓνας πρέπει νὰ λαμβάνει ὑπόψη του τὸ γεγονός πὼς ὁ ἄνθρωπος ποὺ ζητᾷ τὴν εὐθανασία εἶναι μίᾳ ἰδιαίτερη εὐαίσθητη περίπτωση, καθὼς οἱ συνθῆκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες λαμβάνει τὴν ἀπόφασί του εἶναι

περίπλοκες, με αποτέλεσμα ή δυνατότητά του να υπερασπιστεί την αυτονομία του είναι τόσο περιορισμένη, ώστε αναγκάζεται να ζητήσει τη βοήθεια του περιβάλλοντός του. Ο ασθενής αυτός έχει χάσει κάθε ελπίδα και ή απόφασή του για εϋθανασία αποτελεί απόδειξη της πεποίθησής του ότι είναι μη αναστρέψιμη ή απώλεια του έλέγχου της ζωής, αυτή δέν έχει πλέον οϋσιαστικό νόημα. Γεγονός είναι πως τὸ αἴτημα για εϋθανασία είναι αίτημα ατομικής αυτοπροστασίας, αξίωσης δικαιώματος για αυτοδιαχείριση της βιολογικής ατομικότητας.

Επιπλέον, ένα ατομικό αγαθὸ μπορεί να υπερισχύσει της ζωής. Πρόκειται για τὸ συνταγματικὰ προστατευόμενο αγαθὸ της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Πολλοὶ ἄνθρωποι ἐπιλέγουν τὴν εϋθανασία, καθὼς κρίνουν πως ή απόφασή τους αὐτὴ θὰ τοὺς προσφέρει μία αξιοπρεπὴ ἔξοδο ἀπὸ τὴ ζωή. Στὸ σημείο αὐτὸ είναι ἀπαραίτητο νὰ υπενθυμίσουμε ὅτι ἀναφερόμαστε στὸν ασθενῆ ποὺ βρίσκεται στὸ τελικὸ στάδιο κάποιας ἀνίατης, καὶ συνήθως ιδιαίτερα ἐπίπονης, ἀσθένειας. Ὁ θάνατός

του εἶναι βέβαιος καὶ ὁ ἴδιος ἀντιλαμβάνεται τὴ σοβαρότητα τῆς κατάστασής του καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχει αὐτὸς τὸν τελειοταῖο λόγο σχετικὰ μὲ τὸ σῶμα καὶ τὴ ζωή του. Ἐνας ἄνθρωπος ποὺ ἔχει μάθει νὰ ζεῖ, ἔχοντας τὸν ἔλεγχο ὅλων τῶν δραστηριοτήτων του καὶ τῶν πτυχῶν τῆς ζωῆς του, εἶναι ἀρκετὰ πιθανὸν νὰ ἀρνεῖται τὴν προοπτικὴ ἐξάρτησής του ἀπὸ ἄλλους γιὰ τὴν ἱκανοποίηση ἕως καὶ τῆς παραμικρῆς του ἀνάγκης, ἐνῶ ή πιθανότητα νὰ περιέλθει σὲ κωματώδη κατάσταση (σὲ κατάσταση «φυτοῦ» ἢ ἐγκεφαλικά νεκροῦ) τοῦ προκαλεῖ μεγαλύτερο φόβο ἀπ' ὅτι ὁ ἴδιος ὁ πόνος καὶ ὁ θάνατος. Σαφὲς εἶναι πως κάποιος μπορεῖ νὰ θέλει νὰ παραμείνει στὴ ζωὴ μὲ κάθε μέσο καὶ σὲ οποιαδήποτε κατάσταση καὶ ὁ θεράπων ἰατρὸς ὀφείλει νὰ σεβαστεῖ αὐτὴ του τὴν ἐπιθυμία καὶ νὰ πράξει ὅτιδήποτε εἶναι δυνατόν πρὸς ὀλοκλήρωση αὐτῆς. Εἶναι καθαρὰ μία ἀπόλυτα προσωπικὴ ἐπιλογή. Παράλληλα, ὁ ασθενὴς ἐπιθυμεῖ νὰ βρεθεῖ σὲ ἕνα περιβάλλον ποὺ θὰ τοῦ παρέχει τὸ αἶσθημα ἀσφάλειας καὶ ζεστασιᾶς ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ γεμίσει ή ψυχὴ του

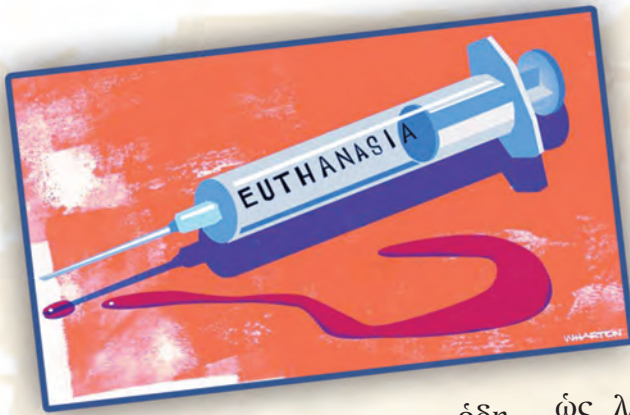
μὲ ἡρεμία τὶς τελευταῖες του στιγμές, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὸν βάσανο τοῦ φόβου. Δύσκολα μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξει κάποιος πὼς τὸ περιβάλλον αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο τοῦ νοσοκομείου, ὅπου ὁ ἀσθενὴς θὰ περιμένει ἀπὸ στιγμήν σὲ στιγμήν τὸ τέλος του.

Πρὸς συμπλήρωση τῶν ἀνωτέρω, προστίθεται καὶ ἡ ἄποψη ὅτι ἡ εὐθανασία εἶναι πράξη ἀνθρωπισμοῦ, καθὼς ἀπαλλάσσει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ μία ἀπάνθρωπη κατάσταση. «*Ἡ διατήρηση στὴ ζωὴ δὲν εἶναι πάντα ἡ πιὸ ἀνθρωπιστικὴ ἐπιλογή. Ἀνθρωπιστικὸ καθῆκον ὄλων μας εἶναι νὰ ἐξασφαλίσουμε στὸν πᾶσχοντα ἓνα ἀνθρώπινο τέλος κατὰ τὸν πιὸ κατάλληλο τρόπο, κινούμενοι ἀπὸ ἠθικὴ εὐθανασία καὶ μὲ βάση τὴν κατάστασή του, χωρὶς προσκόλλησιν σὲ ἀσαφεῖς καὶ ἀλληλοσυγκρουόμενες ἠθικὲς ἢ ἄλλες ἀντιλήψεις. Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὐτὴ καὶ κάτω ἀπὸ τὶς συγκεκριμένες, βέβαια, προϋποθέσεις καὶ περιστάσεις, ἡ εὐθανασία ἀναδεικνύεται σὲ ἓνα ἀνθρώπινο τρόπο ἀναχώρησης ἀπὸ τὴν ζωὴ» (Παρασκευῆ-Ἐλευθερία Σαραβούτση). Ἡ ἄποψη αὐτὴ οὐσιαστικὰ λειτουργεῖ βοηθητικὰ πρὸς τὸ ἐπι-*

χείρημα πὼς ἡ εὐθανασία διαφυλάσσει τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀτόμου καὶ τὸ ὑπερασπίζεται, θεωρώντας τὴν ἀξιοπρέπεια ὡς τὸ σημαντικότερο μέγεθος στὴ ζωὴ καὶ τὸν σεβασμὸ τῆς αὐτόνοτης πράξιν ἀνθρωπισμοῦ.

Ψυχολογικὴ διερεύνηση - ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς εὐθανασίας:

Παράλληλα, δὲν μποροῦμε νὰ ἀγνοήσουμε καὶ τὰ ψυχολογικὰ αἷτια, ἂν ὑπάρχουν, ποὺ ὀδηγοῦν κάποιον στὴν εὐθανασία. Τέτοια, συνήθως, εἶναι ἡ ἀπόγνωση καὶ ἡ δειλία μπροστὰ στὸν πόνο καὶ τὸ τι θὰ ἐπακολουθήσει αὐτόν. Ἡ ἐξασθένιση τῶν φυσικῶν δυνάμεων τοῦ ἀσθενῆ, καθὼς καὶ ὁ φόβος ὅτι πλέον ἀποτελεῖ βάρος γιὰ τοὺς δικούς του ἀνθρώπους, ὀδηγοῦν στὴν ἀπογοίτευση καὶ στὸ τέλος τὴν παραίτηση ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς. Ἡ ἀπαίτηση τοῦ ἀρρώστου γιὰ εὐθανασία εἶναι ἐνδεχομένως νὰ προέρχεται ἀπὸ κάποια λανθάνουσα καταθλιπτικὴ συνδρομὴ. Ἡ κατάθλιψη συχνὰ συνοδεύεται ἀπὸ τάσεις αὐτοκτονίας. Ἐπομένως, ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ

όδη-
γηθούν στον θάνατο ασθενείς
που χρειάζονται τη φροντίδα
και τη θεραπεία. Πολλές από
τις καταστάσεις αυτές είναι
παροδικές και ιάσιμες.

Άντιρρήσεις κατά της εϋθανασίας Ήθικες αντιρρήσεις

Ὁ ἄνθρωπος, ὅπως εἶπαμε
καὶ πιὸ πάνω, δὲν ἀποτελεῖται
μόνο ἀπὸ ὕλη, ἀλλὰ καὶ πνεῦμα.
Δὲν γνωρίζουμε ποῖο εἶναι τὸ θέ-
λημα τοῦ Θεοῦ. Ἄς σημειώσου-
με ἐδῶ «οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώ-
πων θεραπεύεται προσδεόμενός
τινος, αὐτὸς διδούς πᾶσι ζωὴν
καὶ πνοὴν κατὰ πάντα» (Πράξ.
17, 25). Δηλαδή ὁ Θεὸς δίνει σὲ
ὅλους ζωὴ καὶ πνοὴ καὶ τὰ πάν-
τα. Ἔνα εἶναι τὸ σίγουρο ὅτι κα-
νένας δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ
ἀφαιρῆ τὴ ζωὴ τοῦ ἄλλου,
ἐκτὸς ἀπὸ εἰδικὲς περι-
πτώσεις, ὅπως ὁ πόλεμος.
Τὰ παθήματα καὶ οἱ
ἀσθένειες εἶναι μέσα

στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.
Ὁ γιατρὸς ἔχει ὡς στόχο
τοῦ τὴ θεραπεία τῶν
παθημάτων καὶ ἀσθε-
νειῶν αὐτῶν. Ἡ εϋθα-
νασία, ποὺ προτείνεται

ὡς λύση σὲ αὐτὸ τὸ μεγάλο
πρόβλημα, εἶναι μία πολὺ ἐπι-
κίνδυνη τακτική. Ἄν νομιμο-
ποιηθεῖ, θὰ διαταραχθοῦν οἱ μέ-
χρι τώρα σὲ ὅλους γνωστὲς
σχέσεις ἀσθενῆ - γιατροῦ. Καὶ τί
ἐννοοῦμε; Θὰ κλονιστεῖ ἡ ἐμπι-
στοσύνη τοῦ πάσχοντα πρὸς τὸ
πρόσωπο τοῦ γιατροῦ, ὅταν ἐκ
τῶν προτέρων θὰ γνωρίζει ὅτι
ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸν θανα-
τώσει.

Πρακτικὲς ἀντιρρήσεις

Ἐπάρχουν πολλὲς καὶ διά-
φορες αἰτίες ποὺ μπορεῖ νὰ
ὀδηγήσουν κάποιον, ἢ ἀκόμα
καὶ τοὺς συγγενεῖς του, στὸ νὰ
ζητήσουν τὴν εϋθανασία. Μπο-
ρεῖ, ὅμως, νὰ εἶναι ἀβάσιμες,
γιατὶ μεταβάλλονται μέσα ἀπὸ
τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ οἱ
παράγοντες ποὺ τὶς ἐπιηρεάζουν
ποικίλουν. Ἡ κατάθλιψη συχνὰ
συνοδεύεται ἀπὸ τάσεις αὐτο-
κτονίας καὶ ἡ ἀπαίτηση τοῦ
ἀσθενῆ γιὰ εϋθανασία νὰ ὀφεί-
λεται σὲ κάποιον σύμπτωμα τῆς

ἀσθενείας του. Οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς ψυχολογικὲς ἀσθενείες, ἐὰν ὄχι καὶ ὅλες, εἶναι ἰάσιμες. Γιατί νὰ θανατώσουν κάποιον, ἀφοῦ μπορεῖ νὰ ἰαθεῖ. Πολλὲς φορές, ἀπὸ λανθασμένη πληροφόρηση μπορεῖ νὰ παρθοῦν λανθασμένες ἀποφάσεις. Δηλαδή ἂν γίνῃ λάθος διάγνωση ἀπὸ τὸν γιατρό, ὁ ἀσθενὴς ἐνδεχομένως νὰ πάρῃ μία λάθος ἀπόφαση. Στὸ *British Medical Journal* δημοσιεύτηκε ἕνα ἄρθρο μὲ τίτλο «Patients with terminal cancer who have neither terminal illness nor cancer». Συγκεκριμένα, σὲ αὐτὸ τὸ ἄρθρο ἀναφέρονται τέσσερις περιπτώσεις ἀσθενῶν ποὺ διαγνώστηκαν μὲ ἀνιάτη ἀσθένεια (καρκίνο) καὶ τελικὰ ἀποδείχθηκε ὅτι δὲν ἔπασχαν ἀπὸ καρκίνο.

Ἐνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐπιχειρήματα τῶν θιασωτῶν τῆς εὐθανασίας εἶναι καὶ ἡ ἐλεύθερη θέληση τοῦ ἀσθενῆ. Ὅμως, πόσο ἐλεύθερη μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἀπόφασί του, ὅταν γύρω του βρῖσκεται τόσος κόσμος, γιατροί, συγγενεῖς, παραϊατρικὸ προσωπικὸ κ.ἄ, ποὺ ἐπηρεάζουν ἠθελήματα ἢ ἀθέλητα τῆ γνώμη του; Ἀπὸ τὴν ἄλλη, δὲν μποροῦμε νὰ γνωρίζουμε ποῖα μπορεῖ νὰ εἶναι τὰ κίνητρα τῆς οἰκο-

γένειας τοῦ ἀσθενοῦς (π.χ. οἰκονομικά).

Κοινωνικὲς ἀντιρρήσεις

Ἐνα πρόβλημα ποὺ θὰ ἀνακύψει μὲ τὴν ἐνδεχόμενη νομιμοποίηση τῆς εὐθανασίας (σημ. στὴν Κύπρο δὲν ἔχει νομιμοποιηθεῖ ἀκόμα), εἶναι ὅτι θὰ δημιουργηθεῖ μία νέα τάξη ἀνθρώπων ποὺ θὰ νιώθει ἀνεπιθύμητη, ὅπως ἀσθενεῖς μὲ ἀνιάτες παθήσεις, ἄνθρωποι σὲ προχωρημένη ἡλικία κ.ἄ. Πάντοτε ἐλλοχεύει ὁ κίνδυνος τῆς κατάχρησης τοῦ δικαιώματος τῆς εὐθανασίας, ὅταν καὶ ἐφόσον νομιμοποιηθεῖ. Στατιστικὲς στὴν Ὁλλανδία ἔχουν δεῖξει ὅτι τὸ 1991, σὲ 1990 περιπτώσεις εὐθανασίας, οἱ 1030 ἀπὸ αὐτὲς δὲν ὑπῆρχε ξεκάθαρη ἔκφραση τῆς θέλησης τοῦ ἀσθενῆ. Οἱ ὑποστηρικτὲς τῆς εὐθανασίας εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ φτάσουν στὸ ἄλλο ἄκρο. Δηλαδή νὰ ὑποστηρίζουν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ξοδεύουμε καθόλου χρήματα, γιὰ νὰ θεραπευτοῦν ἀσθενεῖς ποὺ προέκυψαν ἀπὸ καταχρήσεις, ὅπως τὸ aids καὶ ὁ ἀλκοολισμὸς.

(Συνεχίζεται)

Νηστεύουμε πρὶν νὰ κοινωνήσουμε;

Ἡ εὐχαριστιακὴ νηστεία στοὺς Ἱεροὺς Κανόνες

Εὐδοκίου Δημητρίου
Θεολόγου

Εἰσαγωγικὰ

Ἡ Θεία Εὐχαριστία ἀποτελεῖ τὴν κορύφωση τῆς ζωῆς κάθε χριστιανοῦ, νοουμένου ὅτι μὲ τὸ ἱερὸ αὐτὸ Μυστήριον γίνεται δυνατὴ ἢ κατὰ χάριν κοινωνία του μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἢ πρόγευση τῆς Βασιλείας Του. Στὴ Θεία Λειτουργία ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μεταβάλλονται διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος σὲ Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ. Ἡ προσφορὰ τοῦ ψωμοῦ καὶ τοῦ κρασιοῦ ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς χριστιανοὺς γίνεται δεκτὴ ἀπὸ τὸν Θεό, ὁ ὅποιος καθαγιάζει τὰ προσφερόμενα δῶρα, τὰ καθιστᾷ Σῶμα καὶ Αἷμα Του, καὶ τὰ ἀντιδωρίζει στοὺς πιστοὺς γιὰ νὰ τοὺς χαρίσει τὴ ζωὴ Του καὶ ἔτσι νὰ τοὺς ἐξαγαθίσει.

Ἡ μετάληψη τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, ἐπομένως, ἀποτελεῖ

πράξη σπουδαίας σημασίας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ χριστιανὸς αὐθόρμητα βιώνει τὴν ἀνάγκη γιὰ πνευματικὴ προετοιμασία, προκειμένου νὰ μετάσχει τοῦ Μυστηρίου. Ἡ προετοιμασία, βεβαίως, ἀφορᾷ τὸν ὅλο ἄνθρωπο καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα.

Ἄν ἡ Θεία Κοινωνία ἦταν κάποιον τυχαῖο γεγονός στὴ ζωὴ τῶν χριστιανῶν, τὸ ὁποῖο θὰ μπορούσαν νὰ προσπεράσουν ἀδιάφορα, δὲν θὰ ἔνιωθαν τὴν ἀνάγκη προετοιμασίας. Ὅμως, δὲν εἶναι καθόλου ἀδιάφορη ἢ μετάληψη τοῦ Ἀχράντου Σώματος καὶ τοῦ Τιμίου Αἵματος τοῦ Κυρίου. Προετοιμαζόμενος ὁ χριστιανὸς γιὰ νὰ μετάσχει στὸ Μυστήριον, προσεύχεται στὸν Θεὸ νὰ τὸν ἀξιώσει παρὰ τὴν ἁμαρτωλότητά του. Μάλιστα, συναισθανόμενος τὴ μέγιστη σημασία τῆς πράξης γιὰ τὴν ὁποία

προετοιμάζεται, ψιθυρίζει προσευχητικά: «*Μέλλον φαγείν, άνθρωπε σῶμα Δεσπότη, φόβω πρόσελθε, μὴ φλεγῆς· πῦρ τυγχάνει. Θεῖον δὲ πίνων αἷμα πρὸς μετουσίαν, πρῶτον καταλλάγηθι τοῖς σὲ λυποῦσιν. Ἔπειτα θαρρῶν, μυστικὴν βρῶσιν φάγε*» (Εὐχὴ πρὸ τῆς Θείας Μεταλήψεως). Ὁ ἄνθρωπος ποὺ πρόκειται νὰ μετάσχει στὴ Θεία Εὐχαριστία προσέρχεται μὲ φόβο

χώρησι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔβλαψε καὶ νὰ συγχωρήσει ὅσους ἐνδεχομένως τὸν πίκραναν ἢ τὸν σκανδάλισαν.

Στὸ παρὸν ἄρθρο θὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ ἓνα στοιχεῖο αὐτῆς τῆς προετοιμασίας, τὸ ὁποῖο ζοῦν συνειδητὰ οἱ πιστοὶ καὶ αὐθόρμητα τὸ τηροῦν, μὰ ἴσως δὲν γνωρίζουν πόσο ἀπαραίτητο εἶναι ἢ μὲ ποιὸν τρόπο καθορίζεται· τὴ νηστεία. **Εἶναι**

Θεοῦ (μὲ εὐλάβεια πρὸς τὸν Θεό), ὥστε νὰ μὴν φλεγεῖ. Ἡ Θεία Κοινωνία ἀπὸ τὴ μία εἶναι θεῖο πῦρ ποὺ κατακαίει τὶς ἁμαρτίες ὅσων προσέρχονται «φόβω», ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη κατακαίει (κατακρίνει) τοὺς ἀμετανοήτους καὶ ἀσεβῶς προσερχομένους. Ἀφοῦ τὸ συνειδητοποιήσει αὐτό, τότε σημαίνει πὼς πηγαῖα θὰ ἐπιζητήσει συγ-

ἀναγκαῖα ἢ νηστεία πρὶν τὴ μετοχὴ στὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας; Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα θὰ προσπαθήσουμε νὰ ἀπαντήσουμε ξεκάθαρα μὲ τὴ βοήθεια τῶν Ἱερῶν Κανόνων τῆς Ἐκκλησίας μας, ὥστε ἡ παραμικρὴ ἀμφιβολία νὰ χαθεῖ.

Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες θεσπίστηκαν ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας στὶς Οἰκουμενικὲς καὶ Το-

πικὲς Συνόδους, ἐνῶ ἄλλους τοὺς βρῖσκουμε σὲ ἀπαντητικὲς ἐπιστολὲς τῶν Πατέρων γιὰ διάφορα ζητήματα ποὺ κατὰ καιροὺς ἐρωτοῦνταν.

Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες ἀντλοῦν τὴν ἰσχύ τους ἀπὸ τὴν Ἁγιοπνευματικὴ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ Πατέρες ποὺ συγγράφουν τοὺς Κανόνες δὲν «διάτασουν» αὐθαίρετα, ἀλλὰ, βιώνοντας τὴ λατρευτικὴ πράξη καὶ τὸ ἦθος τῆς Ἐκκλησίας, καταγράφουν, ὡς Κανόνα, τὴν ἀδιάφραστη ἐμπειρία θεώσεως ποὺ ζοῦν μέσα στὴν Ἐκκλησία¹.

Οἱ Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐρμηνεύονται κατὰ τὸ δοκοῦν. Γιὰ τὸ τόλμημα τῆς ἐρμηνείας τῶν Κανόνων προϋποτίθεται ὅτι ὁ ἐρμηνευτὴς τους ἀφενὸς ζεῖ

μὲ φρόνημα ἐκκλησιαστικὸ καὶ ἀφετέρου εἶναι θεολογικὰ καταρτισμένος².

Ὅμως, προτοῦ ἐξετάσουμε τὸ θέμα μας ὑπὸ τὸ πρίσμα τῶν Κανόνων, εἶναι χρήσιμο νὰ σημειώσουμε συνοπτικὰ τὴ βιβλικὴ θεμελίωση τοῦ θεσμοῦ τῆς νηστείας γενικὰ:

(α) Ὁ Θεὸς δίνει τὴν ἐντολὴ τῆς νηστείας ἀμέσως μετὰ τὴ δημιουργία τῶν πρωτοπλάστων, ὅταν τοὺς λέει νὰ μὴ δοκιμάσουν τὸν καρπὸ «ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν»³. Ἐπὶ τούτου ὁ ἅγιος Βασίλειος ὁ Μέγας γράφει ὅτι ἡ νηστεία εἶναι συνομιλικὸς μὲ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀφοῦ νομοθετήθηκε στὸν Παραδεισο⁴.

(β) Ὁ Μωυσῆς προσεύχεται

1. Βλ. Βλάσιος Φειδᾶς, *Ἱστορικοκανονικαὶ καὶ ἐκκλησιολογικαὶ προϋποθέσεις ἐρμηνείας τῶν Ἱερῶν Κανόνων*, Ἀθήνα 1972, σσ. 51 - 52.

2. Ὁ.π., σ. 51.

3. Γέν. 2, 16 - 17.

4. «Μὴ νομίζεις ὅτι ἡ ἡμέρα τοῦ ἐξιλασμοῦ, ποὺ ἔχει διαταχθεῖ γιὰ τὸν Ἰσραὴλ τὸν ἑβδομο μῆνα (Λευϊτ. 16 - 29· 23, 27), τὴν δεκάτη ἡμέρα τοῦ μῆνα, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς νηστείας. Ἔλα λοιπόν, βαδίζοντας μέσῳ τῆς ἱστορίας, ἐρεῦνησε τὴν ἀρχαιότητά της. Διότι δὲν εἶναι νεώτερο τὸ ἐφεύρημα. Τὸ κειμήλιο εἶναι τῶν πατέρων. Κάθε τί ποὺ εἶναι ἀρχαῖο, εἶναι σεβαστό. Νὰ σέβασαι τὴν παλαιότητα τῆς νηστείας. Εἶναι συνομιλικὴ μὲ τὴν ἀνθρωπότητα· ἡ νηστεία ἐνομοθετήθηκε στὸν παράδεισο. Εἶναι ἡ πρώτη ἐντολὴ ποὺ ἔλαβε ὁ Ἀδάμ: “ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ δὲν θὰ φᾶτε” (Γέν. 2, 17). Τὸ “δὲ θὰ φᾶτε” εἶναι νομοθεσία νηστείας καὶ ἐγκρατείας. Ἐὰν εἶχε νηστεύσει ἀπὸ τὸν καρπὸ τοῦ δένδρου ἡ Εὗα, τώρα δὲν θὰ εἶχαμε ἀνάγκη ἀπὸ τὴ νηστεία αὐτή. “Διότι δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἰατροῦ οἱ ὑγιεῖς, ἀλλὰ οἱ ἄρρωστοι” (Μτθ. 9, 12)». *Περὶ νηστείας*, Λόγος Α΄, 3.

καὶ νηστεύει σαράντα ἡμέρες πρὶν λάβει ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴ Διαθήκη μὲ τις δέκα ἐντολὲς χαραγμμένες στὶς λίθινες πλάκες⁵.

(γ) Ὁ Προφήτης Ἡλίας νηστεύει σαράντα ἡμέρες, γιὰ νὰ συνομιλήσει μὲ τὸν Θεό⁶.

(δ) Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεάνθρωπος Χριστός, πρὶν ἀρχίσει τὸ σωτηριολογικὸ Του ἔργο, νηστεύει σαράντα ἡμέρες⁷.

Τὰ πιὸ πάνω, καὶ πολλὰ ἄλλα χωρία στὴν Ἁγία Γραφή, δείχνουν τὴ νηστεία ὡς θεόσδοτη συνήθεια, ἢ ὁποία ἀποσκοπεῖ στὴν προετοιμασία γιὰ μία ἱερὴ συνάντηση ἢ γιὰ τὴν ἑναρξὴ μιᾶς ἱερῆς ἐργασίας. Τὸ Μυστήριό τῆς Θείας Εὐχαριστίας δὲν εἶναι ἀπλῶς μία ἱερὴ συνάντηση, ἀλλὰ ἢ κατὰ χάριν ἔνωση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό, ἢ θέωσή του καὶ γι' αὐτὸ τὸν λόγο οἱ χριστιανοί, πρὶν κοινωνήσουν, προετοιμάζονται κατάλληλα μὲ προσευχή, νηστεία, συγχώρηση καὶ προσπάντων μετάνοια.

Ἡμέρες καὶ περίοδοι νηστείας

Οἱ ἡμέρες τῆς νηστείας κανονίζονται στοὺς Ἀποστολικοὺς Κανόνες καὶ στοὺς Κανόνες τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Παραθέτουμε δύο ἐξ αὐτῶν, ποὺ μᾶς πληροφοροῦν γιὰ ὀρισμένες λεπτομέρειες στὸ ζήτημα αὐτό.

Ὁ ΕΘ΄ Ἀποστολικὸς Κανόνας ἀναφέρει ὅτι «*ἂν κάποιος ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης δὲν νηστεύει οὔτε τὴ Μεγάλῃ Σαρακοστῇ τοῦ Πάσχα οὔτε Τετάρτῃ οὔτε Παρασκευῇ, νὰ καθαιρεῖται, ἐκτὸς κι ἂν ἐμποδίζεται ἀπὸ σωματικὴ ἀσθένεια· κι ἂν εἶναι λαϊκός, νὰ ἀφορίζεται*»⁸. Ἡ νηστεία (ποὺ στὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας -σὲ παλαιότερες ἐποχές- σήμαινε τὴν πλήρη ἀσιτία μέχρι τὴν Θ΄ Ὥρα, δηλαδὴ μέχρι τὶς 3 μ.μ., καὶ ξηροφαγία μετὰ τὴν Θ΄) κατὰ τὴ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστή, τὶς Τετάρτες καὶ τὶς Παρασκευὲς τοῦ ἔτους ἀφορᾷ ὅλους τοὺς Χριστιανούς. Μόνη παρέκκλιση

5. Βλ. ᾠδ. 34, 28.

6. Βλ. Γ΄ Βασιλειῶν 19, 8.

7. Βλ. Μτθ. 4, 2.

8. Γ. Α. Ράλλης καὶ Μ. Ποτλῆς, *Σύνταγμα τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων*, τόμ. Β΄, Ἀθήνα 1852, σ. 88.

που ἐπιτρέπεται εἶναι σὲ περιπτώσῃ ἀρρώστιας. Ὅπως ἐξηγεῖ ὁ Ἰωάννης Ζωναρᾶς⁹, «ἡ νηστεία διὰ ταπεινώσιν ἐπινενόπται τῆς σαρκὸς» καὶ ἐὰν κάποιος καταπονεῖται ἀπὸ ἀσθένεια, ἡ ταπεινώσῃ ἀπὸ τῆ νηστεία δὲν εἶναι ἀναγκαῖα¹⁰. Ἡ παράβαση τοῦ Κανόνα αὐτοῦ ἐπιφέρει παιδαγωγικὰ (καὶ ὄχι τιμωρητικὰ) τὴν καθάρεση τῶν κληρικῶν ἀπὸ ὁποιονδήποτε ἱερατικὸ βαθμὸ καὶ ἀφορισμὸ τῶν λαϊκῶν.

Ὁ ΝΕ΄ Κανόνας τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου γράφει: «Ἐπειδὴ ἔχουμε πληροφορηθεῖ ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ρώμης νηστεύουν (κάνουν Θ΄) κατὰ τὶς ἅγιες νηστεῖες τῆς Σαρακοστῆς τὰ Σάββατα, ἀντίθετα ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ τάξῃ ποὺ ἔχει παραδοθεῖ, ἀποφάσισε ἡ ἅγια σύνοδος νὰ ἰσχύει καὶ στὴ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία ἀπαρασάλευτα ὁ κανόνας ποὺ λέει: “ἂν κάποιος κληρικὸς βρεθεῖ νὰ νηστεύει τὴν ἅγια Κυριακὴ ἢ τὸ

Σάββατο ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα καὶ μόνο (τὸ Μέγα Σάββατο), νὰ καθαιρεῖται· κι ἂν εἶναι λαϊκός, νὰ ἀφορίζεται”»¹¹. Ὁ Βαλσαμόνας ἐξηγεῖ ὅτι ὁ Κανόνας ἀφορᾷ τοὺς Ρωμαίους-Λατίνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν τὴ συνήθεια νὰ νηστεύουν ὅλα τὰ Σάββατα, προφασιζόμενοι τὴν παραμονὴ τοῦ Ἰησοῦ στὸ μνήμα κατὰ τὴν ἡμέρα αὐτή¹². Καὶ ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἄγιορείτης διορθώνει πὼς ἀκόμα καὶ τὰ Σάββατα τῆς Ἁγίας Τεσσαρακοστῆς «γίνεται κατάλυσις εἰς αὐτά, εἰς οἶνον, ἔλαιον καὶ ὄστρακόδεσμα»¹³.

Πέρα ἀπὸ τὴ νηστεία τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, τῆς Τετάρτης καὶ τῆς Παρασκευῆς, ὑπάρχουν καὶ ἄλλες μέρες ἢ περιοδοὶ νηστείας, ποὺ ἔχουν γίνε ἀποδεκτὲς ἀπὸ τὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας, παρόλο ποὺ δὲν ἔχουν θεσπιστεῖ ἀπὸ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, π.χ. τῶν Χριστουγέννων, τοῦ Δεκαπενταγούστου, τῶν Ἀποστόλων κ.λπ.

9. Χρονογράφος καὶ Θεολόγος μοναχὸς ποὺ ἔζησε τὸν 12ο αἰώνα καὶ ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ἐρμηνεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Κανόνων.

10. Γ. Α. Ράλλης καὶ Μ. Ποτλῆς, *Σύνταγμα τῶν Θείων καὶ Τερῶν Κανόνων*, τόμ. Β΄, Ἀθήνα 1852, σ. 88.

11. Ὁ.π., σ. 434.

12. Βλ. ὅ.π., σ. 435.

13. Ἀγάπιος Ἱερομόναχος καὶ Νικόδημος Μοναχός, *Πηδάλιον*, Ἀθήνα 1886, σ. 222.

Ἡ εὐχαριστιακὴ νηστεία

Παρακάτω θὰ ἐξετάσουμε τί καταγράφουν οἱ Πατέρες γιὰ τὴν εὐχαριστιακὴ νηστεία, δηλαδὴ τὴ νηστεία ὡς προετοιμασία γιὰ τὴ Θεία Κοινωνία κατὰ τὴ Θεία Εὐχαριστία. Ἐξαρχῆς, θὰ πρέπει νὰ ἀναφέρουμε ὅτι ἡ εὐχαριστιακὴ νηστεία δὲν εἶναι μία εἰδικὴ περίοδος νηστείας, μίας ἢ περισσοτέρων ἡμερῶν, πρὸ τῆς Θ. Κοινωνίας, ἀλλὰ δηλώνει ὅτι ὁ προσερχόμενος στὴ Θεία Μετάληψη ὀφείλει νὰ εἶναι νηστικός, εἴτε κληρικός εἴτε λαϊκός. Οἱ Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, δὲν ἔχουν θεσπίσει καμιά εἰδικὴ νηστεία ὡς προετοιμασία γιὰ τὴ Θ. Κοινωνία, παρὰ μόνο τὴν εὐχαριστιακὴ νηστεία.

Οἱ κληρικοὶ

Ὁ ΚΘ΄ Κανόνας τῆς Πενθέ-

κτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐπισημαίνει τὴν κανονικὴ πρᾶξι τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ ἀποκαταστήσει τὴν τάξιν σὲ ἓνα λειτουργικὸ ζήτημα, ποῦ προηγούμενος Κανόνας τροποποίησε:

«Ὁ κανόνας τῶν Πατέρων ποῦ συνῆλθαν στὴν Καρθαγένη¹⁴ ὀρίζει νὰ μὴ γίνονται προσφορὲς στὴν ἁγία τράπεζα παρὰ μόνο ἀπὸ ἀνθρώπους ποῦ νηστεύουν, μεῖ ἐξαίρεση μία μέρα τοῦ χρόνου, κατὰ τὴν ὁποία τελεῖται τὸ Κυριακὸ δεῖπνο, ἴσως ἐπειδὴ οἱ θεῖοι ἐκεῖνοι Πατέρες καθιέρωσαν τότε τοῦτο γιὰ κάποιους τοπικοὺς λόγους ὠφελίμους γιὰ τὴν ἐκκλησία. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐμᾶς δὲν μᾶς ἀναγκάζει κανένας νὰ ἐγκαταλείψουμε τὴν ἀκρίβεια, ὀρίζουμε, ἀκολουθώντας τὶς παραδόσεις τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων, ὅτι δὲν πρέπει καὶ κατὰ τὴ σαρακοστὴ νὰ λύουμε τὴ νηστεία τὴν Πέμπτη τῆς τελευταίας

14. ΜΑ΄ Κανόνας τῆς Συνόδου τῆς Καρθαγένης: «Ὡστε ἅγια θυσιαστηρίου, εἰ μὴ ἀπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων, μὴ ἐπιτελεῖσθαι, ἐξηρημένης μιᾶς ἐτησίας ἡμέρας, ἐν ἧ τὸ Κυριακὸν δεῖπνον ἐπιτελεῖται. Ἐὰν δὲ τινῶν κατὰ τὸν δειλινὸν καιρὸν τελευτησάντων εἴτε ἐπισκόπων, εἴτε τῶν λοιπῶν, παράθεσις γένηται, μόναις εὐχαῖς ἐκτελεσθῆ, ἐὰν οἱ ταύτην ποιῶντες ἀριστήσαντες εὐρεθῶσιν», δηλαδὴ νὰ μὴν τελοῦνται ἅγια μυστήρια στὴν ἁγία Τράπεζα παρὰ μόνο ἀπὸ νηστικούς ἀνθρώπους, μεῖ ἐξαίρεση μίας μέρας τοῦ χρόνου, κατὰ τὴν ὁποία τελεῖται τὸ δεῖπνο τοῦ Κυρίου. Κι ἂν γίνετα «Παράθεση» γιὰ κάποιους ποῦ πέθαναν τὸ ἀπόγευμα, εἴτε εἶναι αὐτοὶ ἐπίσκοποι εἴτε ἄλλοι κληρικοί, νὰ τελεστεῖ μόνο με εὐχῆς, σὲ περίπτωσι ποῦ ἔχουν γευματίσει αὐτοὶ ποῦ κάνουν τὴν «Παράθεση».

ἐβδομάδας καὶ νὰ ἀτιμάζουμε ἔτσι ὅλη τὴ σαρακοστή»¹⁵.

Ἡ Σύνοδος ποὺ συνήλθε στὴν Καρθαγένη εἶχε ὀρίσει ὅπως οἱ κληρικοὶ νὰ νηστεύουν (νὰ εἶναι ἄσιτοι) πρὶν ἀπὸ κάθε Θεία Λειτουργία, μὲ ἐξαίρεση τὴ Μεγάλη Πέμπτη, κατὰ τὴν ὁποία ἔγινε ὁ Μυστικὸς Δείπνος. Αὐτὴ τὴν ἐξαίρεση ἐπέτρεψε ἡ Σύνοδος τῆς Καρθαγένης γιὰ λόγους ποὺ κριθῆκαν ἀπαραίτητοι γιὰ τὸ ποίμνιο τῆς περιοχῆς ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Ὡστόσο, ἡ Πενθέκτη ἐπαναλαμβάνει τὸν **ΕΘ' Ἀποστολικὸ Κανόνα καὶ τὸν Ν' τῆς Συνόδου τῆς Λαοδικείας**¹⁶, ὥστε ἡ ἐξαίρεση τῆς Καρθαγένης νὰ μὴν γίνεи κανόνας γιὰ ὅλη τὴν Ἐκκλησία.

Ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸν Κανόνα, ἡ Θεία Εὐχαριστία τελεῖται ἀπὸ νηστικούς κληρικούς, χωρὶς νὰ ἐξαίρεται καμιά ἡμέρα· «μηδενὸς οὖν ἡμᾶς ἐνάγοντος καταλίπειν τὴν ἀκρίβειαν», ὅπως σαφέστατα καταγράφεται.

Οἱ λαϊκοὶ

Ὅσον ἀφορᾶ στὸν ΚΘ' Κανόνα τῆς Πενθέκτης Συνόδου, οἱ ἐρμηνευτὲς δίνουν διάφορες ἐρμηνεῖες, ἐπεκτείνοντάς τον καὶ στοὺς λαϊκοὺς. Ὅμως, ὅλοι συγκλίνουν πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνση.

Ὁ ἐπίτροπος τῶν Ἰωαννίνων Ἀρχιμανδρίτης Ἰάκωβος (17ος αἰ.) γράφει κατὰ ἀπόλυτο τρόπο ὅτι «ὁ κθ' κανόνας τῆς ἔκτης συνόδου λέει καὶ αὐτὸς πὼς οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ τελοῦν τὴν θεία Μυσταγωγία νηστικοὶ καὶ νὰ μεταλαμβάνουν νηστικοὶ καὶ νὰ παίρνουν τὸ ἀντίδωρο νηστικοί, ἀναφέροντας καὶ τὴν αἰτία ὅτι οἱ παλαιοὶ τηροῦσαν αὐτὸ (νὰ λύουν τὴ νηστεία τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς τὴ Μεγάλη

15. Βλ. Γ. Α. Ράλλης καὶ Μ. Ποτλῆς, *Σύνταγμα τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων*, τόμ. Β', Ἀθήνα 1852, σ. 367.

16. Γιὰ τὸ συγκεκριμένο θέμα ὁ Βαλσαμόνας γράφει: «Τοῦτο οὖν μὴ γίνεσθαι διωρίσαντο οἱ τῆς σ' συνόδου Πατέρες, εἰπόντες, ὅτι τότε μὲν ἴσως διὰ τινὰ εὐλογον αἰτίαν καὶ λυσιτελῆ ταῖς ἐκκλησίαις, τοῦτο οὕτω γίνεσθαι οἰκονομικῶς διωρίσθη· ἀρτίως δὲ μηδενὸς ἀναγκαίου κατεπείγοντος, οὐ χρὴ τὰς ἀποστολικὰς καὶ πατρικὰς παραδόσεις παραβαίνεσθαι· εἰσὶ δὲ αὐται, ὁ ξθ' κανὼν τῶν ἁγίων

Πέμπτη και να τρώνε πριν τη τέλεση του Μυστηρίου), για κάποια οικονομία προς όφελος των ανθρώπων, αλλά εμείς δεν μπορούμε τώρα που οργανώθηκε και αποκαταστάθηκε η Εκκλησία να χαλούμε τις παραίνεσεις των Αγίων Αποστόλων»¹⁷.

Ο Καθηγητής Θεόδωρος Γιάγκου σχολιάζει ότι «οί κανόνες δεν ορίζουν συγκεκριμένο τρόπο προετοιμασίας ή συγκεκριμένη νηστεία. Μόνο ο μαΐ και ο μζ κανόνας της Καρθαγένης προβλέπουν ή θεία εὐχαριστία να προσφέρεται ὑπὸ νηστικῶν και να δίδεται σὲ νηστικούς. Συναφής πράξη καταγράφεται και στὸν κθ΄ τῆς Πενθέκτης. Ὅμως κανένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν προβαίνει στὴ διατύπωση ἀκριβοῦς χρόνου ἐνάργεως τῆς ἀσιτίας ἢ τέλος πάντων δὲν καθορίζει περαιτέρω τὴν ἔκταση τοῦ χρόνου ἢ τὴν ποιότητα τῆς εὐχαριστιακῆς νηστείας ἢ τῆς λοιπῆς ἀσκήσεως. Ταῦτα ἀφέθησαν στὰ χέρια τῆς ἐκκλησίας, ἢ ὁποία τὰ ρύθμιζε μὲ βάση τὸ

πρόσωπο και τὶς ἀνάγκες»¹⁸.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς κανένας Κανόνας δὲν καθορίζει ἀπὸ ποιά ὥρα ἀκριβῶς πρέπει νὰ παραμένει κανεὶς νηστικός, ὅταν πρόκειται νὰ κοινωνήσει. Οἱ Κανόνες συνηγοροῦν ὅτι προϋποτίθεται νηστεία γιὰ τὴ μετοχή στὸ Μυστήριό τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἀλλὰ δὲν συγκεκριμενοποιοῦν ὥρα. Ἴσως, περισσότερο διαφωτιστικοὶ νὰ εἶναι οἱ Κανόνες ποὺ ἀναφέρονται παρακάτω· ἂν και ἀφήνουν νὰ αἰωρεῖται κάπως τὸ διάστημα τῆς νηστείας πριν τὴ μετάληψη, ἐντούτοις δίνουν ἓνα χρονικὸ πλαίσιο.

Ὁ Πθ΄ Κανόνας τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου μᾶς πληροφορεῖ γιὰ τὴ νηστεία τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς και συγκεκριμένα γιὰ τὸ θέμα μέχρι ποιά ὥρα νὰ τηρεῖται. Τὸ κείμενο ἔχει ὡς ἐξῆς: «Τὰς τοῦ σωτηρίου πάθους ἡμέρας, ἐν νηστεία και προσευχῇ και κατανύξει καρδίας ἐπιτελοῦντας, χρῆ τοὺς πιστοὺς περὶ μέσας τῆς περὶ τὸ μέγα σάββατον νυκτὸς ὥρας

Ἀποστόλων, ὁ ν΄ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου και ἕτεροι». Γ. Α. Ράλλης και Μ. Ποτλῆς, ὁ.π., τόμ. Β΄, σ. 368.

17. Ἀρχιμ. Ἰάκωβος, *Βακτηρία Ἀρχιερέων (1645)*, τόμ. Γ΄, ἐπιμέλεια Προδρόμου Ἀκανθοπούλου, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 1220.

18. Θεόδωρος Ξ. Γιάγκου, *Κανόνες και Λατρεία*, ἐκδ. Μυθονία, Θεσσαλονίκη 2006, σσ. 350 - 351.

ἀπονησιτίζεσθαι, τῶν θείων Εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Λουκᾶ, τοῦ μὲν διὰ του· ὀψὲ σαββάτων ρήματος· τοῦ δὲ διὰ του· ὄρθρου βαθέος, τὴν βραδύτητα τῆς νυκτὸς ὑπογραφόντων»¹⁹.

Ὅπως φαίνεται, οἱ χριστιανοὶ συνήθιζαν νὰ διακόπτουν τὴ νηστεία τοῦ Πάσχα σὲ διαφορετικὲς μέρες καὶ ὥρες, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴν τηρεῖται μὲ τάξη ἢ σωτήριος ἄσκηση τῆς ἐγκράτειας. Πρὸς τοῦτο καὶ ὁ πῖθό πάνω Κανόνας «διορίζει, ὅτι οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἐπιτελοῦν ὅλην τὴν μεγάλην ἐβδομάδα τῶν ἁγίων Παθῶν μὲ νηστείαν καὶ προσευχὴν καὶ κατάνυξιν τῆς καρδίας, ἀληθινὴν δηλαδὴ καὶ ὄχι ὑποκριτικὴν (ἐξαιρέτως δέ, καὶ μάλιστα τὴν μεγάλην Παρασκευὴν καὶ τὸ μέγα Σάββατον, τῆς ἐρχομένης δὲ μεγάλης Κυριακῆς νὰ παύουσι τὴν νηστείαν, ἐπειδὴ ἤδη ἀνέστη ὁ Κύριος (...))»²⁰, ὅπως σχολιάζει

ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἄγιορείτης. Μάλιστα, τοῦτο ἐδράζεται ἀγιολογικῶς, ἐφόσον ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος γράφει «Ὅψὲ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον»²¹ καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς γράφει πῶς οἱ Μυροφόροι «τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέος ἦλθον ἐπὶ τὸ μνήμα φέρουσαι ἅ ἡτοίμασαν ἀρώματα»²². Ἄρα, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἔγινε τὰ χαράματα τῆς Κυριακῆς καὶ γι' αὐτὸ ἡ νηστεία τῆς Μ. Σαρακοστῆς τότε λήγει, γιὰ νὰ ἐορταστῇ τὸ μεγάλο γεγονός τὴν πρέπουσα ὥρα, δηλαδὴ μὲ τὸ πέρασ τῆς Θείας Λειτουργίας ποὺ τελεῖται μετὰ τὰ μεσάνυκτα.

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὑπερθεματίζει, γράφοντας ὅτι «οἱ χριστιανοὶ μετὰ τὸ μεσονύκτιον πρέπει πρῶτον νὰ ἀκούουσιν ὅλον τὸν ὄρθρον τῆς ἀναστάσεως, νὰ προσμένωσιν ἕως οὔ νὰ

19. «Περνώντας τις μέρες τοῦ σωτηρίου πάθους μὲ νηστεία καὶ προσευχὴ καὶ κατάνυξιν καρδίας, πρέπει οἱ πιστοὶ νὰ κρατοῦν τὴ νηστεία μέχρι τὰ μεσάνυχτα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου· οἱ θεῖοι εὐαγγελιστὲς Ματθαῖος καὶ Λουκᾶς σημειώνουν τὸ προχωρημένο τῆς νύχτας μὲ τις λέξεις “ἀργὰ τὸ Σάββατο” ὁ ἕνας, “βαθιὰ χαράματα” ὁ ἄλλος».

20. Ἀγάπιος Ἱερομόναχος καὶ Νικόδημος Μοναχός, Πηδάλιον, ὁ.π., σσ. 243 - 244.

21. Μτθ. 28, 1.

22. Λκ. 24,1.

τελειώση ἡ Θεία Λειτουργία, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ παύουσι τὴν νηστείαν, καὶ νὰ ἐσθίουν πασχαλινὸν ἐν εὐφροσύνῃ καὶ χαρᾷ. Λέγουσι γὰρ αἱ Ἀποστολικαὶ διαταγαὶ (αὐτόθι): “διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς, ἀναστάντος τοῦ Κυρίου, προσενέγκατε τὴν θυσίαν ὑμῶν, περὶ ἧς ὑμῖν διετάξατο δι’ ἡμῶν λέγων· ‘τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν’ καὶ λοιπὸν ἀπονηστεύετε εὐφραίνόμενοι”. Βλέπεις ὅτι λέγουσι πρῶτον νὰ γίνεται ἡ λειτουργία καὶ ὕστερα νὰ πασχάζωμεν; Ὅθεν ἀξιοκατάκριτοι εἶναι, καὶ πολλὰ κοιλιόδουλοι καὶ λαίμαργοι ἐκεῖνοι ὁπού βασιτῶντες εἰς τοὺς κόλπους των αὐγά, ἢ τυρί, εὐθὺς ὁπού ἀκούσουν τὸ “Χριστὸς ἀνέστη”, τὰ χάπτουσιν εἰς τὸ στόμα, καὶ ἄς διορθώσουν τὸ ἄτοπον αὐτὸ ἀπὸ τώρα καὶ ὕστερα· ἀλλὰ καὶ οἱ γονεῖς δὲν πρέπει νὰ ἀφίνουσι τὰ τέκνα των νὰ κάμνουν παρόμοιον ἄτακτον πράγμα»²³.

Ὁ Βαλσαμόνας ἐξηγεῖ ἀναλυτικὰ τὸν ἐν λόγῳ Κανόνα καὶ διαφωτίζει καλύτερα τὴν κανονικὴν πράξιν τῆς Ἐκκλησίας: «Καὶ στοὺς Ἀποστολικούς Κανόνες καὶ στὶς Συνόδους νομο-

θετήθηκε νὰ μὴν τηρεῖται νηστεία τὸ Σάββατο καὶ τὴν Κυριακὴν, ἐκτός τοῦ ἐνὸς καὶ μοναδικοῦ Σαββάτου, δηλαδὴ τοῦ Μεγάλου· διότι κατὰ αὐτὸ προσταχθήκαμε νὰ νηστεύουμε. Σὲ συνέχεια αὐτῶν, ὁ παρὼν Κανόνας, ὀρίζει ὅπως ὅλες τὶς μέρες τοῦ σωτηρίου Πάθους τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μας νὰ νηστεύουμε, καὶ κατὰ αὐτὸ τὸ Σάββατο, ἕξι ὥρες μετὰ τὴν νύχτα νὰ καταλύουν οἱ πιστοὶ γιὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μας (...)»²⁴.

Κάθε Κυριακὴν, σύμφωνα μετὰ τὴν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν, εἶναι ἡμέρα ἀναστάσιμη, ζοῦμε τὸ Πάσχα τοῦ Κυρίου, καὶ γι’ αὐτὸ τελοῦμε τὴν Θεία Λειτουργίαν ποὺ ἔχει πάντοτε ἀναστάσιμον χαρακτῆρα, ὅποια μέρα κι ἂν τελεῖται. Ἔτσι, προκύπτει τὸ ἐρώτημα: Μήπως ἡ μετάληψη τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα εἶναι περισσότερο ἀναστάσιμη ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες ἡμέρες τοῦ ἔτους; Μήπως ὁ Κύριος ποὺ ἐπιδέχεται τὰ Ἅγια Πάθη καὶ ἀνασταίνεται σὲ κάθε Ἱερῇ Λειτουργίᾳ, κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πά-

23. Ἀγάπιος Ἱερομόναχος καὶ Νικόδημος Μοναχός, *Πηδάλιον*, ὁ.π., σ. 244.

24. Γ. Α. Ράλλης καὶ Μ. Ποτλῆς, ὁ.π., τόμ. Β΄, σ. 544.

σχα εἶναι πῶς ἀναστημένος ἀπὸ τὶς ἄλλες φορές; Ἀσφαλῶς ὄχι! Τοῦτο ἀκούγεται μᾶλλον ὡς βλασφημία, ἀφοῦ «Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας»²⁵.

Δύο ἀκόμα Κανονικὲς Πηγὲς συμφωνοῦν ὅτι μεταλαμβάνουν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων οἱ χριστιανοὶ ποὺ δὲν ἔχουν φάει ἢ πιεῖ ὀτιδίποτε. Σαφέστατα, ὁ **Θ' Κανόνας τοῦ Ἁγίου Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως** ὀρίζει: «Πρέπει νὰ μεταδίδεται ἡ Θεία Κοινωνία στὸν ἀσθενῆ ποὺ κινδυνεύει νὰ πεθάνει, ἀκόμα καὶ ἂν ἔχει γευθεῖ φαγητό»²⁶. Ἡ φιλόανθρωπη Ἐκκλησία βλέπει τὸν πόνο τῶν ἀνθρώπων καὶ θέλει νὰ τὸν ἀπαλύνει, δίνοντάς τους ἐλπίδα. Γι' αὐτὸ καὶ κάμπτεται τὴν ἀκρίβεια τῶν Κανόνων καὶ μὲ ἕνα ἄλλο Κανόνα δείχνει φανερὰ καὶ τὴν οἰκονομία. Ὁ ἀσθενὴς χρειάζεται ὅσα περισσότερα μέσα τοῦ ἐπιτρέπονται στὴν κατάστασή του, ὥστε νὰ ἀνακάμψει ἢ βρώση καὶ ἢ πόσι, τὰ φάρμακα καὶ ἄλλες θεραπευτικὲς πρακτικὲς εἶναι μέσα ἐνδυνάμωσης τοῦ ἀσθενοῦς. Ἡ στέρηση τῆς τροφῆς σὲ ἕνα ἀσθενῆ θὰ ἦταν ἀπάνθρωπο καὶ

ἀνίερο γεγονός. Λαμβάνοντας ὅλα τοῦτα ὑπόψιν ἡ Ἐκκλησία, νομοθετεῖ καὶ γιὰ τὴν ἐπίλυση καὶ αὐτῶν τῶν θεμάτων, ὥστε νὰ μὴν ἀπαγορευεῖται ἡ μετάληψη σὲ κανέναν βαρῶς ἄρρωστο, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ τοῦ μεταδίδονται τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου, ἀκόμα καὶ στὴν περίπτωσι ποὺ ἔχει φάει κάτι. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Κανόνας κάνει εἰδικὴ μεία αὐτῆς τῆς ἐξαίρεσης, σημαίνει πὼς δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο γιὰ τοὺς ὑγιεῖς. Ἄρα, ἐνῶ στοὺς βαρῶς ἀσθενεῖς ἐπιτρέπεται κατ' οἰκονομίαν νὰ κοινωνήσουν, ἔστω κι ἂν προηγουμένως ἔχουν φάει, οἱ ὑγιεῖς πρέπει νὰ κοινωνοῦν νηστικοί.

Τοῦτο φαίνεται καὶ σὲ ἕνα περιστατικὸ ποὺ ἔλαβε χώρα τὸν 4ο αἰῶνα, μὲ τὸν ἅγιον Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο. Εἶχε κατηγορηθεῖ ὁ Ἅγιος ὅτι κοινωνήσε κάποιον ὁ ὁποῖος δὲν ἦταν νηστικὸς καὶ ἔτσι ἀναφέρει τὸ

25. Ἐβρ. 13, 8.

26. Γ. Α. Ράλλης καὶ Μ. Ποτλῆς, ὁ.π., τόμ. Δ', σ. 428.

συμβάν σὲ ἐπιστολή του «Πρὸς Κυριακὸν Ἐπίσκοπον». Γράφει χαρακτηριστικὰ ὁ Ἅγιος, «*ἂν τὸ ἔκαμα αὐτό, νὰ σβηστεῖ τὸ ὄνομά μου ἀπὸ τῆ βίβλο τῶν Ἐπισκόπων*». Ἔτσι, ὅσοι πρόκειται νὰ μεταλάβουν, μέχρι καὶ πρὶν τὰ μεσάνυκτα ἔχουν τὴν ἄδεια νὰ πίνουν νερὸ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ νὰ μὴν βάζουν τίποτε στὸ στόμα μέχρι νὰ μεταλάβουν²⁷.

Παραθέτουμε, ἐπίσης, τὴ **Γ' Κανονικὴ Ἀπόκριση τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Τιμοθέου Α'**²⁸, ποὺ ἀφορᾷ στὴ νηστεία τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς ἀπὸ ἕναν ἀσθενῆ: «*Ἐρώτηση Γ': Ἄν κάποιος εἶναι ἄρρωστος καὶ ἔχει ἐξαντληθεῖ τελείως ἀπὸ τὴ μεγάλη ἀρρώστια καὶ ἔρθει ἢ περιόδος τῆς νηστείας τοῦ ἁγίου Πάσχα, πρέπει νὰ νηστέψει, ἢ ὁ κληρικὸς τοῦ ἐπιτρέπει νὰ τρώει ὅ,τι μπορεῖ, ἢ τουλάχιστον λάδι καὶ κρασί, ἐξαιτίας τῆς μεγάλης του ἀρρώστιας; Ἀπάντηση: Πρέπει νὰ σταματᾷ τὴ νηστεία, ὥστε νὰ παίρνει ὁ ἄρρωστος τὴν*

τροφή καὶ τὸ ποτὸ στὸ βαθμὸ ποὺ μπορεῖ νὰ ἀντέξει· γιατί εἶναι σωστὸ τὸ νὰ τρώει λάδι, μιά καὶ ἐξαντλήθηκε»²⁹. Ἡ ἀσθένεια, ἐφόσον καταπονεῖ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ τὸν πάσχοντα ἀνθρώπο, ἐκτιμᾶται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἢ ὑπομονὴ τοῦ πόνου ὡς ἄσκηση ἀντίστοιχη τῆς ἐγκρατείας - νηστείας.

Τὸ ἴδιο φανερῶνεται καὶ ἀπὸ τὴν **Η' Κανονικὴ Ἀπόκριση τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας**, ὅποτε ἐρωτήθηκε «*ἐὰν μία γυναίκα γεννήσει κατὰ τὴν περίοδο τῆς νηστείας τοῦ Πάσχα, πρέπει νὰ νηστέψει καὶ νὰ μὴν πιεῖ κρασί ἢ νὰ σταματᾷ τὴ νηστεία καὶ νὰ πίνει κρασί, ἐπειδὴ γέννησε*». Μὲ γνώμονα τὴ φιλήθρονη ποικιλιὰ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ὁ Ἅγιος ἀπαντᾷ πῶς «*ἡ νηστεία ἐπινοήθηκε γιὰ νὰ ταπεινωθεῖ τὸ σῶμα. Ἄν λοιπὸν τὸ σῶμα βρῖσκεται σὲ κατάσταση ταπεινώσεως καὶ ἀδυναμίας, πρέπει νὰ μεταλάβει, στὸ βαθμὸ ποὺ θέλει καὶ μπορεῖ*

27. Βλ. Ἀγάπιος Ἱερομόναχος καὶ Νικόδημος Μοναχός, *Πηδάλιον*, ὁ.π., Ἐρμηνεία στὸν ΚΘ' Κανόνα τῆς Στ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, σ. 203.

28. Ὁ ἅγιος Τιμόθεος Α', ὁ Ἀκτίμων, ἔζησε τὸν 4ο αἰώνα καὶ διετέλεσε Πατριάρχης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τὸ 381 μέχρι τὸ 385 μ.Χ. Οἱ Κανόνες του προέρχονται ἀπὸ ἀποκρίσεις του σὲ διάφορα ἐρωτήματα ποὺ τοῦ ὑποβάλλονταν, δεκαοκτῶ ἀπὸ τίς ὁποῖες ἔλαβαν κανονικὸ κῦρος.

29. Γ. Α. Ράλλης καὶ Μ. Ποτλῆς, ὁ.π., τόμ. Δ', σσ. 336 - 337.

νά κρατήσει τὴν τροφή και τὸ ποτό»³⁰.

Μὲ βάση τὴν Η΄ και τὴ Γ΄ Κανονικὴ Ἀπόκριση τοῦ ἁγίου Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας Ἀ΄ γίνεται κατανοητὴ και ἡ ρήση ποῦ ὁ σοφὸς λαὸς μας ἐπαναλαμβάνει: «Ἀσθενὴς και ὀδοιπόρος ἀμαρτίαν οὐκ ἔχει»³¹. Ἐάν, λοιπόν, στὴ νηστεία τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ἐπιτρέπεται στὸν ἀσθενῆ και τὴ λεχώνα νὰ λύει τὴ νηστεία (νὰ λαμβάνει οἶνο και ἔλαιον), θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ ἡ ἴδια συγκατάβαση -κατὰ περίπτωσιν και κατόπιν εὐλογίας τοῦ ἐξομολόγου- και στὸ θέμα τῆς εὐχαριστιακῆς νηστείας.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Τιμόθεος, στὴ ΙΣΤ΄ Κανονικὴ Ἀπόκρισή του, ἀπαντᾷ μὲ σαφήνεια και σὲ ἓνα ἄλλο ἐρώτημα σχετικὸ μὲ τὸ θέμα μας: «Ἐρώτηση ιστ΄: Ἄν κάποιος νηστεύει γιὰ νὰ κοινωνήσει, καθὼς πλένει τὸ στόμα του ἢ ἦταν στὸ λουτρό, ἤπιε νερὸ χωρὶς νὰ τὸ θέλει, πρέπει νὰ κοινωνήσει;». Ὁ

ἅγιος Τιμόθεος μὲ μία μόνο φράση ἀπαντᾷ, δίνοντας ταυτόχρονα και τὸ ἐπιχείρημα: «Ἀπάντησις: Ναι, γιατί ὁ σατανᾶς βρῆκε ἀφορμὴ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ κοινωνήσει και θὰ τὸ κάνει αὐτὸ πιὸ συχνά»³².

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ἐπεκτείνει τὸν συλλογισμό, λέγοντας πὼς «πρέπει νὰ μεταλάβῃ, διότι ἂν ἐμποδιστεῖ, τότε ὁ διάβολος θὰ ἐπαναλαμβάνει συχνά αὐτὸ και θὰ τὸν κάνει, μὲ τὴ συνεργεία του, νὰ καταπίνει νερὸ γιὰ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὰ θεῖα Μυστήρια»³³. Παράλληλα μὲ αὐτό, χρειάζεται νὰ ἀναφερθεῖ και ἄλλο σημεῖο, ὅπου ὁ Ἅγιος γράφει πὼς «αὐτοὶ ποῦ πρόκειται νὰ μεταλάβουν, ἔχουν τὴν ἄδεια νὰ πίνουν νερὸ μέχρι πρὶν τὰ με-

30. Γ. Α. Ράλλης και Μ. Ποτλῆς, ὁ.π., τόμ. Δ΄, σσ. 335 - 336.

31. Ὁδοιπόρος εἶναι αὐτὸς ποῦ διανύει ἀποστάσεις μὲ τὰ πόδια γιὰ πολλὰς μέρες, ὅπως γινόταν σὲ παλαιότερες ἐποχές, και ὄχι αὐτὸς ποῦ μετακινεῖται μὲ τὰ σύγχρονα μέσα διακίνησης, π.χ. αὐτοκίνητο, τρένο κ.λπ.

32. Γ. Α. Ράλλης και Μ. Ποτλῆς, ὁ.π., τόμ. Δ΄, σ. 341.

33. Ἀγάπιος Ἱερομόναχος και Νικόδημος Μοναχός, Πηδάλιον, ὁ.π., σσ. 544 - 545.

σάνυκτα καὶ μετὰ δὲν πρέπει νὰ βάλουν τίποτε στὸ στόμα τους μέχρι νὰ μεταλάβουν»³⁴.

Τοὺς Κανόνες ποὺ σχετίζονται μὲ τὸ ζήτημα ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, συνοψίζει ὁ Καθηγητὴς Παναγιώτης Μπούμπης: «Ἐκεῖνος ποὺ μεταλαμβάνει ὀφείλει νὰ εἶναι νηστικός (μᾶ'/μῆ' καν. Καρθαγένης). Ἐξαίρεση γίνεται στοὺς ἐτοιμοθανάτους (θ' καν. Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως). Ἐπίσης ὅταν ἀπὸ ἀπροσεξία καταπιεῖ νερὸ κατὰ τὴ στιγμή ποὺ πλένεται, δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴ Θ. Μετάληψη (ιστ' καν. Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας)»³⁵.

Εἶναι ἄξιοι ἀναφορᾶς δύο ἀκόμα Κανόνες, ὥστε νὰ διαφανεῖ ἡ εὐρύτητα τῆς σημασίας τῆς νηστείας, ὡς ἀσκησης ποὺ καλλιεργεῖ τὴν ἐγκράτεια σὲ ὅλες τὶς πτυχές τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Ὅπως εἶδαμε καὶ παραπάνω, ἡ μετάληψη τοῦ Ἀχράντου Σώματος καὶ τοῦ Τιμίου Αἵματος τοῦ Κυρίου, συνοδεύεται μὲ ταπεινὴ διάθεση, ἡ ὁποία ἐκφράζεται βιωματικὰ μὲ νηστεία

καὶ προσευχὴ (π.χ. Ἀκολουθία τῆς Θείας Μεταλήψεως). Στὸ πλαίσιο αὐτῆς τῆς προετοιμασίας ποὺ προβαίνει αὐθόρμητα ὁ εὐλαβὴς χριστιανός, προσπαθεῖ νὰ ἐγκρατεῦται ὄχι μόνον διατροφικά, ἀλλὰ καὶ σαρκικά. Γι' αὐτό, ὅποιος πρόκειται νὰ μεταλάβει, ἀσκεῖ τὴν ἐγκράτεια γενικότερα καὶ ἀποφεύγει ἀκόμα καὶ τὴ συνεύρεση μὲ τὸν/τὴν σύζυγό του τὴν παραμονὴ πρὸ τῆς Θ. Κοινωνίας. Ἐπὶ λέξει, συγκεκριμένος Κανόνας ὀρίζει πὼς «περὶ μεταλήψεως καὶ κοινωνίας, ὅτι ὅποιος θέλη νὰ μεταλάβη, νὰ ἀπέχη ἀπὸ τὴν γυναῖκα του ἢ, κἂν φαντασθῆ»³⁶.

Ὁ πιστὸς ποὺ μετέχει στὴ Θεία Εὐχαριστία καλλιεργεῖ διαρκῶς τὶς θεοειδεῖς ἀρετές, ποὺ μὲ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ τὸν ἐξαγιαίνουν. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἐγκράτεια στὴ βρώση καὶ τὴν πόση δὲν ἰσχύει μόνον μέχρι τὴ στιγμή τῆς Μετάληψης, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀπ' αὐτή. Ἄν καὶ δὲν πρόκειται γιὰ ἀσιτία ἢ ξηροφαγία, ἡ ἐγκράτεια βιώνεται μὲ ἄλλο μέτρο. Τὰ μεταλαμβανόμενα Τίμια

34. Ἀγάπιος Ἱερομόναχος καὶ Νικόδημος Μοναχός, *Πηδάλιον*, ὁ.π., σ. 203.

35. *Κανονικὸν Δίκαιον*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 32008, σ. 120.

36. Ἀρχιμ. Ἰάκωβος, *Βακτηρία Ἀρχιερέων (1645)*, τόμ. Γ', ἐπιμέλεια Προδρόμου Ἀκανθοπούλου, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 1143.

Δῶρα, τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ, φυλάσσονται ὡς πολύτιμος θησαυρὸς καὶ ὡς κόρη ὀφθαλμοῦ ἀπὸ τὸν χριστιανό. Γιὰ τοῦτο καί, ἀφοῦ κοινωνήσει, ἐξακολουθεῖ νὰ προσέχει τί τρώει καὶ τί πίνει, ἐγκρατεύεται, μήπως καὶ προκαλέσει ἀπώλεια τῆς Κοινωνίας. Σὲ περίπτωση ποὺ κάποιος ἐμέσει λόγῳ, πολυφαγίας καὶ πολυποσίας, τότε «κανονίζεται», δηλαδὴ ἐπιτιμᾶται μὲ μετάνοιες καὶ μὲ αὐξηση τῆς κατ' ἰδίαν προσευχῆς. Τὸ κείμενο τοῦ Κανόνα ἔχει ὡς ἐξῆς: «*Περὶ ξηρατῶν τοῦ λαϊκοῦ, ἀφ' οὔ μεταλάβη. Ἐὰν μεταλάβη ὁ λαϊκὸς καὶ ξεράσῃ αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἀπὸ πολυφαγίας καὶ πολυποσίας, νὰ κανονίζεται ἡμέρας μ' (40) καὶ μετανοίας ρ' (100) καθ' ἡμέραν, καὶ νὰ λέγῃ τὸν ν' (50ον) ψαλμόν. Ἄν δὲ καὶ ξεράσῃ ἀπὸ ἀρρωστίας, μετρίως νὰ κανονίζεται*»³⁷.

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα στὴν Διακαινήσιμο Ἑβδομάδα, ποὺ ἀκολουθεῖ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα,

ἀπαιτεῖται μὲν ἡ εὐχαριστιακὴ νηστεία, χωρὶς δὲ νὰ προϋποτίθεται περαιτέρω νηστεία γιὰ τὴν μετάληψη τῆς Θείας Κοινωνίας. Ὁ πιστὸς χριστιανὸς ποὺ ζεῖ τὶς ἡμέρες αὐτὲς τὴ χαρὰ τῆς Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ ὡς δική του ἀνάστασις, μπορεῖ νὰ μεταλαμβάνει καθ' ὅλη τὴ Διακαινήσιμο Ἑβδομάδα, ἀκόμα κι ἂν τρώει κρέας τὴν παραμονή³⁸, διὰ τὸ χαρμόσυνον τῆς περιόδου.

Ἐπιλογικὰ

Ἡ μετοχὴ στὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἶναι μετοχὴ στὴ Χάρι τῶν Θεῶν, ποὺ τελικὰ ἀγιάζει τὸν χριστιανὸ καὶ τὸν ἐνώνει μὲ τὸν Δημιουργό του· τὸν κάνει σύσσωμο καὶ συναίμο μὲ τὸν Κύριό του. Γι' αὐτὸ ἡ προετοιμασία τῶν πιστῶν προκειμένου νὰ πλησιάσουν τὴ Θεοκοινωνία, βιώνεται ὡς αὐθόρμητη ἀνάγκη. Ἡ προετοιμασία, βέβαια, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, ἀφορᾷ στὸν ὅλο ἄνθρωπο.

Σὲ αὐτὴ τὴν ψυχοσωματικὴ

37. Ἀρχιμ. Ἰάκωβος, *Βακτηρία Ἀρχιερέων (1645)*, ὁ.π., σ. 1251.

38. Βλ. Ἀρχιμ. Ἰάκωβος, *Βακτηρία Ἀρχιερέων (1645)*, ὁ.π., σ. 1123: «*Περὶ μεταλήψεως Ἁγίας Κοινωνίας τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ὅτι ὅλη τὴν ἑβδομάδα τῆς Διακαινήσιμου μεταλαμβάνουσιν οἱ χριστιανοί, ἂν ἔφαγαν καὶ κρέας, καὶ περὶ τοῦ συνεχῶς μεταλαμβάνειν καὶ μὴ μακρύνειν ἑαυτοῖς τῶν Θεῶν Μυστηρίων*».

προετομασία τοῦ πιστοῦ συμβάλλει σημαντικὰ ἢ νηστεία. Πέραν τῶν νηστειῶν τῆς Τετάρτης, τῆς Παρασκευῆς καὶ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ὅπως βέβαια καὶ τῶν ὑπολοίπων νηστειῶν, ὁ «μέλλον φαγεῖν σῶμα Δεσπότης» προσέρχεται στὴ μετάληψη τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων νηστικός, προσέχοντας ταυτόχρονα τὴ συμπεριφορὰ του πρὶν καὶ μετὰ τὴν Κοινωνία. Σύμφωνα μὲ τὸν ΜΑ' Κανόνα τῆς Συνόδου τῆς Καρθαγένης «ἅγια θυσιαστηρίου, εἰ μὴ ἀπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων, μὴ ἐπιτελεῖσθαι». Τὸν 17ο αἰώνα, ὁ ἐπίτροπος τῶν Ἰωαννίνων Ἀρχιμανδρίτης Ἰάκωβος γράφει πῶς πρέπει νηστικοὶ «οἱ ἄνθρωποι νὰ τελοῦσι τὴν θεῖαν μυσταγωγίαν καὶ νήστεις οἱ ἄνθρωποι νὰ μεταλαμβάνουσι καὶ νήστεις νὰ ἐπαίρουνσι τὸ ἀντίδωρον». Τὴν πρακτικὴ αὐτὴ πρὸ τῆς Θείας

Μεταλήψεως προσυπογράφει καὶ τὸ Πηδάλιο, προσθέτοντας, ὡστόσο, ὅτι «οἱ δυνάμενοι νηστεύειν πρὸ αὐτῆς καὶ ὀλοκληρον ἐβδομάδα καλῶς ποιῶσιν»³⁹.

Τέλος, ὁ πνευματικὸς πατέρας-ἐξομολόγος εἶναι αὐτὸς ποὺ καθοδηγεῖ τὸν κάθε πιστό, εἴτε σύμφωνα μὲ τὴν ἀκρίβεια τῶν Κανόνων εἴτε μὲ βάση τὴν φιλόνηρωπι οἰκονομία τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς ἐκ τούτου, στὸ θέμα τῆς εὐχαριστιακῆς νηστείας δὲν ὑπάρχει μία συγκεκριμένη συνταγὴ γιὰ ὅλους τοὺς χριστιανούς. Ἀπὸ τὴν ἄλλη οὔτε πειραματισμοὶ ἀρμόζουν μὲ τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἐφόσον «πῦρ τυγχάνει» καὶ τοὺς ἀναξίτους (ἀμετανόητους ἢ αὐτοὺς ποὺ προσέρχονται ἀσεβῶς) φλέγει, ὅπως ἀναφέρει μία Εὐχὴ ἀπὸ τὴν Ἀκολουθία τῆς Θείας Μεταλήψεως.

39. Ἀγάπιος Ἱερομόναχος καὶ Νικόδημος Μοναχός, ὁ.π., σ. 191, σημ. 1.

Ἀφῆστε τὰ παιδιὰ

Νίκης Τρακοσιῆ
Φιλολόγου

Ἀφῆστε τὰ παιδιὰ νὰ χαροῦν! Ἀφῆστε τοὺς νέους νὰ διασκεδάσουν!

Ἀφῆστε τὰ νιάτα ἐλεύθερα ἀπὸ ἀπαγορεύσεις καὶ «ταμπού»!

Ἀφῆστε τοὺς νέους νὰ ἐκφραστοῦν ὅπως νιώθουν!

Ἀφῆστε τοὺς νέους νὰ ἀπολαύσουν ὅ,τι θέλουν, τώρα ποὺ μποροῦν!

Φωνές πολλὲς ἀκούγονται γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὰ δικαιώματα τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων. Ἄνθρωποι ποὺ πιστεύουν ὅτι γνωρίζουν τὸ μυστικὸ γιὰ νὰ εἶναι οἱ νέοι εὐτυχισμένοι καὶ ἐπιτυχημένοι, σπεύδουν νὰ διεκδικήσουν ἐλευθερίες καὶ ἀποδέσμευση γιὰ τοὺς νέους. Συχνά, οἱ εἰσηγήσεις τους καταλήγουν μὲ τὸ παράπονο ὅτι οἱ ἴδιοι ἔζη-

σαν σὲ σκληρὰ χρόνια καὶ δὲν «χάρηκαν» τὴ ζωὴ τους, γι' αὐτὸ τώρα θέλουν νὰ ἀφήσουν τοὺς νέους ἐλεύθερους καὶ νὰ τοὺς προσφέρουν κάθε ἄνεση, γιὰ νὰ χαροῦν. Χαρακτηριστικὸ καὶ τῆς δικῆς μας κοινωνίας, ποὺ ἡ ἀνάμνηση τῆς σκληρῆς ζωῆς ποὺ ἔζησαν οἱ μεγαλύτεροι, τοὺς κάνει νὰ νομίζουν ὅτι οἱ σημερινοὶ νέοι πρέπει νὰ τὰ ἔχουν ὅλα καὶ ὅλη τὴν ἄνεση γιὰ νὰ κάνουν ὅ,τι θέλουν.

Ὅμως, ἡ σκληρὴ πραγματικότητα εἶναι ὅτι ἡ σημερινὴ νεότης εἶναι πιὸ δυστυχημένη ἀπὸ τὶς προηγούμενες γενιές. Δὲν χρειάζονται πολλὲς ἔρευνες, γιὰ νὰ τὸ διαπιστώσει κανεὶς. Εἶναι ἀρκετὸ νὰ κοιτάξει στὰ μάτια τὰ παιδιὰ σὲ μία τάξη. Νὰ διαβάσει τὰ συνθήματα ποὺ

είναι γραμμένα σε όποιο τοίχο έχουν στη διάθεσή τους. Να μιλήσει για λίγο μαζί τους προσωπικά...

Πόνος πολύς, θυμός και πίκρα βγαίνουν, εύτυχως όχι από όλους, αλλά από πολύ μεγάλη μερίδα νέων, έστω κι αν έξωτερικά γελούν, φωνάζουν, διασκεδάζουν, κάνουν ό,τι θέλουν. Ποῦ βρίσκεται τὸ πρόβλημα; Σε πολλούς παράγοντες, που θα χρειαζόταν πολύς χρόνος για να αναλυθούν. Μπορεί, όμως, να συνοψίζονται όλοι σε μία προτροπή που δὲν τὴν προσέξαμε ἢ δὲν τῆς δώσαμε τὴ σημασία που ἔπρεπε.

«*Ἀφῆστε τὰ παιδιὰ νὰ ἔλθουν κοντά Μου*»!

Πότε και ποῦ ἀκούστηκε αὐτὴ ἡ προτροπή; Πρὶν ἀπὸ δύο χιλιάδες χρόνια ἀπὸ Αὐτὸν που ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο και γνωρίζει τὰ βάρη και τὶς ἀνάγκες ὀλόκληρης τῆς ἀνθρώπινης ὑπόστασης, που ἴσως ἔμεις οἱ ἴδιοι κάποτε ἀγνοοῦμε ἢ παραθεωροῦμε.

Ἦταν μία ἀπὸ τὶς πάμπολλες φορὲς που ὁ Χριστὸς βρισκόταν περιτριγυρισμένος ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων που Τὸν ἀκολουθοῦσαν, ὅπου πήγαινε. Κάθε φορὰ που πλησίαζε σὲ μία κατοικημένη περιοχὴ, σὰν νὰ σίμαινε συναγερμὸς, οἱ ἄνθρωποι

ἔτρεχαν νὰ Τὸν προλάβουν. Ὅσοι εἶχαν ἀρρώστους, τὸ θεωροῦσαν εὐκαιρία μοναδικὴ γιὰ ἓνα θαῦμα, που θὰ τοὺς χάριζε τὴ θεραπεία. Ὅποιος μποροῦσε, πήγαινε ἀπὸ μόνος του. Ἄλλους, τοὺς κουβαλοῦσαν πάνω σὲ πρόχειρα στρώματα, γιὰ νὰ τοὺς φέρουν κοντὰ στὸν Ἰατρὸ τῶν ψυχῶν και τῶν σωματῶν.

Ἐκείνη τὴ φορὰ μία διαφορετικὴ ὁμάδα ἀνθρώπων προσπαθεῖ νὰ πλησιάσει τὸν Χριστό. Εἶναι κάποιες μπτέρες, που ἔτρεξαν νὰ Τὸν δοῦν, κρατώντας και τὰ μικρὰ παιδιὰ τους. Εὐλαβεῖς οἱ μπτέρες αὐτές, σκέφτηκαν πὼς θὰ ἦταν μεγάλη εὐλογία γιὰ τὰ παιδιὰ τους νὰ τὰ ἀγγίξει ὁ Χριστὸς με τὰ ἅγια χέρια Του και νὰ προσευχηθεῖ γι' αὐτά. Ὅμως, ἡ ἐπιθυμία τους βρίσκει μίαν ἀπρόσμενη ἀντιμετώπιση ἀπὸ τοὺς Μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ. Ἐπιηρεασμένοι ἀπὸ τὶς ἀντιλήψεις τῆς κοινωνίας τῆς ἐποχῆς τους, που θεωροῦσε τὰ παιδιὰ και τὶς γυναῖκες ὑποδεέστερα ἄτομα και ἀνάξια γιὰ νὰ ἀσχολεῖται κάποιος ἰδιαίτερα μαζί τους, ἐμπόδιζαν αὐτὲς τὶς μπτέρες νὰ πλησιάσουν τὸν Χριστό.

Ὁ Κύριος ἀντιλήφθηκε τὶ γινόταν και λυπήθηκε. Εἶναι ἡ μόνη φορὰ που ἀναφέ-

ρεται ὅτι ἀγανάκτησε γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τῶν Μαθητῶν. «*Ἀφῆστε τὰ παιδιὰ νὰ ἔρχονται σ' ἐμένα. Μὴν τὰ ἐμποδίζετε. Γιατὶ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀνήκει σὲ ἀνθρώπους ποὺ εἶναι σὰν κι αὐτά*», τοὺς λέγει (Μάρκ. ι', 14. Πρβλ. Ματθ. ιθ', 15). Πῆραν θάρρος τότε οἱ εὐλαβεῖς μπτέρες καὶ πλησίασαν μὲ τὰ παιδάκια τοὺς τὸν Κύριο. Κι Ἐκεῖνος, γεμάτος στοργή, τὰ ἀγκαλιάζει καὶ βάζει τὰ ἅγια χέρια Του στὰ κεφάλια τοὺς, γιὰ νὰ τοὺς δώσει τὴν εὐλογία Του.

Ἰδιαίτερα ἀγαποῦσε ὁ Χριστὸς τὰ παιδιὰ, γιατί αὐτὰ διασώζουν πρὸ καθαρῆ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο, ὅπως βγήκε ἀπὸ τὰ χέρια Του. Ἐκείνη ἡ εὐλογία ποὺ πῆραν τὰ παιδιὰ σίγουρα δὲν χάθηκε. Δὲν γνωρίζουμε τὶ ἀπέγιναν αὐτὰ τὰ παιδιὰ, ἀλλὰ γιὰ ἓνα ἄλλο περιστατικό, στὸ ὁποῖο ὁ Χριστὸς παίρνει μὲ στοργὴ ἓνα παιδάκι καὶ τὸ παρουσιάζει στοὺς Μαθητῆς, ὡς πρότυπο πρὸς μίμηση γιὰ ὅποιον θέλει νὰ κερδίσει τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἡ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας λέγει ὅτι εἶναι ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος.

Ὅλοι σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο θὰ λέγαμε ὅτι θέλουμε νὰ παίρνουμε τὰ παιδιὰ στὸν Χριστό,

ἀλλὰ ἐκεῖνα δὲν μᾶς ἀκοῦν... Ὅτι οἱ νέοι ἔχουν ξεφύγει, ἔχουν κάνει τὴ δική τους ἐπανάσταση... Ἄς δοῦμε μὲ εἰλικρίνεια τὴν εὐθύνη μας. Τὰ παιδιὰ ἀγαποῦν τὸν Χριστό. Ὅσο εἶναι μικρά, ἀγαποῦν νὰ μπαίνουν στὸν Ναό, νὰ προσκυνοῦν τὶς εἰκόνες, νὰ λένε προσευχοῦλες, νὰ κοινοῦν... Ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ ἀναζητᾷ τὸν Θεό, ὅσο διατηρεῖ τὴν καθαρότητά της.

Μήπως ἐμεῖς, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουμε, τὰ ἐμποδίζουμε νὰ πλησιάσουν τὸν Χριστό; Ἄν ὅταν εἶναι μικρὰ καὶ τὰ κρατοῦμε στὴν ἀγκαλιά μας, δὲν τὰ φέρνουμε στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Χριστοῦ, στὴν Ἐκκλησία, ἂν ὅταν μεγαλώσουν λίγο, τὰ φορτώνουμε μὲ ἓνα πλῆθος ἀσχολίες, ποὺ τὶς θεωροῦμε πρὸ σημαντικῆς ἀπὸ τὴν ἐνασχόλησή τους μὲ τὴν καλλιέργεια τῆς ἐνάρετης ζωῆς, ἂν ἴσως ξεχνοῦμε ὅτι ἔχουν μία κατὰ χάριν ἀθάνατη ψυχὴ, ποὺ ἔχει τὶς δικές της ἀνάγκες... Ἄν τὸ δικό μας παράδειγμα δὲν τὰ κατευθύνει πρὸς τὸν Χριστό, ἀλλὰ σὲ δρόμους ἄλλους... Ἄν ἀντὶ τὴν ἀρετὴ, τὴν ἀγάπη, τὴν πραγματικὴ εὐσέβεια, βλέπουν ἄλλες συμπεριφορές... Μήπως πραγματικὰ ἐμποδίζουμε τὰ παιδιὰ μας νὰ πλησιάσουν τὸν Χριστό καὶ νὰ ἔχουν τὴ δική Του εὐλογία;

Ἡ Ἐκκλησία, μᾶνα στοργικὴ,

περιμένει να δεχτεί στην άγκαλιά της κάθε άνθρωπο και ιδιαίτερα άγκαλιάζει με στοργή τα παιδιά και τους νέους. Πριν σκοτεινιάσει την ψυχή τους το κακό που καθημερινά αντικρίζουν στον κόσμο, πριν τα αρπάξουν όσοι σαν όρνεα караδοκούν να κατασπαράξουν την άγνότητα της ψυχής και την υγεία του σώματός τους, οδηγώντας τα σε δρόμους καταστροφικούς, ως τα οδηγούμε στο ασφαλέστερο καταφύγιο, τον Χριστό. Ίσως, μεγαλώνοντας να ξεφύγουν, να παρασυρθούν, να επαναστατήσουν... Θα γνωρίζουν τον δρόμο της επιστροφής και της επανόρθωσης των λαθών τους. Θα γνωρίζουν ότι ο στοργικός Πατέρας περιμένει την επιστροφή τους. Ότι ο άνθρωπος μπορεί να καταφύγει στην πηγή της δύναμης και να αντλήσει τη δύναμη που χρειάζεται, για να ανορθωθεί από κάθε πτώση. Αλλοίμονο στο παιδί που κανείς δεν το έμαθε ότι έχει πατέρα τον Θεό και ότι όλα τα λάθη συγχωρούνται και επανορθώνονται.

Τα παιδιά στη δική μας κοινωνία έχουν την ευκαιρία της μόρφωσης. Και οι γονείς, θέλοντας να εξασφαλίσουν το μέλλον τους και την επιτυχία στη ζωή τους, φροντίζουν, άγω-

νούν... Πολλοί, από πολύ νωρίς, προγραμματίζουν τα φροντιστήρια και ό,τι άλλο θεωρούν χρήσιμο και είναι διατεθειμένοι για πολλές θυσίες, προκειμένου να εξασφαλίσουν στα παιδιά τους ό,τι φαίνεται καλύτερο για τη μόρφωσή τους.

Ένα ερώτημα αξίζει να υποβάλει ο καθένας στον εαυτό του. Πόσο μεριμνούμε και για την εξασφάλιση της πνευματικής τους μόρφωσης και της διαμόρφωσης του χριστιανικού τους χαρακτήρα, της στερέωσής τους στην πίστη, τον αγιασμό τους, που θα τους δώσει ταυτόχρονα τα εφόδια για τη ζωή με τις ποικίλες δυσκολίες της; Πόσο μεριμνούμε για το αιώνιο μέλλον τους; Πόσο μās απασχολεί το να τα φέρουμε στον Χριστό; Οι Κατηχητικές Συνάξεις και άλλες πνευματικές ευκαιρίες υπάρχουν, για να βοηθούν τους νέους. Η Έκκλησία εργάζεται για την πνευματική τροφοδοσία όλων. Μήπως αφήνουμε λίγο στην «τύχη» το αν θα μπορέσουμε να ασχοληθούμε κι εμείς και τα παιδιά με τον αγιασμό μας;

Ήν μās ρωτούσε ο Χριστός, «*ἀφήσατε, βοηθήσατε όσο μπορούσατε τα παιδιά, να ἔλθουν πρὸς Ἐμένα ἢ τὰ ἐμποδίσατε;*», τί θα απαντούσαμε;

Σελίδες ἀπὸ τὴν Ἱστορία τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας

Ἐκκλησιαστικὲς μορφές
τοῦ 4ου - 9ου αἰῶνα
στὴν Κύπρο

Χρίστου Χατζημιχαήλ
Θεολόγου - Δρος Φαρμακευτικῆς

Μέρος Δ΄

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΤΡΙΦΥΛΛΙΟΣ, ΦΙΛΩΝΑΣ,
ΣΥΝΕΣΙΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΔΟΤΟΣ

Στὰ ἄρθρα ποὺ προηγήθη-
καν, ἐγίνε ἀναφορὰ στὶς
ἐξέχουσες μορφές τοῦ Ἁγίου
Σπυρίδωνα καὶ τοῦ Ἁγίου Ἐπι-
φανίου. Θὰ ἦταν ἀξιοσημείωτο
νὰ γίνε μνεία καὶ σὲ Ἁγίους
ποὺ ἀκολούθησαν χρονικά
τούς δύο πῶ πάνω Ἁγίους, καὶ

ἐν μέρει συνδέονται μαζί τους,
καθὼς καὶ σὲ ἄλλους Ἁγίους
τῆς ἴδιας περίπου περιόδου.

Ἡ Κύπρος, ἡ νῆσος τῶν
Ἁγίων, ἔχει καταγράψει μὲ ἀνε-
ξίτηλους χαρακτῆρες τὴν ἀδιά-
κοπτη ἀνάδειξη ἁγιασμένων
προσώπων, ποὺ ἔζησαν στὸ

νησί ἢ συνέδεσαν τὴ ζωὴ τους μ' αὐτό.

Μὲ τὴ διάδοσι καὶ ἐδραίωσι τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν Κύπρου, δημιουργήθηκαν κατὰ τόπους ἀρκετὲς Ἐπισκοπές, οἱ ὁποῖες, σύμφωνα μὲ τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα, στὰ τέλη τοῦ 4ου αἰώνα ἔφθαναν τὸν ἀριθμὸ δεκαπέντε. Ἡ Συνοδικὴ Ἐπιστολὴ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Κύπρου, μὲ τὴν ὁποία ζητοῦσε τὴν ἀπὸ μέρους τους καταδίκη τοῦ Ὁριγενισμοῦ (βλ. προηγούμενο ἄρθρο), ἀναφέρει τὰ ὀνόματα δεκαπέντε Ἐπισκόπων τῆς Κύπρου. Παρόλο ποὺ δὲν εἶναι ἀπόλυτα σίγουρο (λόγω τῆς μὴ διάσωσης σχετικῶν στοιχείων) εἰκάζεται ὅτι οἱ δεκαπέντε Ἐπισκοπές ἦταν οἱ ἀκόλουθοι: Κωνσταντίας, Κιτίου, Ἀμαθοῦντος, Νεαπόλεως, Κουρίου, Πάφου, Ἀρσινόης, Σόλων, Λαπήθου, Κυρηνείας, Ταμασοῦ, Λεδρῶν ἢ Λήδρας (Λευκωσίας), Χύτρων, Τριμυθοῦντος καὶ Καρπασίας.

Ὁ Ἅγιος Τριφύλλιος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, γεννήθηκε στὴν Τριμυθοῦντα (Τρεμετουσιά), τὴν πόλιν ποὺ συνδέθηκε

ἄρρηκτα μὲ τὸν Ἅγιο Σπυρίδωνα, Ἐπίσκοπο Τριμυθοῦντος τὸν Θαυματουργό. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἁγίου Τριφυλλίου πρέπει νὰ ἦταν εὐπορὴ καὶ εὐκατάστατη, ἀφοῦ μπόρεσε νὰ προσφέρει στὸ παιδὶ τῆς ἀξιόλογη μόρφωση, τὴν ὁποία ἔλαβε στὰ καλύτερα μορφωτικὰ κέντρα τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς περιοχῆς. Σπούδασε τὴ Νομικὴ Ἐπιστήμη στὴ Βηρυτὸ καὶ ἐκεῖ ξεκίνησε τὴν καριέρα του ὡς δικηγόρος καὶ ρήτορας. Τὸ κοσμικὸ του μέλλον προδιαγραφόταν λαμπρό, ἀλλὰ, ἂν καὶ εἰδωλολάτρης, βλέποντας τὴν πίστη καὶ τὰ μαρτύρια τῶν Χριστιανῶν, ἔνιωσε θαυμασμὸ γιὰ τὸ θάρρος καὶ τὴ μέχρι τέλους ἀντοχὴ τους, ἡ ὁποία, βέβαια, πῆγαζε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό. Ἔτσι, ὁ Ἅγιος Τριφύλλιος ἐπιθύμησε νὰ γνωρίσει τὴν πίστη τῶν Χριστιανῶν. Ἡ Ἁγία Γραφὴ ἔγινε τὸ ἐντρύφνμά του καὶ σιγὰ-σιγὰ ἀποφάσισε νὰ ἀλλάξει κατεύθυνση, νὰ βαδίσει τὴν ὁδὸ τοῦ Κυρίου καὶ νὰ βαπτιστεῖ. Γιὰ νὰ καλλιιεργήσει τὴν ταπείνωση, ἀλλὰ καὶ ἄλλες ἀρετὲς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐγκαταλείπει τὴ Βηρυτὸ καὶ ἐπιστρέφει στὴν

Κύπρο. Γνωρίζει τὸν Ἅγιο Σπυριδῶνα, συνδέεται μαζί του καὶ γίνεται μαθητὴς του. Στὴ συνέχεια, χειροτονεῖται διάκονος καὶ ὑπηρετεῖ ὡς διάκονος τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνα. Τὸν συνοδεύει, μάλιστα, στὴν Ἀ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο στὴ Νίκαια τῆς Βιθυνίας (325 μ.Χ.), ὅπου καταπολεμήθηκε καίρια ἡ αἵρεση τοῦ Ἀρειοῦ.

Μὲ τὴν ἐπιστροφή τους στὴν Κύπρο ὁ Ἅγιος Σπυριδῶνας χειροτονεῖ ὡς πρῶτο Ἐπίσκοπο Λίδρας τὸν Ἅγιο Τριφύλλιο. Ἡ δράση τοῦ Ἁγίου Τριφυλλίου ὑπῆρξε πολὺπλευρη καὶ ἐντυπωσιακὴ. Ὁ Ἅγιος ἀναλώθηκε κυριολεκτικὰ γιὰ τὸ ποίμνιό του, τὸ ὁποῖο ἀνύστακτα φρόντιζε μέχρι τὴν κοίμησή του. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἁγίου, πολλὰ θαύματα κατέδειξαν τὴν ἀγιότητα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἁγίου γιὰ τοὺς Χριστιανούς. Ἡ ὑπογραφή τοῦ Ἁγίου Τριφυλλίου ὡς Ἐπισκόπου Λίδρας φέρεται στὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Σαρδικῇ Συνόδου τὸ 343 μ.Χ. Σύμφωνα μὲ τὸν Ἅγιο Ἰερώνυμο, ὁ Ἅγιος Τριφύλλιος ἦταν πολυγλωσσώτατος καὶ εὐγλωττότατος, ἀλλὰ, δυστυχῶς, δὲν δια-

σώθηκε κανένα ἀπὸ τὰ ἔργα του. Ἡ μνήμη του τελεῖται στὶς 13 Ἰουνίου.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 4ου αἰώνα γεννήθηκε στὴν Κύπρο (ἢ κατὰ διαφορετικὴ πηγὴ στὴ Ρώμη καὶ μετὰ ἤλθε στὴν Κύπρο) ἕνας Ἅγιος, ὁ ὁποῖος συνδέθηκε σὲ κάποιο βαθμὸ μὲ τὸν Ἅγιο Ἐπιφάνιο. Πρόκειται γιὰ τὸν Ἅγιο Φίλωνα, Ἐπίσκοπο Καρπασίας. Ὁ Ἅγιος Φίλωνας εἶχε ἰδιαίτερη κλίση στὰ γράμματα καὶ τὴ μελέτη καὶ ἀπόκτησε μεγάλη μόρφωση, ἡ ὁποία, μαζί μὲ τὸν ἔνθεο ζῆλο του, τὸν βοήθησε στὴν ἄσκηση ἀξιόλογου ἱεραποστολικοῦ ἔργου. Ἡ Καρπασία ἀποτέλεσε τὸν εὐλογημένο ἀγρὸ τοῦ Κυρίου, τὸν ὁποῖο, μὲ ἐπιμέλεια, ταπεινώση καὶ προσευχή, καλλιέργησε, ὥστε νὰ καρποφορήσει καὶ νὰ ἀπαλλαγεῖ σὲ σημαντικό βαθμὸ ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρία. Ὁ Ἅγιος ἔλαβε, ἐπίσης, τὸ θαυματουργικὸ χάρισμα καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι εὐεργετήθηκαν, λόγῳ τῆς πίστεως τους.

Ἡ τεράστια ἀπήχηση τοῦ ἔργου τοῦ Ἁγίου Φίλωνα ἔγινε γνωστὴ στὸν Ἅγιο Ἐπιφάνιο, ποὺ βρισκόταν τότε στὸ πη-

δά-
λιο τῆς ἐν
Κύπρῳ Ἐκκλησίας.

Ὁ τελευταῖος κάλεσε τὸν Ἅγιο Φίλωνα καί, ἀφοῦ τὸν εὐχαρίστησε γιὰ τὴ δράση του, τὸν προέτρεψε νὰ ἀναλάβει, ὡς πρῶτος Ἐπίσκοπος, τὴν Ἐπισκοπὴ Καρπασίας. Ὡστόσο, σύμφωνα μὲ κάποιες πηγές, ὑπάρχει ἡ ἀποψη ὅτι ἡ Ἐπισκοπὴ Καρπασίας ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ τὸν Ἅγιο Φίλωνα καὶ ἀναφέρεται, μάλιστα, τὸ ὄνομα τοῦ Ἐπισκόπου Σωσικράτη ὡς πιθανοῦ Ἐπισκόπου Καρπασίας (ἔζησε σίγουρα πρὶν ἀπὸ τὸν Ἅγιο Φίλωνα).

Ὁ Ἅγιος Φίλωνας ἀποδέχθηκε καὶ ὑπηρετήσε ὑποδειγματικὰ τὸ ποίμνιο ποῦ τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Κύριος. Ἡ

ἀξιόλογη ποιμαντικὴ του δράση συμπληρώθηκε ἀπὸ τὸ συγγραφικὸ του ἔργο, ἀφοῦ ἐρμήνευσε βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Πεντάτευχο καὶ Ἄσμα Ἀσμάτων) καὶ ἔγραψε καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Κοιμήθηκε εἰρηνικὰ στὴν Ἐπισκοπὴ Καρπασίας καὶ οἱ πιστοὶ ἀνέγειραν Ἱερὸ Ναὸ πρὸς τιμὴ του. Ἡ μνήμη τοῦ ἐορτάζεται στὶς 24 Ἰανουαρίου.

Σήμερα, στὴν Καρπασία ὑπάρχει μισοερειπωμένος καὶ βουβὸς (λόγω τῆς κατοχῆς) ὁ Ἱερὸς Ναὸς τοῦ Ἁγίου Φίλωνα, στὸν χῶρο ὅπου ἦταν παλαιότερα κτισμένη παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ ἀφιερωμένη στὸν Ἅγιο Φίλωνα.

Τὸν Ἅγιο Φίλωνα διαδέχθηκε στὸ πηδάλιο τῆς Ἐπισκοπῆς Καρπασίας ὁ Ἅγιος Συνέσιος. Κατὰ ἄλλους ἐρευνητές, φαίνεται ὅτι μετὰ τὸν Ἅγιο Φίλωνα ἀνέλαβε τὴν Ἐπισκοπὴ Καρπασίας ὁ Θεόπροπος καὶ μετὰ ὁ Ἅγιος Συνέσιος.

Ὁ Ἅγιος Συνέσιος γεννήθηκε στὴν Καρπασία καὶ ἀπὸ μικρὸς ἀκολούθησε πιστὰ τὸν Χριστιανισμὸ καὶ διακρίθηκε γιὰ τὴν πραότητα, τὴν ἀνεξικακία καὶ τὴ μεγάλη φιλαν-

θρωπία του. Ὁ Ἅγιος κατέβαλε μεγάλη καὶ ἐπιτυχή προσπάθεια νὰ καταπολεμήσει τὶς αἵρέσεις, τόσο στὴν Ἐπισκοπὴ πού εἶχε ὑπὸ τὴ δικαιοδοσία του ὅσο καὶ στὴν ὑπόλοιπη Κύπρο. Ἡ μνήμη του τιμᾶται στὶς 26 Μαΐου.

Ὁ Ἅγιος Συνέσιος εἶναι θαυματουργός. Λέγεται ὅτι ὅσοι Χριστιανοὶ θερίζουν τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς του καὶ δὲν γιορτάσουν τὸν Ἅγιο, αὐτὸ πού θερίζουν τὴν ἡμέρα αὐτὴ χαλάει καὶ καταστρέφεται.

Θὰ ἦταν παράλειψη νὰ μὴν ἀναφερθεῖ καὶ ἓνας ἄλλος Ἅγιος τοῦ 4ου αἰώνα, πού συνέδεσε τὴ ζωὴ του μὲ τὴν Ἐπισκοπὴ Κυρηνείας. Πρόκειται γὰρ τὸν Ἅγιο Θεόδοτο, ἓναν Ἐπίσκοπο πού ἔζησε καὶ τὸ μαρτύριο, διότι κατὰ τὴν ἀρχιερατεία του ξέσπασε διωγμὸς κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρεις. Ὁ τότε εἰδωλολάτρης ἡγεμόνας τῆς Κύπρου, Σαβίνος, προκάλεσε πολλὰ δεινὰ στοὺς Χριστιανοὺς τοῦ νησιοῦ, ἀφοῦ φυλάκιζε, ἐξόριζε καὶ θανάτωνε τοὺς πιστοὺς. Ὁ Ἐπίσκοπος Θεόδοτος στήριξε παντοιοτρό-

πως τοὺς Χριστιανούς, ὥστε νὰ μείνουν σταθεροὶ στὴ χριστιανική τους πίστη καὶ στὸ χριστιανικὸ τους ἦθος. Σύντομα, ἤλθε ἡ ὥρα νὰ συλληφθεῖ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἐπίσκοπος πού ἀντιστεκόταν μὲ τόση θέρμη στὸν διωγμὸ. Ὁ Ἅγιος Θεόδοτος, ἂν καὶ ἠλικιωμένος, παρέμεινε ἀτάραχος καὶ ψύχραιμος μπροστὰ στὰ φρικώδη μαρτύρια στὰ ὅποια ὑποβλήθηκε. Παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ νὰ συγχωρέσει τοὺς δημίους του καὶ τὸ παράδειγμά του ἀποτέλεσε καταλυτικὸ παράγοντα, ὥστε ἀριθμὸς εἰδωλολατρῶν νὰ συγκλονιστοῦν καὶ νὰ ὁμολογήσουν πίστη στὸν Χριστό. Ὁ εἰδωλολάτρης ἡγεμόνας ἀποφάσισε, γὰρ λόγους σκοπιμότητας, νὰ μὴν θανατώσει τὸν

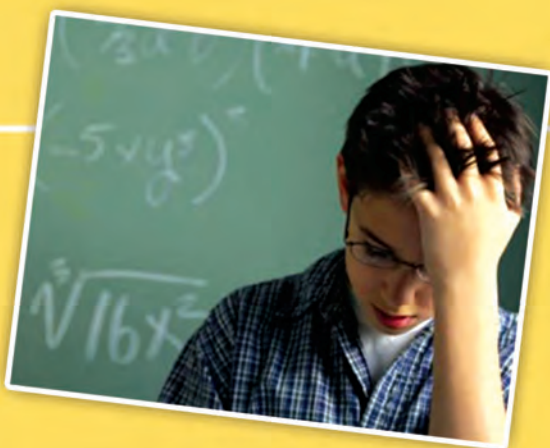
γνη-
ραιό Ἐπί-
σκοπο, ἀλλὰ νὰ τὸν
φυλακίσει. Στὴ φυλακὴ ὁ Ἅγιος
Θεόδοτος δημιούργησε οὐσια-

στικὰ μία μικρὴ Ἐκκλησία καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς φυλακισμέ-
νους πίστεψαν στὸν Χριστό. Ἐνῶ ὁ Ἅγιος Θεόδοτος βρι-
σκόταν στὴ φυλακὴ, ἀνακοι-
νώθηκε τὸ Διάταγμα τῆς Ἀνε-
ξιθρησκείας (Διάταγμα τῶν Με-
διολάνων, 313 μ.Χ.) τοῦ Ἁγίου
καὶ Μεγάλου Κωνσταντίνου
(καὶ τοῦ Λικινίου) καὶ ἔτσι τε-
λικὰ ὁ Ἅγιος Θεοδοτὸς ἀπο-
φυλακίστηκε. Ἡ μνήμη του
ἐορτάζεται στὶς 2 Μαρτίου.

Βιβλιογραφία

1. Ἑγγλεζάκη Βενεδίκτου (Αρχμανδρίτου Παύλου), *Διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Κύπρου*, ἔκδ. Ἰδρυμα Α. Γ. Λεβέντη & Μορφωτικὸ Ἰδρυμα Ἐθνικῆς Τραπέζης, Ἀθῆναι 1996.
2. *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, τόμος Ζ', Ἀθῆναι 1965.
3. Ἰωαννίδη Κλείτου, *Ἐκκλησία Κύπρου, Ἱστορία καὶ Πολιτισμὸς 2000 ἐτῶν*, ἔκδ. Ἀλάσια, 1997.
4. Καππαῖη Δημητρίου, *Οἱ ἐν Κύπρῳ διαλάμψαντες Ἅγιοι*, Κύπρος 1996.
5. Μακαρίου Γ', Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, *Κύπρος ἢ Ἁγία Νῆσος*, Λευκωσία 1997.
6. Ταουσιάνη Χρίστου, *Ἡ Ἐπισκοπὴ Καρπασίας*, Λευκωσία 1996.
7. Φειδᾶ Βλασίου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Τόμος Α', Ἀθῆναι 1995.

Όταν σὲ ἀδικοῦν

Ἑλένης Ἀναστασίου
Ἐκπαιδευτικοῦ

Ὁ Σωτήρης ἔκλαιγε ἀσταμάτητα. Μάτια προσπαθοῦσε ἢ μπτέρα του νὰ τὸν καθησυχάσει.

- Μὰ ἦταν ἄδικο, δὲν ἔκανα τίποτα!

- Τὸ καταλαβαίνω, βρὲ ἀγόρι μου, ἀλλὰ δὲν ἦρθε καὶ τὸ τέλος τοῦ κόσμου. Ἔμεινες μέσα ἕνα διάλειμμα...

- Δὲν εἶναι τὸ διάλειμμα. Δὲ μὲ νοιάζει αὐτό. Ἔγινα ρεζίλι σὲ ὅλους τοὺς συμμαθητές μου. Καὶ σίγουρα, θὰ τὸ ἔμαθαν καὶ οἱ ἄλλοι

καθηγητές. Καὶ ἦταν ἄδικο, ἄδικο...

Κατὰ βάθος εἶχε δίκιο ὁ μικρός. Ἐγινε ἕνα περιστατικὸ στὸ σχολεῖο ποὺ τὸν ἀναστάτωσε. Ἐγγραφαν διαγώνισμα καὶ ὁ διπλανός του εἶχε πάρει μαζί του ἕνα χαρτάκι μὲ τὰ κυριότερα σημεία τοῦ μαθήματος, γιατί δὲν εἶχε διαβάσει καλά. Τὸ εἶχε κάτω ἀπὸ τὸ γραπτό. Ὅταν ὅμως πλησίασε ἢ καθηγήτρια, τὸ ἔσπρωξε πρὸς τὴ μεριά τοῦ Σωτήρη κι ἐκεῖ τὸ βρῆκε ἢ κυρία. Τότε τὸ

ἄρπαξε, τὸν κοίταξε μὲ πολλὴ αὐστηρότητα καὶ τοῦ εἶπε μίᾱ κουβέντα ποὺ ἀποτέλεσε πικρὴ μαχαιριὰ γιὰ ἐκεῖνον:

- Σωτήρη! Τί εἶναι αὐτὰ τὰ πράγματα; Σὰν δὲν ντρέπεσαι. Ἔχεις κατέβει σὲ πολὺ χαμηλὸ ἐπίπεδο. Μὲ ἀπογοπεύεις...

- Κυρία, δὲν..., προσπάθησε νὰ πεῖ.

- Τί; Θὰ μοῦ πεῖς ὅτι δὲν εἶναι δικό σου; Παναγιώτη; γύρισε στὸ διπλανό του.

Ἐκεῖνος σήκωσε τοὺς ὠμους του κι ἔκανε ὅτι ἀσχολιόταν μὲ τὸ γραπτό του.

- Ἀφοῦ τὸ χαρτάκι βρέθηκε κοντά σου. Δὲ θὰ σὲ μηδενίσω, γιατί εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ τὸ κάνεις, ἀλλὰ τὸ διάλειμμα θὰ μείνεις μέσα γιὰ παραδειγματισμό.

Θὰ μπορούσε νὰ ἐπιμένει, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ

ἐκθέσει καὶ τὸ συμμαθητή του, γιατί αὐτὸν θὰ τὸν μηδένιζε. Ἦταν ψυχούλα ὁ Σωτήρης καὶ ἦταν καὶ καλὸς μαθητής, ἀλλὰ, ἡ ἀλήθεια νὰ λέγεται, τὸν ζήλευαν λίγο οἱ ἄλλοι καὶ ἴσως περίμεναν τὴν εὐκαιρία νὰ τοῦ τὴ φέρουν μὲ κάποιον τρόπο.

Θὰ πῆγαινε ἡ μητέρα του νὰ βρεῖ τὴν καθηγήτρια νὰ τὸ συζητήσουν, ἀλλὰ ἐκείνη τὴν ὥρα ἔπρεπε νὰ βρεῖ κάτι νὰ πεῖ στὸ παιδί της, γιὰ νὰ ἡσυχάσει.

- Σωτήρη μου, σὲ πιστεύω ὅτι δὲν ἔφταιγες καὶ νὰ ξέρεις ὅτι τὸ ἄδικο δὲν εὐλογεῖται. Θὰ καταλάβει ἡ καθηγήτριά σου τί ἔγινε.

- Πῶς θὰ τὸ καταλάβει; Κανένας δὲ μὲ στήριξε καὶ κανένας δὲ μοῦ εἶπε τίποτα, οὔτε πρὶν οὔτε μετὰ τὸ διάλειμμα. Κι αὐτή; Μὲ ξέρει τόσο καλά, πῶς πιστε-

ψε ένα τέτοιο ψέμα;

- Κατ' αρχάς, ό καθένας κοίταξε τόν έαυτό του, δέν άνακατεύτηκε, για να μñν μπλέξει. Άπό τñν άλλη, ή ίδια θυμωσε τόσο πολù με αυτό, πού νόμισε ότι έγινε, πού δέν μποροϋσε να άκούσει ή να δεχτεί τίποτα άλλο. Ξέρεις τί μου θυμισε ή περιπτωσή σου -σε άλλο βαθμό βέβαια; Τόν Άγιο Νεκτάριο. Αυτός έγινε Μητροπολίτης, χωρίς να τò διεκδικήσει. Τόν προήγαγε ό Πατριάρχης στη θέση του Μητροπολίτη Πενταπόλεως στην Άλεξάνδρεια, έπειδñ ήταν πάρα πολù άγαπητός στον κόσμο και πολù έργατικός. Βρέθηκαν, όμως, κάποιοι πού δέν άντεχαν να βλέπουν τñν άγιότητά του και τñν άγάπη πού έτρεφε πρòς αυτόν ό κόσμος και

τόν κατηγόρησαν στον Πατριάρχη ότι ξεσηκώνει τὰ πλήθη, για να διώξει τόν ίδιο άπό τόν πατριαρχικό θρόνο και να ανέβει αυτός. Έτσι, ό Πατριάρχης τόν έπαψε άπό Μητροπολίτη και μετὰ άπό λίγο καιρό τόν έδιωξε άπό τñν Αίγυπτο. Ζήτησε να άπολογηθει, αλλά δέν τόν άφησαν. Έφυγε, λοιπόν, και άργότερα έγραψε γι' αυτό ότι άφοϋ δέν μπόρεσε να άντιδράσει, υπάκουσε στο θέλημα του Θεοϋ και δέχτηκε τñν άδικία, έλπίζοντας ότι θα άποδοθει δικαιοσύνη άπό τόν ίδιο τόν Θεο τñν κατάλληλη ώρα.

- Και τελικά, τί έγινε;

- Πήγε στην Έλλάδα και δίδασκε εκεί. Όπως ξέρουμε, έγραψε και πολλὰ βιβλία, πού διδάσκουν μέχρι σήμερα τούς πιστούς.

Ἦ, δὲν πιστεύω νὰ θεωρεῖ κανεὶς πιά ὅτι οἱ κατηγορίες ἐναντίον του ἦταν ἀλήθεια.

- Διπλαδὴ μοῦ λὲς νὰ σιωπήσω καὶ νὰ τὸ ἀφήσω νὰ περάσει ἔτσι; Ἦ νὰ πάω κι ἐγὼ στὴν Ἑλλάδα νὰ διδάσκω καὶ νὰ γράφω βιβλία;

- Ἦχ, βρὲ Σωτήρη, κάνει καὶ χιοῦμορ. Ἦχι, βέβαια! Θὰ πᾶμε μαζί, ἂν θές, νὰ μιλήσουμε στὴν καθηγήτριά σου. Ἀλλὰ γιὰ τὴν ὥρα δὲν πρέπει νὰ ἀπελπίζεσαι, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ ἀναπτύξεις μέσα σου μίσος γι' αὐτοὺς ποὺ σὲ ἀδίκησαν. Ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος νὰ σοῦ εἶναι παράδειγμα μὲ τὴν ὑπακοὴ καὶ τὴν ἀνωτερότητα ποὺ ἔδειξε. Πρέπει νὰ πῶ ὅτι στὸ σχολεῖο κράτησες πολὺ σπουδαία στάση! Τὸ γεγονός ὅτι δὲ δημιούργησες ἔνταση καὶ τὸ ἀντιμετώπισες μὲ πραότητα, χωρὶς νὰ κατηγορήσεις κα-

νένα, συνέβαλε στὸ νὰ διατηρήσεις τὴν εἰρήνη γύρω σου καὶ τώρα ἔχεις ἕνα στοιχεῖο ὑπὲρ σου στὸ νὰ ἀποδείξεις τὴν ἀθωότητά σου. Θὰ τὸ καταλάβουν καὶ οἱ ἄλλοι, αὐτοὶ ποὺ σὲ ἀδίκησαν, θὰ ταρακουνηθοῦν ἀπὸ τὴ συνείδησή τους καὶ θὰ σὲ ὑποστηρίξουν. Κάνε τώρα λίγη ὑπομονὴ μέχρι αὔριο καί, ὅταν μιλήσεις ἤρεμα στὴν καθηγήτριά καὶ τοὺς συμμαθητές σου, θὰ βρεθεῖ λύση. Ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει τὴν ἀδικία, γιὰ νὰ μᾶς ὠφελήσει πνευματικά. Μὲ τὴν ἀδικία μᾶς δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἀποκτήσουμε μία σπουδαία ἀρετὴ, τὴν ταπεινὴσιν. Ἦν δείχνουμε ὑπακοή, ὑπομονὴ κι ἐλπίδα σ' Αὐτόν, μὲ κάποιον τρόπο θὰ φανερώσει τὴν ἀλήθεια καὶ θὰ μᾶς δικαιώσει, εἴτε στὴν παρούσα ζωὴ εἴτε στὴν αἰώνια ζωή.

